

literární cirkus pro děti

akademický kapitalismus
multikultura protestu
festival v Cannes
Jiří Dědeček
Petr Nikl

Slona, který ohlašuje na vesnici cirkus, tvoří všichni artisté kočovné společnosti.
Kresba César Fernández Arias, 2008
ISSN 1801-4542

Já už jsem někde jinde

Rozhovor s básnířkou Bohumilou Grögerovou

Polovina umělecké dvojice Hiršal – Grögerová píše už několik let sama. Další návraty do šedesátých let jsou čím dál obtížnější, ale díky kompletnímu vydání zápisníku Let let (recenze na s. 6) už také čím dál tím zbytečnější. Opakování stejného, jeden z emblematických postupů experimentálního umění, však vždy může být narušeno zasutým detailem. Na podzim vyjde také nová básnířčina kniha.

PETR MECNER
ONDŘEJ SÝKORA

Sledujete současné experimenty v literatuře a umění a zaznamenáváte nějaký vývoj ve vztahu k tomu, co jste dělali v šedesátých letech? Já už to dnes tolik nesleduju, protože už jsem dnes opravdu někde jinde, ale vím, že se to stále nějakým způsobem rozvíjí. On ten literární experiment už opouští literaturu a jde do výtvarného umění po všech směrech. Také proto, že do experimentu vstupují nové technologie a počítačová grafika – to všechno se toho dneska týká. Někakým způsobem do toho začaly vstupovat počítače už tehdy, to si pamatuju, a všichni jsme to velmi zavrhovali. Říkali jsme si, za tím není člověk, to je prostě stroj, který dělá grafiku, může dělat muziku, může dělat všechno, může si hrát se slovy a tak dále. Ovšem pravda je, že dnes se to týká celé oblasti, která je tím specifická a které se není možné vyhnout. A o té já už nic nevím, ta už je úplně stranou.

A kde se tedy dnes nacházíte vy, pokud jde o estetiku? Samozřejmě jsem si jistě postupy ještě udržela. V těch letech – nevím přesně, která to byla léta –, kdy se nám rozpadlo všechno, co jsme psali, kdy se nám rozpadla písma, jsme si říkali, vždyť my přece ještě chceme komunikaci s lidmi, my se chceme jakoby vrátit, ale vrátit se nějakou jinou cestou. Takže jsme se vraceli ke komunikaci a k té se já vracím vlastně pořád. Je to u mě pořád hra se slovy, to je evidentní. Zrovna včera jsem odevzdala poslední rukopis a nemůžu tomu říct jinak, než že to je text, ne báseň, ne próza, je to prostě text. A trvám na tom, že je pro mě velmi důležitá i formální stránka a stránka skladebnosti. Protože já často dělám ty věci jakoby každou zvlášť, jistým způsobem přetržitě. A teprve až se mi to v hlavě trochu srovná, je začínám kombinovat. Skladba je přitom pro mě velmi důležitá. Je to ještě pozůstatek všech těch experi-

mentů. Jde o jakousi koláž, když by se to tak vzalo. Tyhle věci mně zůstaly.

Je docela překvapující, že jste k počítačům měli tak negativní vztah. Vám se sféra počítačů otevřela už absolutně dokořán. Tam já už samozřejmě nejdu, ale vidím v tom ohromné možnosti. Nevím, kam všude se to může dostat, protože to jsou věci, které my jsme samozřejmě neznali. Když to začínalo, tak to bylo něco úplně jiného. Brali jsme to jako věc dobrou pro výrobu, takhle by se daly třeba tkát látky, říkali jsme si.

Ale přeložili jste například knihu Siegfrieda Schmidta Člověk, stroj a báseň, v jejímž závěru je přímo manifest počítačové poezie. Dodnes si píšeme. On prosazoval čistě konceptuální umění.
Pokračování na s. 14

obsah téma čísla: literární cirkus pro děti

- 18 Vyladěno na děti. Časopis pro teorii a kritiku
dětské literatury / Jiří G. Růžička
18 Kterak to s Ábíčkem jde z kopce / Jan Švéd
24 Kdo tu vydává dobré knihy pro děti /
Magdalena Wagnerová
24 Co chybí naší dětské literatuře? / anketa
25 Jak vysvobodili princeznu Chroché / Jiří Dědeček
26 Gregerie / Ramón Gómez de la Serna
27 O paroháčích / Petr Nikl

rozhovor
1 Já už jsem někde jinde. S básničkou Bohumilou Grögerovou /
Petr Mecner, Ondřej Sýkora

komentář
5 Mlčení a šikana. Proč občané demonstrují čím dál drsněji /
Libuše Bělunková, Jan Vávra

báseň
5 * * * / Vít Kremlíčka

literatura
6 Experimenty a láska. Let let Josefa Hiršala a Bohumily
Grögerové / Karel Kolařík
7 Co se děje v korunách. Tobiáš Lolness od Timothéeho
de Fombelle / Magdalena Wagnerová
7 Film bez kina. Důsledný Žižkov Jana Nováka / literární
zápisník Jana Štolby

výtvarné umění
8 TV show und video. Šárovcovo zvedání opony / Lenka
Sýkorová
8 Michael Rittstein v krajinách. Několik poznámek k výstavě
Lesklá alej / Martin Mikolášek
9 Nebe je modré. Sbírka Waltera Morgenthalera a Adolf
Wölflí / Terezie Zemánková

film
11 Canneské paradoxy. Fenomén festivalu, který už není, co
býval / Radovan Holub

hudba
12 Pohádka o Jarkovi. Jak přetesat němou sochu titána /
Petr Ferenc
12 Mezi dechem, hudbou a elektronikou. Fyzické hraní Franze
Hautzingera / Karel Kouba
13 Taková normální apokalypsa. Destrukce v podání Sightings /
Jan Klamm
13 COH & Cosey: Pitva milostného dopisu / hudební zápisník
Pavla Klusáka

esej
16 Multikultura protestu. Kdo že to selhal v české kotlině? /
Jaroslav Fiala

společnost
19 Akademický kapitalismus šlape na plyn. Třetí role univerzit /
Tereza Stöckelová
21 Univerzalizmus jenom pro někoho. Nová kniha Immanuela
Wallersteina / Ondřej Slačálek
22 Zimbabwe před změnou režimu. Pro koho hraje čas před
druhým kolem voleb / Filip Pospíšil
23 Irské referendum. Irové rozhodnou o budoucnosti Evropy /
Klára Bitvarová

28 nové knihy

30 DVD a CD

recenze týdne
31 Sólo v lyrickém pyžámku. Havlovo nové drama v režii
Davida Radoka / Marta Ljubková

rubriky
3 **tipy** – A2 doporučuje zhlédnout či vypoслеchnout
5 **zkrátka** – jednou větou z domova i ze zahraničí
22 **par avion** – z čínského tisku vybrala Anna Zádrapová
29 **odjinud** – o literárním dění v českých časopisech /
František Knopp
29 **soutěž**
32 **ovšem** – glosy

editorial

Dámy a pánové!
cirkus jede, zavolejte děti! Cirkus jede
a měl by převálcovat rozplevenou
kulturu epigonek Heleny Zmatlíkové,
obrázky a příběhy pidimužiků a víl,
co nyně hledí zpod dlouhých řas (tak
mi dnešní mainstreamovou literaturu
pro děti popsal jistý mladý nakladatel).
Chceme ukázat, že naše děti nemusejí
číst a prohlížet si jen to, co jsme sami
v mládí vášnivě ověřili. Přinášíme nové
básně Petra Nikla, pár nově ilustrovaných
kousků od vynálezce gregerií Ramóna
Gómeze de la Serna a lehce zapáchající
pohádku o princezně Chroché od Jiřího
Dědečka. – Z textů čísla dále doporučuji
recenzi na první inscenaci Odcházení
Václava Havla – text se liší od téměř
jednotlivého chóru mediálního ohlasu
díla – a titulní rozhovor s básničkou
Bohumilou Grögerovou. A hoplá na
akutní společenské potíže. Současnou
politickou vizi naší společnosti,
postavenou na finanční efektivitě,
bohužel jasně vyjevuje i Bílá kniha
terciárního vzdělávání, „expertní
materiál“ k reformě vysokých škol.
Komentátorka Tereza Stöckelová mimo
jiné připomíná, že zahraniční pojetí
vysokého školství nejsou zdaleka jen ta
v ministerském návrhu uvedená (s. 19).
A co na to vědecká studie o jelenovitých?
„Když jelení přiší/ a zabodnou špičky
parohů tak,/ že nemůžou ani tam, ani
zpátky,/ nezbyvá,/ než to dopsat za ně/
a na zimu je něčím přikrýt.“ (s. 27)
Létající čtení!
Libuše Bělunková

došlo

**Ad: Nahrávky Osvobozeného divadla
(A2 č. 21/2008)**
K recenzi Jaroslava Riedla, oprávněně vytýka-
jící nepřijemné a hlavně nevysvětlené vyne-
chání Písně národů (autorská práva?), jednu
poznámku: „americkou demokracii oslavují-
cí“ Kolumbovo vejce z Pěsti na oko v Holz-
knechtově 7+3deskovém kompletu ze 60. let
nechybí! Je v druhé, trojdeskové sérii toho-
to kompletu.
František Knopp

**Ad Homosexuální masér čili Povolená
diskriminace (A2 č. 22/2008)**
Kolega Petr Fischer ve svém článku píše, že
jsem od Občanského institutu převzal „roz-
tomile zvrhlý příklad homosexuálního masé-
ra“, kterým argumentuji proti antidiskrimi-
načnímu zákonu. Omlouvám se za hnidopiš-
ství, ale napsal jsem něco poněkud jiného:
„Kvůli potírání diskriminace už firma nemůže
odmítnout homosexuála jako maséra nebo
vychovatele dětí, byť by to jejím zákazníkům
nakrásně vadilo. Za to však nemůže jeden
zákon; tenhle vývoj by nezvrátilo ani vystou-
pení z Evropské unie.“ Příklad jsem od Občan-
ského institutu nepřevzal a ani mi není zná-
mo, že by ho institut používal – narážel jsem
na konkrétní rozsudek. Beskydské rehabili-
tační centrum v Čeladné odmítlo v roce 2004
zaměstnat jako maséra L. S. údajně proto, že

se v obci vědělo o jeho homosexualitě. Ředi-
tel centra měl prý obavu, že by k nim přestali
chodit mužští zákazníci. Podle pravomocné-
ho rozsudku se proto musel omluvit a za dis-
kriminaci vyplatit odškodné 70 tisíc korun
(Týdeník Frýdecko-Místec 23. 1. 2007).
Řekněme, že se případ stal přesně tak-
to. Řekněme, že měl ředitel pravdu a část
zákazníků Beskydského rehabilitačního cen-
tra by to skutečně odradilo, protože se tře-
ba stydí nebo je jim taková představa nepří-
jemná (četli málo Lockovy Listy o toleranci
a týdeník A2). Když pak odhlédneme od ideo-
logií, zůstává tu myslím praktický problém:
jak k tomu ta firma přijde?
Hypotetickou otázku, co si počít se zájem-
cem o místo vychovatele, u nějž by byla zná-
ma sexuální orientace na malé děti, už nechá-
vám na příští sloupek Petra Fischera.
Tomáš Němeček

Dotace na politiku
Politika je řekněme velmi složitý mecha-
nismus. Debata o politice bohužel často není
o politice, ale o penězích.
Předseda nejsilnější politické strany se každé-
ho prvního měsíce probudí a má na účtu
16 920 000 korun. A ty musí utratit.
A další...
Předseda druhé nejsilnější politické strany
se každého prvního v měsíci probudí a má
na účtu 9 770 000 korun. A ty musí utratit.
A další...
Odvádějí politici za tyto sumy odpovídající
práci? Na opravy chodníků, po kterých pře-
ce chodí každý, stačí úředník. Politici by měli
zastávat některé manažerské funkce – přiná-

šet vize, ideje, řídit rozvoj. Občané by je měli
kontrolovat. Vize, které přináší radní Richter,
jsou krátkozraké a jejich cílem je proměnit
Prahu v mrtvý skanzen pro turisty.
Na závěr ještě řeknu jedno číslo – na politic-
kou reprezentaci jsme v roce 2007 prostřednic-
tvím dotace na hlas vynaložili 487 875 000 ko-
run. A ty musí utratit.
Tomáš Novotný

**Ad Ten tahák si fakt netahejte
(A2 č. 21/2008)**
Právě jsem na jistém pražském gymnáziu
odzkoušel třicet maturit z češtiny a přišel
z noční oslavy absolventů. Zaslouženě se opi-
li, večer ale řada z nich poběží na Nicka Ca-
vea. Nad ránem jsme probírali jeho Oslici...
Seděli jsme v komisi s milou předsedkyní z jiné-
ho ústavu, jež vyšla z okolí Plastiků a DG 307,
a poslouchali s radostí solidní i četbou pod-
ložené vzhledy do Woolfové, Bulgakova, Camu-
se, Huxleyho, surrealismu... ovšem, že nejen to.
I vyhazovat jsme museli. Bohužel. Lumírovce
a ruchovce jsme ale v otázkách neměli (Verlai-
nův parnasistní postoj však ano). Nemusíme,
naštěstí. I dnes lze maturovat se ctí – záleží
jen na tom, jak si obě strany v rámci minister-
stvem poskytnutých mantinelů stanoví laťku.
Problém, který zde oprávněně kritizujete, má
však ještě jednu podstatnou stránku: značná
část „rodičovské veřejnosti“ nalejvárnou tele-
fonních seznamů a frází svého času prošla také.
Dnes studují na středních školách potomci
těch, kdo prošli čs. školou 70.–80. let, a tito rodi-
če mnohdy nechápou, proč by to měla jejich
ratolest mít těžší než kdysi oni. Ostrůvky pozi-
tivní deviace si musí každý hájit sám za sebe,

neboť shůry (čti: z MŠMT) spása vskutku
nepřijde. Ostatně i na PedF UK dnes studu-
jí češtinu a literaturu lidé, kteří se plaší, mají-
li na zkoušku přečíst nějaké knihy! Mají-li
vůbec litanie na adresu školského formalis-
mu a vyprázdněnosti mít nějaký smysl, je tře-
ba nejdřív jasně a nahlas říct, že musí zmizet
ti, kdo práci molochů typu Sokrates umožňu-
jí a využívají. Je třeba jmenovat konkrétní oso-
by a vyžadovat na nich změnu: na učitelích,
rodičích i ministerských úřednících. Na stu-
dentech až ve chvíli, kdy sami budeme moci
říci, že naše jednání je založeno na pravdivém
a nikoli formálním nároku. Jinak nám to pros-
tě nebudou věřit.
ŠIML, kráceno

Soutěž
Správná odpověď na soutěžní úkol z čís-
la 19 – Ve kterém časopise působil Ferdi-
nand Peroutka jako šéfredaktor mezi lety
1919 a 1923? – zní: V časopise Tribuna. Kni-
hu Ferdinanda Peroutky a Johannese Urzidi-
la O české a německé kultuře posíláme Kar-
lu Mahdalovi do Přestíci.
Správná odpověď na soutěžní úkol z čís-
la 20 – Jak se jmenuje Woody Allen vlast-
ním jménem? – je: Allen Stewart Konigsberg.
Knihu Erika Laxe Woody Allen – hovory o fil-
mu posíláme Aleně Otrubové do Tábora.
Správná odpověď na soutěžní úkol z čísla 22
– Pod jakým názvem a v kterém nakladatelství
měla vyjít kniha Rudolfa Slobody Láska v roce
1974? – zní: S názvem Paměti měla kniha vyjít
ve slovenském nakladatelství Smena. Knihu
posíláme Evě Orlové do Zlechova.
–mam–

literatura

Čtení Zafera Šenocaka

Básník, prozaik a esejista **Zafer Šenocak** se narodil roku 1961 v Ankaře a vyrostl v Mnichově, kde vystudoval filosofii a literaturu; od roku 1989 žije v Berlíně.

Jako esejista píše o budoucnosti migrace, o dvojí identitě, o otázkách moderního islámu a německo-tureckých vztazích. Za básnickou tvorbu získal roku 1984 Cenu města Mnichova a roku 1988 prestižní cenu Adelberta von Chamisso. Jeho knihu V novém světě, kterou vydává nakladatelství Fra, uvede společně s autorem překladatelka Tereza Brdečková. **Café Fra** (Šafaříkova 15, **Praha 2**), v pátek **6. 6.** v 19.30.

Balady Václava Daňka

Básník a překladatel **Václav Daněk** představí v rámci cyklu Literární středy Umělecké besedy svou novou sbírku veršů Balady a svízelky. Verše spolu s autorem přednese Otakar Brousek a na klavír doprovodí Ilja Hurník. **České centrum mezinárodního PEN klubu** (Klementinum, místnost 190, 5. patro, **Praha 1**), ve středu **11. 6.** v 17.00. –kk–

Brněnské metro v Metru

Česko-polský básník a překladatel **Bogdan Trojak** bude číst ze své prózy Brněnské metro (recenze viz A2 č. 37/2007); čtení bude spojeno s ochutnávkou vín. **Metro Music** (Alfa pasáž, **Brno**), v sobotu **7. 6.** ve 20.00.

Jaké hlavy, takový jazyk

Dušan Šlosar je významý bohemista, jehož činnost je spjata s brněnskou filosofickou fakultou; polem jeho působnosti je historický vývoj jazyka a dialektologie. Byl učitelem mj. Jiřího Trávnicka a Jiřího Voráče, kteří s ním připravili knihu rozhovorů Jaké hlavy, takový jazyk, již společně pokřtí. Rozhovory se drží životopisné linie, závěrečná kapitola je věnována otázkám jazyka a současné jazykové kultury. **Dům pánů z Kunštátu** (Dominikánská 9, **Brno**), v pondělí **9. 6.** v 17.30.

Rumunsko-maďarský literární večer

Pořadu při příležitosti Evropského roku mezikulturního dialogu se zúčastní maďarští a rumunští autoři: básník a spisovatel János Dénes Orbán (1973), předseda Ligy maďarských sedmihradských spisovatelů; spisovatel, básník a divadelní kritik Zsolt Karácsonyi (1977) a spisovatel, básník, překladatel a nakladatel Attila F. Balázs (1954), zakladatel slovenského nakladatelství AB-Art a spoluautor několika antologií. S autory bude debatovat ředitel Rumunského institutu v Praze Mircea Dan Duta. **Maďarské kulturní centrum** (Velký sál, Rytířská 25–27, **Praha 1**), ve středu **11. 6.** v 18.00. –pa–

divadlo

Dva vznešení příbuzní

Ačkoliv by se mohlo zdát, že už je na českých jevištích „preshakespeareováno“ a vedle standardu se jen občas objeví

něco opravdu zajímavého, pražské Národní divadlo uvádí Shakespearovu hru Dva vznešení příbuzní v překladu Martina Hilského. Jedná se o poslední dramatikovu hru, jejímž spoluautorem byl John Fletcher. Vedle toho, že hudbu k inscenaci složil Petr Kofroň, stojí za pozornost hlavně herecké obsazení. Za všechny jmenujme Lucii Žáčkovou, Kateřinu Holánovou nebo Magdalénu Borovou a Jana Hájka či Vojtěcha Dyka, kterého Národní angažovalo docela nedávno. Jediné, co vzbuzuje pochybnosti, je otázka, jestli dramatické klasiky už nebude na činoherní soubor Národního divadla trochu moc – Shakespare, Gogol, Rostand, Jirásek, Zeyer, Ibsen, Goldoni, Němcová, Stroupežnický, Shaw… Poslední Shakespearův opus uvádí **Národní divadlo** na scéně Stavovského divadla (Ovocný trh, **Praha 1**), ve čtvrtek **5. 6.** a v pátek **6. 6.**, vždy v 19.00.

Heda Gablerová

Heda Gablerová od Henrika Ibsena je příkladem klasiky, která nejen nestárne, ale v průběhu téměř 120 let od svého napsání nabízí mnohé interpretace a dobově podmíněná čtení. Ženská emancipace, feminismus, krize rodiny nebo v české společnosti přetrvávající stereotypy týkající se modelu rodinného života (otec vydělává, žena pečuje o děti) – a další témata mohou inscenátoři nalézt v Ibsenově textu. Národní divadlo v norském Oslu má například také aktuálně na repertoáru svého klasika – a inscenace Hedy je tu velice střízlivá, minimalistická ve scénografii, kostýmech, emocích i hereckých výrazech, zhuštěná do základní kostry příběhu. Vše podstatné se na jevišti odehraje za pětáctýřicet minut. V Národním divadle moravskoslezském v Ostravě inscenaci režíruje Jan Mikulášek. **Národní divadlo moravskoslezské** v **Divadle Jiřího Myrona** (Čs. legií 14, **Ostrava**), v sobotu **7. 6.** a v úterý **10. 6.**, vždy v 19.00, v neděli **8. 6.** v 17.00.

O lásce a Lisabonu

Jaroslav Rudiš a Igor Malijevský se ve svém divadelním kabaretu, hudebním večeru a literárním čtení EKG v pražském Divadle Archa zaměřují na Portugalsko.

Na „literárním kardiogramu pro živé i mrtvé“ EKG – O láске a Lisabonu také spolupracuje portugalský kulturní institut – Instituto Camões. Vedle Emila Hakla se v rámci večera, který je premiérou i derniérou zároveň, „objeví“ také Fernando Pessoa (1888–1935). Rudiš s Malijevským jsou jedním z mála oživení červnového programu Archy, svého času tak bohatého na zahraniční hosty. Dnes však finančně vysáté divadlo spoléhá na seriálové uvádění Havlova Odcházení. „Havel se triumfálně vrací do divadla,“ napsal o premiéře britský The Guardian. Rudiš s Malijevským střídají exprezidenta v **Divadle Archa** (Na Poříčí 26, **Praha 1**) v pondělí **9. 6.** ve 20.00. –jb–

film

Sex ve městě

Populární seriál Sex ve městě z produkce televize HBO, který se vysílal celkem šest sezon (1998–2004), se poměrně logicky dočkal své celovečerní verze. Příběhy čtveřice hlavních hrdinek, které diváky okouzlyly sexuální otevřeností, neutuchajícím entuziasmem stárnoucích

protagonistek a originálními lodičkami z dílny španělského návrháře Manola Blahnika, jsou v celovečerním filmu kondenzovány do jednolitého tvaru s dominujícím tématem příprav vysněné svatby hlavní hrdinky Carrie (Sarah Jessica Parkerová) a jejího homme fatale Pana Božského (Chris Noth). Pozadu samozřejmě nezůstanou ani ostatní postavy: Charlotte (Christin Davisová) se souží touhou po dítěti, Miranda (Cynthia Nixonová) prožívá první manželskou krizi a Samantha (Kim Cattrall) dál zdařile pěstuje svou nymfomanii. Poněkud vágní popis dějových zákrutů bude ve filmu s největší pravděpodobností obohacen vydatnými porcemi sebeironického humoru, jako poslední záchrana pak funguje smřšť haute couture světových značek, která do kin spolehlivě přitáhne divačky všech věkových skupin. Snímek ve Spojených státech obdržel „nebezpečnou“ přístupnost R (od sedmnácti let), což naznačuje mnohé o počtu explicitních sexuálních eskapád a jejich verbálních hodnocení. **Premiéra v ČR 5. 6.** –jj–

Zlín nejen pro děti

Zlínský festival je u nás jediný, který se zaměřuje na filmovou tvorbu pro děti a mládež. Každoročně uvádí nejen soutěž hraných a animovaných filmů pro děti a mládež, ale představuje i jednotlivé evropské kinematografie, letos to budou **snímky Velké Británie**, a to jak starší, z klasického období „**free cinema**“ 60. let minulého století, tak i ty současné. V sekci Noční horizonty se objeví provokativní a závažná témata s cílem upozornit na problémy, které se mladých lidí aktuálně dotýkají, v rámci festivalu proběhne i soutěž studentských filmů **Zlínský pes** či soutěž reklamy Duhová kulička. Divácky nejatraktivnější sekci bude pravděpodobně průřez japonským animovaným filmem, zvaným **anime**. Více na zlinfest.cz. **Film Festival Zlín, od 1. 6. do 8. 6.**

Rok 1968 ve filmu a v Praze

Podtitul letošní pražské filmové přehlídky **Film a dějiny** se tento rok příznačně vztahuje k roku 1968 jako k létu „zmařené naděje“ a snaží se zachytit **politický proces Pražského jara** od lednových událostí k srpnovým a k době předcházející nástup normalizace. V širších souvislostech se pokusí reflektovat očekávání tehdejší veřejnosti a limity demokracie společnosti Československa 60. let. V rámci přehlídky budou promítnuty dobové i současné dokumenty, zahraniční snímky i normalizační filmy. Objeví se zde i stěžejní umělecká reflexe tehdejší doby: **Stud** (1967) Ladislava Helgeho, **Den sedmý, osmá noc** (1969) Evalda Schorma či **Spříznění volbou** (1968) Karla Vachka. Projekce jsou určeny celému diváckému spektru: dopoledne budou věnovány školám, odpoledne náročnějším divákům a večer širší veřejnosti. Ironický odstup naopak zaručí „steklý“ noční program v kině Aero, kde budou promítnuty normalizační snímky Karla Steklého o Pražském jaru. Více na ustrcr.cz. **Kino Aero** (Biskupcova 31, **Praha 3**), **kino Světozor** (Vodičkova 41, **Praha 1**) a **Letní kino na Střeleckém ostrově, od 10. 6. do 14. 6.** –kb–

hudba

Jiný kov

Skupina **Kayo Dot** je jedním z protagonistů vzedmuté vlny avantgardního metalu, hudby, která kovový žánr zvedla z bahna posměchu a aplikovala na něj všechny

možné přívěsky jiných dob a stylů. Jádrem skupiny jsou multiinstrumentalista Toby Driver a houslistka Mia Matsumiya (kteří spolu tvoří i duo Tartar Lamb), vystudovaní hudebníci s klasickým a jazzovým zázemím, a tak není divu, že ještě předtím, než se upsali žánru oddanému vydavatelství Hydra Head, stihli debutovat na stylově mnohem odvážnější značce – Zornově labelu Tzadik.

Dlouhometrážní, metalem ovlivněné kusy Kayo Dot si už vysloužily přirovnání například ke kompozicím Oliviera Messiaena; jisté je, že se v nich bohatě úročí Driverova skladatelská erudice, schopnost aranžovat pro dechy i žestě a v neposlední řadě nespolehat na žánrově berličky víc, než je zdravo a v rámci neopakovatelné atmosféry chtěno. **Chateau l'enfer rouge** (Jakubská 2, **Praha 1**), ve čtvrtek **5. 6.** ve 20.00.

Urbánní elektronika v Bratislavě

Dvoudenní festival **Willsonic** se specializuje na nejsoučasnější styly elektronické hudby urban electronics, intelligent dance music, laptopovou improvizaci, clicks'n'cuts, abstraktní hiphop, dubstep, breakcore a další žhavé škatulky. Mezi téměř půlstovkou účinkujících stojí za zmínku představitel temného dubstepu **Skream**, písně německého **Apparat Bandu**, staří známí **Fennesz** a **B. Fleischmann**, spousta jazzových výhonků, organicky prorůstajících neživé konstrukce jedniček a nul, a důkazy ostrůvků svěží invence v moři hiphopové šedi.

Tyršovo nábreží (Bratislava), v pátek **6. 6.** od 18.00 a v sobotu **7. 6.** od 16.30.

Elvis je úlisná zombie!

Ruská skupina **Messer Chups** vznikla v Hamburku, nyní je doma v Petrohradu. Ústředním členem sestavy je kytarista Oleg Gitarkin, kterého doplňují další opravdu zajímavé osobnosti: skladatel filmové hudby Igor Vdovin či hráčka na theremin Lydia Kavinová, vnučka vynálezce tohoto pozoruhodného elektrického nástroje.

Hudba Messer Chups je divokou směsí rock'n'rollu, vybrakovaných filmových soundtracků a obskurních syntezátorových zvuků z říše sci-fi. Představení propagující album Zombie Shopping jsou doplněna Gitarkinovou videokoláží, namíchanou ze scén kultovních běčkových filmů z poloviny minulého století – uvidíme Betty Pageovou, Bélu Lugosiho, oživlé mrtvé, prsaté hrdinky filmů Russe Meyera a další delikatesy… **Fléda** (Štefánikova 24, **Brno**), v úterý **10. 6.** ve 20.00. **Palác Akropolis** (Kubelíkova 27, **Praha 3**), ve středu **11. 6.** ve 20.00. –pf–

výtvarné umění

Výtěr malby

„Výběr názvu výstavy může být stejně náhodný, jako když zakopnete o kbelík čehosí“, tak v narážce na vystavené dílo Filipa Smetany, které se stalo

emblémem prezentace, uvozuje svůj výběr z děl studentů a jednoho absolventa malířských ateliérů FaVU VUT kurátor **Pavel Netopil**. Zastoupení autoři sice „oficiálně“ studovali nebo studují malbu v některém ze tří ateliérů malby na VUT působících, vedle toho je však pro ně stejně často důležitý nebo ještě významnější než samotné „prosté“ malování průzkum hranic a přesahů tohoto způsobu umělecké produkce do jiných oblastí umění – a to jak směrem k jiným aktuálním médiím, tak i do minulosti ke kořenům moderní evropské (pře)estetizované vizuality. Proto se na výstavě objevuje už zmíněný Smetanův objekt (z kbelíku vylité cosi pomocí dřevěných klínků levitující mírně nad zemí) nebo objekty-reliéfy z úlomků barevných plastů Michala Čechury, v nichž stejně důležitou roli hraje nános barvy i barevnost daná interferencí transparentních podkladových ploch expresivně přes sebe lepených a deformovaných. Populárními se v poslední době stávají samolepicí fólie – uvolněnou, biomorfně odvázanou kresbu na stěnu z nich vytvořil Tomáš Bárta. Konzistentnost podkladu a nanesené malby ve svých drobných dělených nebo lámaných malbách na sololitu vtipně glosuje Ondřej Kotrč. Stejně tak se ale i na této výstavě objevují v podstatě klasické malířské postupy, které dokumentují, že věčný návrat téhož může být v nových souvislostech leckdy velmi osvěžující. Autoři v nich tematizují jak citace a reminiscence na tradiční témata (Pavel Pangrác a jeho diptychy s nasládlou a cool pop-star Venuší), tak i odkazy na tradici umělecko-řemeslných kořenů modernismu v podobě anglického hnutí Arts and Crafts, které evidentně zaznívají v akvarelech Lukáše Karbuse. Malbu o sobě pak zastupuje jediné plátno jediné ženy ve výběru – Veroniky Kavanové. Výstavu nazvanou **Výtěr malby – studenti a absolventi z malířských ateliérů FaVU VUT Brno** lze navštívit v **Galerii Dole** (Nádražní 30, **Ostrava 1**) až do **20. 6.** –mm–

Rodinné archivy

V prostorách pražské **Galerie Školská 28** byl zahájen neobvyklý výstavní projekt, nazvaný **Rodinné archivy ztracené a nalezené**. Podtitul výstavy – **Skupinová výstava mladých fotografů z Velké Británie** – topograficky upřesňuje myšlenkově mantinely a východiska celé akce. Prezentují se tu bývalí studenti magisterského programu fotografie na London College of Communication.

Téma rodinného archivu není tak jednoznačné, jak by se na první pohled mohlo zdát. Nejedná se tu pouze o nekonečná fotoalba plná banálních snímků s individuální, těžko přenosnou pamětí. Představované „archivy“ zahrnují cokoliv, co je nositelem nějaké vzpomínkové stopy – vedle snímků to jsou různé předměty, psané vzpomínky, dopisy, deníky, jiné artefakty ad. Jsou tu zpřítomnělé radostné momenty, i ty zlomové, tragické. Výsledkem je ohledávání a průzkum hranic mezi soukromým a veřejným prostorem stejně jako rozdíly mezi kolektivním a individuálním vědomím, které neustále plyne a uplývá. Vysoce intimní dokumenty přenesené do veřejně přístupného

prostoru výstavní síně diváka záměrně provokují, vybízejí ho ke konfrontaci. Na výstavě v **Komunikačním prostoru** (Školská 28, **Praha 1**) lze zhlédnout až **do 3. 7.** díla následujících umělců: Millie Burtonová, Jan Čihák, Claudia Frickemeierová, Lydia Goldblattová, Hannah Guy, Elena Inga, Penny Klepuszewska, Wiebke Leister, Jason Manning, Kevin Newark, Sian Pile a Kate Potterová.

–pev–

televize

21 gramů
Paul Rivers (**Sean Penn**), jehož manželství se z jeho strany už dávno změnilo v pouhé soužití, čeká na transplantaci srdce, jinak do dvou měsíců zemře. Bývalá narkomanka (**Naomi Wattsová**) už dávno opustila řady smrtelně závislých a se svým manželem a dvěma dcerami prožívá nejšťastnější dny svého života. Recidivista Jack Jordan (nominace na Oscara pro **Benicia Del Tora**) se ve vězení obrátí k víře, kterou jeho propuštění jenom posílí.

První anglicky mluvený snímek mexického režiséra **Alejandra Gonzáleze Inárritu** 21 gramů (2003) sleduje opět tři příběhy, jejichž osudové protnutí poznamená životy všech postav. Podle scénáře **Guillerma Arriagy** vznikl snímek, jenž si s filmovou

chronologií a paralelností pohrává ještě více než režiséřův debut Amores Peros/Láska je kurva (2000) a který by se dal přirovnat k veliké filmové skládačce. Inárritu jednotlivé pasáže výrazově odlišil pomocí rozdílných kamer (digitální video, 16mm, 35mm) a vytvořil ve výsledku skvěle katarzní snímek, který k dokonalému zážitku potřebuje opravdu podrobné sledování.

ČT 2, ve čtvrtek **5. 6.** ve 23.25.

Insomnie
Dosavadní filmová kariéra talentovaného **Christophera Nolana** by mohla být vzorem pro mnoho začínajících mladých režisérů. Tvůrce, který začínal s nízkorozpočtovými poloamatérskými filmy (Larseny, Doodlebug či Following získaly řadu ocenění), se přes dnes už kultovní Memento, pohrávající si s „nechronologií“ filmového příběhu, dostal k „áčkovým“ filmům, v nichž se naplno uplatnil jeho režijní talent. Hru s příběhem dále rozvíjí v zauzleném Dokonalém triku, resuscitaci příběhů temné komiksové postavy provedl ve filmu Batman začíná a právě dokončuje jeho horlivě očekávané pokračování Temný rytíř. V remaku původně norského snímku **Insomnie** (r. Erik Skjoldbjørg, 1997; remake 2002) přenesl příběh vyhořelého policisty z drsné severské krajiny do aljašského maloměsta. Detektiv Will Dormer (ztrhaný **Al Pacino**) zde pátrá po vrahovi mladé dívky, v čemž mu ani trochu nepomáhá místní 24 hodin trvající denní světlo. Past, kterou na vraha společně s místní policistkou (**Hillary Swanková**) připravili, ale skončí fiaskem v podobě mrtvého parťáka, přičemž vrah (neobvykle obsazený **Robin Williams**) ví, kdo střílel. Nolanovi se daří vytvořit neobyčejně

tísňovou a depresivní atmosféru, ve které je nespavost (aneb insomnie) pouze prvním krůčkem k částečnému rozmazání hranic toho, co je na tomto světě „správné“.

Nova, v pátek **6. 6.** v 0.20.

Můj strýček
Pan Hulot, nejznámější postava francouzského režiséra a herce **Jacquese Tatiho**, opanoval čtyři ze sedmi režisérových filmů (Prázdniny pana Hulota, Můj strýček, Playtime a Pan Hulot jede na výstavu), v nichž představoval jakýsi chodící anachronismus. Tati z něj ovšem vytvořil pozitivní postavu, která se setkává s uměle vytvořeným prostředím či chováním, jež se ho snaží vtlačit do předem stanovené sociální role. Hulot ale vždy s grácií odporuje a na střetu s jeho staromilstvím (a nepochopením) vznikají skvěle pointované gagy a v druhém plánu i kritika prázdnoty moderního života. Nejzjevnější to je ve skvělém **Playtimu** a jako jeho předskokan se z dnešního pohledu jeví snímek **Můj strýček**. Pan Hulot (**Jacques Tati**) v něm chodí navštěvovat svého devítiletého synovce, jenž vždy rád unikne z přetechizované rodinné vily, v níž je efektem přebíjena účelnost a která zrcadlí vztahy v mladé rodině. „Můj strýček“ je pak jeden z mála, který spolu s chaosem přináší závan normálního života.

ČT 2, v pondělí **9. 6.** v 0.20.

–ph–

rozhlas

Hudební fórum
Jiří Teml nás seznámí s nejčerstvějšími nahrávkami stanice Vltava. Nepůjde přitom pouze o díla klasiků 20. století – Francise Poulenka, Samuela Barbera či Victora Kalabise: Těšit se můžeme mj. i na Sedm žalmů op. 21 od Zbyňka Vostřáka, skladbu Another world pro zvonkohru a komorní soubor od Miroslava Pudlák a nebo na kompozici Marka Kopelenta Ze zápisníku Nataši H., devět fragmentů pro ženský a mužský hlas na texty ženy s mentálním postižením. Představí se nejružnější interpreti: žesťová a bicí sekce SOČR, ensemble sdružení Konvergence, soubor MOENS ad., ze sólistů např. flétnista Jiří Válek, klavíristka Markéta Cibulková nebo zpěvák Petr Matuszek.

ČRo 3 – Vltava, od pondělka **9. 6.** do pátku **13. 6.**, vždy ve 23.15.

„Das Lied der Nacht“
Roku 1908 se v Praze konala světová premiéra VII. symfonie Gustava Mahlera. Českou filharmonii tehdy řídil sám autor – prý hrubě nespokojený s úrovní souboru. Archivu orchestru nicméně zanechal partituru podrobně a rudě opoznámkovanou interpretačními pokyny. To ovšem není jediný důvod, proč si „Píseň noci“ (jak zní podtitul díla) poslechnout. Zvýšenou pozornost si zaslouží (nejen) třetí věta, modelová ukázka tzv. hudební secese: namísto novoromanticky slitého zvuku, namísto wagneriánského chromatického vlnobití zde sledujeme fantaskní (valčíkové) proplétání melodických úryvků – jakýsi přízračný rej ornamentálních efektů. Následné andante amoroso, obohacující zvukové spektrum o kytaru a mandolinu,

zase evokuje záladné prolínání intimního prostoru s nepřátelským kosmem. Druhá věta nezapře ve střední části inspiraci židovskou lidovou hudbou.

ČRo 4 – D dur, v úterý **10. 6.** ve 20.25.

Komandant
Pražskými událostmi z 13.–16. června 1848 a příběhem z mladých let Josefa Václava Friče je inspirován román Vladimíra Macury, v němž dochází k prolínání dvou časových rovin, revoluční a porevoluční. Vedle jmenovaného dobrodruha zde figuruje mladistvě zapálený Karel Sabina ad. V dvanáctidílné četbě z pozoruhodného demytologizujícího díla, připravené Jiřím Langerem, účinkuje v režii Hany Kofránkové Ivan Řezáč.

ČRo 3 – Vltava, čtení začíná ve čtvrtek **12. 6.** v 18.30.

Svět poezie
„Krutost literatury? Dvě věty, z nichž jedna zabíjí druhou a přejímá její slova.“ To napsal Wojciech Bonowicz (1967), básník a publicista, redaktor měsíčníku Znak (1996–2000) a týdeníku Tygodnik Powszechny. Debutoval roku 1995 sbírkou Wybór wiekszości. V češtině jsou dostupné verše z jeho druhé sbírky Velkosklad ran (2000). Pořad z vlastních překladů připravil a komentářem doprovodil Jiří Červenka; čtou Jiří Langmajer, Igor Chmela a Denisa Nová; režii má Petr Mančal.

ČRo 3 – Vltava, v sobotu **14. 6.** ve 22.45.

–mc–

jb – Jana Bohutínská / **jj** – Jan Jílek / **kb** – Kamila Boháčková / **kk** – Karel Kouba / **mm** – Martin Mikolášek / **mc** – Miloslav Caňko / **pa** – Petr Andreas / **pf** – Petr Ferenc / **ph** – Petr Hamšík / **pev** – Petr Vaňous

WWW.SOUVISLOSTI.CZ

1.08

Stanley
Edgar
Hyman

Pavel
Kolmačka

Josef
Kocourek

Knihovny

Liberec,
Alexandria, Kostnice,
Věra Vohlídalová Londýn, Moskva...
Petr Lešek

souvislosti

REVUE PRO LITERATURU A KULTURU

VERONIKA BROMOVÁ | NADIAROVDEROVÁ | DOROTASADOVSKÁ
JULIE ŠTYBNAROVÁ | RADKA DOLEŽALOVÁ - PAVLÍKOVÁ
MARKÉTA DLOUHÁ - MÁROVÁ | JITKA TEUBALOVÁ | PAVEL MÁRA

9/6 - 29/6 08

út - pá 15h - 19h so - ne 11h - 16h
www.trafacka.cz | www.freesam.org

FREE
SAM

TRAFAČKA

Flash Art

ATELIER

A2 kulturní týdeník

Mlčení a šikana

Proč občané demonstrují čím dál drsněji

Ve čtvrtek 29. 5. se v Praze demonstrovalo proti devastační kulturní politice města. O rámusu, jenž zastupitelům bral klid na práci, se psalo hodně. O strategiích radnice, které spontánní reakci občanů zákonitě vyvolaly, už méně.

LIBUŠE BĚLUNKOVÁ
JAN VÁVRA

Kolik slušných kroků provedli zástupci 26 tisíc signatářů petice Za Prahu kulturní? Na náš vkus až moc. Pět požadavků petice radní poprvé šmahem zamítli (aniž ji četli), podruhé se jí nezabývali vůbec. Přestože zákon o hlavním městě Praze ukládá požadavky projednat do šedesáti dnů. Dále někteří z nich napsali primátorovi Pavlu Bémovi oficiální dopis a na něj jako odpověď dostali buď úřednickou frázi s razítkem a podpisem Milana Richtera (!) anebo nic. Vystoupením odborníků 24. 4. v jednacím sále radnice málokdo věnoval pozornost. Každý zastupitel hlavního města Prahy dostal do schránky dopis s podrobnými materiály k petici. Výsledkem bylo v drtivé většině opět mlčení. Čili čekání, až se to přežene a unikátní síť pražské nezávislé kultury se konečně rozpadne. Radní pro kulturu Richter na den před demonstrací svolal „kulatý stůl“, kam přizval pouze zástupce divadel, nikoli nezávislé odborníky či představitele jiných oborů. Jednání proběhlo uctivě – a k ničemu.

Mafiánský čtvrtek

Termín demonstrace, kdy občané spontánně převzali iniciativu umělců i odborníků, není náhodný. Ono později přerušené zasedání bylo poslední, na kterém se o petici v zákoně lhůtě ještě mohlo jednat. Příště zastupitelstvo zasedá 19. 6., což je 6 dní po termínu.

Foto Marcela Mojžíšová

V médiích zanikl také fakt, že na mafiánský čtvrtek se v jednacím sále přihlásila do rozpravy členka grantové komise Yvona Kreuzmannová, byla však odmítnuta s tím, že petice není na programu jednání. Pak nastal tar-tas. Radní se v čele s primátorem rozhodli tvářit, že petice neexistuje a že se proti nim bouří hrstka přisprostlých divadelních vyžírek. Petici však podepisují lidé různých povolání a občanskou iniciativu podporují různě zaměřené organizace z celé ČR, ze zahraničí třeba Evropská rada umělců s 250 tisíci členy. O problému se psalo v zahraničních novinách – Le Monde, Tygodnik Powszechny, The Guardian. Rámus je předposlední možnost reakce na aroganci politiků.

Šíření strachu pod povrchem

Radní v průběhu hry na diskusi nechávají jednotlivé organizace tiše „vyhladovět“ tím, že prodlužují dobu konkrétního přísunu peněz už slíbených grantů. Přidělené peníze (dotační i „partnerské“) přicházejí na účty pořadatelů „náhodně“ pozdě – nejhlasitěji protestující scény dostaly peníze až v polovině května. Pražské jaro dostalo definitivní příslib nárokové podpory města až 14 dní po zahájení festivalu, filmový festival Dny evropského filmu až po skončení přehlídky, okleštěný Tanec Praha začal také bez

slíbených peněz na účtu. Magistrát tím kromě vynucování si poslušnosti znehodnocuje renomé organizací (a ČR) u zahraničních partnerů a u možných soukromých sponzorů kultury. Vedle mlčení a zpoždování plateb dochází i k nenápadným radničním atakům. Třeba k dopisu řediteli Národního divadla – těsně před konáním protestního koncertu Za Prahu kulturní u ND –, že hluk hudební produkce nesmí přesáhnout 50 decibelů (standardní hlasitost na ulici, tramvaje vyluzují až 80 dB); pokuta je až dva miliony korun. Přistavené auto hlučnost koncertu skutečně měřilo.

Tak bacha!

Na ND magistrát nemůže, na své příspěvkové organizace ovšem ano. Výběrové řízení na ředitele svých organizací, kterým končí funkční období, nechal Richter vypsát o rok později, než by to udělal každý průměrný manager – u velkých divadelních podniků, které fungují na sezony, se noví ředitelé obvykle připravují na funkci až dva roky, nikoli jeden měsíc. Ředitele vybere komise složená z politiků, nikoli odborníků, a pošle je do divadel, které právě čeká špatně připravená transformace. S pokračováním ředitelů „rebelských“ divadel se evidentně nepočítá, Daniele Šálkové (Divadlo v Dlouhé) a Doubravce Svobodo-

vé (Divadlo Na zábradlí) přišel dopis, v němž se s nimi ředitel pražského Odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu Jan Kněžínek loučí, přeje jim „v dalším pracovním a osobním životě mnoho úspěchů“ a nesmyslně vyžaduje zpracování předávacího protokolu dva měsíce po skončení jejich úvazku.

Radnice dále prohlásila, že ve všech „jejích“ divadlech proběhne audit. Richter uvedl pro Pražský deník, že jeden bude stát 2 miliony korun, tj. celkem 22 milionů. Audity však u těchto divadel už proběhly – před třemi roky až před rokem. Z magistrátu navíc chodí pravidelné finanční kontroly (asi ne náhodou byly ve všech „petičních“ divadlech v dubnu). Těch dvaadvacet milionů za audity by stačilo na záchranu subjektů, které nyní kvůli správě magistrátu končí.

K drobným nátlakům patří vyhrožování radního Richtera aktérům protestů (Ondřeji Hrabovi z divadla Archa či Y. Kreuzmannové) nebo prohlášení předsedy Výboru pro kulturu a volný čas a Grantové komise hl. m. Prahy Ondřeje Pechy, že „ředitelka festivalu Tanec Praha 2008 Mgr. Marta Lajnerová svojí činností nikterak nepřispívá k jakékoli možnosti kladného projednání její žádosti“ – jde o nové logo ohroženého festivalu „Tanec [Praha]“ a otevřený dopis adresovaný P. Bémovi. Patrně příliš slušný protest.

Pražská radnice používá tradiční mocenské prostředky cukru a biče; její „klid na práci“, který demonstranti minulý čtvrtek narušili, je klid na upevňování mocenských pozic. A média, která by si, nebýt pořádného rámusu, zásadního a akutního problému financování kultury téměř nevšimla, nechť přestanou poučovat lidi, aby byli (po)slušnější a normalizovanější, a zabývají se podstatou problému. Občanům v takové situaci nezbyvá nic jiného než křik a otevření radničních oken dokořán. Autoři patří k organizátorům Dnů neklidu.

zkrátka

Egyptský ministr kultury Farouk Hosni prohlásil, že kdyby v některé z egyptských knihoven našel izraelskou knihu, spálil by ji. / Pražský primátor Pavel Bém slíbil dalších 32 milionů pro divadla. / Studenti ve Vietnamu mají jen minimální zájem o knihy: když potřebují nějaké informace, najdou si je na internetu, případně v televizních znalostních soutěžích. / Dětskou literární cenu Zlatá stuha za rok 2007 získala ve výtvarné části Lucie Dvořáková a Miloš Kratochvíl za knihu Františkova velká kniha pohádek (Česká televize) v kategorii Kniha pro nejmenší, Petr Sís za Zed' (Labyrint) v kategorii Beletrie pro děti, Renáta Fučíková a Alena Ježková za Příběhy českých knížat a králů (Albatros) v kategorii Uměleckonaučná literatura a literatura faktu a Petr Nikl za Záhádky (Meander) v kategorii Krásná kniha pro děti a mládež jako celek. V části literární pak Pavel Šrut za Pohádky brášky králíka (Knižní klub) v kategorii Beletrie pro děti, Pavla Skálová za Malostranskou psí zimu (Albatros) v kategorii Beletrie pro mládež, Petr Sís za Zed' v kategorii Literatura faktu a uměleckonaučná literatura pro děti a Bořivoj Záruba za Jak se loví dinosauři (Knižní klub) v kategorii Literatura faktu a uměleckonaučná literatura

pro mládež. / Udělování rakouské literární ceny Ingeborg Bachmannové se všemi texty, komentáři a diskusemi bude letos možné na internetu sledovat také v anglickém, francouzském, španělském, italském, slovinském i českém jazyce. / Írán doposud nepodepsal mezinárodní smlouvy o autorském právu. Výsledkem je například 16 různých překladů Harryho Pottera. / Spisovatel Hanif Kureishi prohlásil, že kursy tvůrčího psaní jsou novodobé psychiatrické léčebny. / Zemřel filmový režisér a herec Sydney Pollack (1934–2008), architekt Jan Hird Pokorný (1914–2008), který se proslavil zejména adaptacemi a renovacemi historických budov, a literární historik a kritik Antonín Jelínek (1930–2008), bývalý dlouholetý předseda Obce spisovatelů. / Herečka Sharon Stoneová řekla, že zemětřesení v Číně bylo trestem za okupaci Tibetu. Filmy s ní tak budou v Číně zřejmě zakázány. / Běčkovy režisér Uwe Boll se chystá natočit dva umělecké snímky. / Nový hudební formát MT9 umožní posluchačům vypínat některé zvukové kanály a poslouchat třeba jen zpěv. / Na novém albu Islandanů Sigur Rós All-Right poprvé zazní angličtina. / K 50. výročí uvedení snímku Plan 9 From Outere Space od „nejhoršího režiséra všech dob“ Eda Wooda, které bude 9. 9. 2009, připravuje John Johnson jeho remake. / Po pěti letech se v pozměněné sestavě vrací kapela Boo Christopha Pajera a Josefa Ostřanského.

–jgr–

Vít Kremlíčka

* * *

Ta stará dávno zarostlá vlečka,

kde leda nocují koroptve — a někdy

přes ni jede oblačný vlak, a v něm

čtyři sta dánských policajtů.

Experimenty a láska

Let let Josefa Hiršala a Bohumily Grögerové

Nakladatelství Torst publikovalo na podzim loňského roku první úplné vydání memoárového experimentu *Let let, který formou dialogického deníku zachycuje proměny české kulturní situace mezi lety 1952 a 1968*.

KAREL KOLAŘÍK

Společná vzpomínková kniha Josefa Hiršala a Bohumily Grögerové *Let let* není běžným memoárovým dílem. Její výjimečnost není dána pouze přítomností dvou vzpomínajících, jejichž pohledy přes zákonitou odlišnost ohnisek a prožitků (i zážitků) zachycují tutéž dobovou situaci, již kaleidoskopicky skládají, ale zejména tím, jak se v ní dominantní deníkový žánr, bezprostředně hodnotící a reflektující zažité, spojuje s početnými citacemi z krásné literatury i denního tisku a ve své široké perspektivě nabývá téměř románového rázu. *Let let* sice nepřestává být autentickým svědectvím o proměnách české oficiální a neoficiální kultury v padesátých a šedesátých letech, o jejich diferenciaci a míšení, ale zároveň se proměňuje v mnohohrstvé drama, jehož četná intimní témata se řeší v členitém panoramatickém světě, přesněji řečeno v českém (především

pražském) kulturním provozu, silně provázaném s dobovou politickou garniturou, živě se zapojujícím do rozvíjejících se tras soudobého světového umění. Jeho aktéři, reálné postavy, v něm sice neztrácejí své lidské (nebo jinak nahlíženo: historické) rysy, kvality i nekvality, reprezentují i nadále své estetické a světónázorové orientace, ale současně sehrávají různě významné role v dramatickém příběhu dvou přátel.

Let let jako román

Vzpomínkové svědectví o kruté době, která se jen velmi pomalu zlidšťovala a osvobozovala, lze současně číst jako román o vztahu dvou múzicky orientovaných lidí, kteří přes počáteční ostražitě pochybování k sobě postupně našli důvěru (v čase, v němž bylo nebezpečné komukoliv důvěřovat), jež se nakonec prohloubila v lásku a hluboké přátelství. Milostné drama řeší současně vliv totalitní společnosti na mezilidské vztahy i morální dilema nevěry, které se oba vůči svým partnerům dopouštějí; zatímco rozklad mužova rodinného prostředí jej uvádí spíše do negativního světla (přestože svůj nový vztah zachycuje jako osudový), žena se ve svém partnerském konfliktu reflektuje jako psychicky vydíraná oběť. Soustředění na manželské a přátelské mikrokosmy polarizuje široký společenský vývoj, a to

nejen v českém, ale i v evropském prostředí (především v druhé polovině knihy je velká pozornost věnována právě nově poznáným cizozemským přátelům).

Ty nejzásadnější soudobé umělecké aktivity jsou soustředěny právě do těchto soukromých světů, neusilujících o veřejné přijetí, ale pozvolna se přece jen prosazujících i v oficiálních médiích (např. prostřednictvím překladů, skupinových výstav apod.). S pozdějším táním, umožňujícím neoficiálním umělcům širší publikování, se pak dominantní pohled společného deníku přesouvá z vyvíjejícího se přátelského vztahu na problémy experimentální tvorby, překladatelství, mezinárodní umělecké komunikace apod., kam intimní, „rodinné“ momenty pronikají jen sporadicky, většinou jen v okamžicích vygradované krize, a to nejen ty, které se týkají přímo ústředního páru (nahlížen je například dočasný rozkol manželství Jiřího a Běly Kolářových).

Polyfonie

Kompozici knihy netvoří jen dvojhlas Hiršala a Grögerové, ale podílí se na ní množství nejrozumnějších konkrétních mluvčích (mimo jiné formou reprodukovanych rozhovorů) a pronikavý hlas doby včleněný do autorského dialogu formou citací z domácího i zahraničního denního tisku a vyvažovaný početnými ukázkami z beletristické tvorby a překladů obou umělců i jejich přátel.

Novinové citace, někdy obsáhlejší, jindy omezené na titulek, slovní spojení nebo jednu či dvě věty, jsou tematicky i žánrově pestré: politické rubriky z domova i zahraničí, černá kronika, novinky z umění, vědy a techniky, popisky obrázků, recenze, kritiky, polemiky... Ačkoliv na první pohled působí jen jako slovesná dokumentace, dokresluje nezastupitelně tvář tehdejší společnosti, sváříci se probuzenou uměleckou svobodu a centralistickou politickou propagandu i lidské zlo a tvořivost. Podobně tu základní text ilustrují adekvátně zařazené umělecké texty. Zpravidla bývá jejich propojení s deníkem těsné (např. ukázka překladu, který byl v předešlém záznamu komentován), v některých případech je však ještě sevřenější – například když vlastní umělecký text přímo reaguje na obsah předešlého záznamu a svébytně jej zrcadlí; jde zejména o rozsáhlou reportáž z pařížského pobytu.

Přímo do vlastních záznamů pronikají obsáhlé a téměř vždy komentované citace z korespondence vedené s českými i zahraničními umělci, doplňované odpověďmi. Zprvu se jedná pouze o listy Ladislava Nováka adresované Bohumile Grögerové, ale postupně jsou k němu přidávány další a další pisatelé a otiskovány jsou i listy obou autorů. Všemi těmito postupy se posiluje dialogická struktura knihy a současně se rozšiřuje její stylová pluralita a hierarchizují se jednotlivé reprezentované vazby.

Prerыв v půli letu

Kulturní proměna na přelomu padesátých a šedesátých let spolu s objevem experimentální poezie v její nepřeborné šíři se postupně stává hlavním tématem knihy a z teatrálního milostného příběhu vzniká explikativní entré, ozřejmující okolnosti vztahu Hiršala a Grögerové. Náhle se odklání od reflexí banální všednodennosti (majících ovšem vedle svého svébytného kouzla také dobové

charakterizační funkci), detailně tematizovaného společenského a existenčního balancování, obrazů milenecké intimity v jejích fluidních mravních konturách a nadšeného objevování umění a vypravěčská optika se radikálně přesouvá směrem k otázkám ryze literárně- či spíše kulturněhistorickým. To zásadně narušuje dosavadní strukturu knihy, rozplétá její masivní linii do jednotlivých vláken a z výše naznačeného panoramatického obrazu zůstávají jen informace obkružující nastalé téma uměleckého experimentu.

I to k sobě váže příběhy: ačkoliv se příležitostně ještě jedná o intimní témata, převládají nyní záznamy návštěv cizozemských umělců nebo reportážové střípky ze zahraničních návštěv. Tento přerыв není ovšem nepromyšlenou svévolí: přesvědčivě ilustruje nastalou společenskou proměnu a Hiršalovo vyproštění se z ubíjejících stereotypních zaměstnání, frustrujících svou nejistotou, a v neposlední řadě i založení přelomového časopisu *Knižní kultura* vyznívají jako tvůrčí osvobození. Transformaci v literární provoz dokonale ilustrují podrobné reportáže z druhého a čtvrtého sjezdu Sva- zu čs. spisovatelů.

Přestože se kniha rozděluje na dvě rozsahem nesouměrné poloviny, její hranice jsou poznamenány podobnou společenskou i niternou nejistotou a tísní. A to nejen po srpnové okupaci. Překotné probuzení občanské společnosti s rozvojem nezávislých organizací (v čele s Kruhem nezávislých spisovatelů) sice značnou měrou destabilizuje dosavadní mocenskou totalitu, ale soustavné střetávání se zákonitě znejišťuje dosud relativně vyváženou pozici jedince. Takový pocit, umocněný osobními starostmi, prolíná již záznamy Bohumily Grögerové. Obsazení republiky vojsky Varšavské smlouvy zastihne oba na konferenci v rakouském Alpbachu. Po dlouhém uvažování nad emigrací se nakonec rozhodují pro návrat do vlasti. Byť poslední stránky sytí tragická atmosféra (především po vážné nehodě Hiršalovy manželky), uzavírá obraz svíčky zapálené na Silvestra 1968 ve vídeňském Stephansdomu symbolizující naději.

Autor je bohemista.

Josef Hiršal, Bohumila Grögerová: *Let let*.
Torst, Praha 2007, 1048 stran.

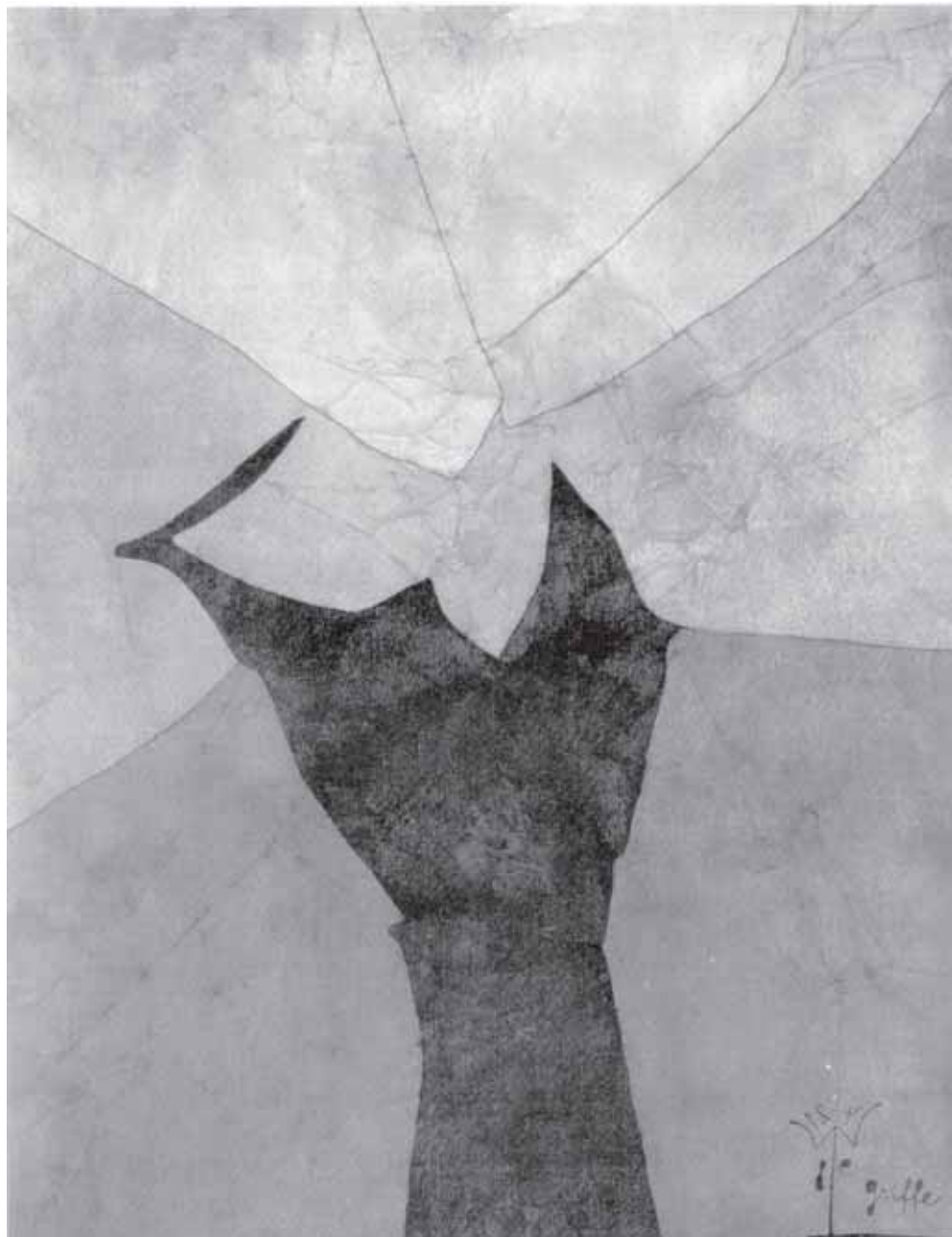
 Milíčova 13, Praha 3
www.argo.cz, argo@argo.cz
distribuce www.kosmas.cz

O hnědém medvědu ze Zeleného údolí

Skotské pohádky, mýty a legendy

*Vybrala a přeložila Martina Joulová
Ilustrovala Markéta Jelenová, 398 Kč*

Soubor skotských lidových vyprávění plný tajemných příběhů, historických legend, anekdot i pohádek se šťastným koncem, v nichž se setkává svět obyčejných či urozených Skotů (sedláků a hospodyněk i králů a princezen) se světem nadpřirozených bytostí – dobřích a zlých víl, skřítků i raráchů. To vše na pozadí drsné, tajuplné a zároveň nádherné krajiny skotských hor i nížin.

Ladislav Novák: Griffe, 1989

Co se děje v korunách

Tobiáš Lolness od Timothého de Fombelle

MAGDALENA WAGNEROVÁ

Za značné pozornosti čtenářů i médií vyšel i u nás titul, o němž se hodně mluví v souvislosti s dětskou literaturou. Pravděpodobně nejde jen o to, že kniha dostala cenu Hanse Christiana Andersena a byla vyhlášena jako nejlepší francouzský román pro děti. Dětská literatura to má výrazně těžší než próza pro dospělé, nepočítáme-li těch několik vyložených bestsellerů, v nichž vystupuje Harry Potter, Frodo, v českých parametrech Krteček, Ferda Mravenec, Rumcajs nebo Křemílek a Vochomůrka, a tak jsou případné ceny vždy vítaným prostředníkem mezi autorem, nakladatelem a čtenářem.

Touha po hranicích

Tobiáš Lolness má nakročeno jako málokterý dnešní příběh pro děti. Je to sice kniha pro děti starší, ale bezesporu není určena jen pro ně. Timothée de Fombelle (1973) si jako výchozí rámec zvolil šťastný a mnohokrát ověřený model fiktivního světa, zcela vymyšleného a plně podporujícího dětskou fantazii, který však slouží jen jako kostra, na niž lze pověsit jakoukoli zkušenost se světem naším, již dávno existujícím. V případě Tobiáše Lolnesse je to strom, který žije svůj soukromý život, zpočátku zcela odtržen od okolí. Jeho obyvatelé nevědí, netuší anebo nechťejí vědět, že tam, kde jejich strom končí, musí přece začínat něco jiného. Stačí jim jejich svět, jejich prostor, který důvěrně znají, a na tuto znalost spoléhají – obdobně jako lidé, kteří se brání vytáhnout paty ze své vsi, okresu, města, země či světadílu, protože v sobě nemají ani špetku touhy po dobrodružství či poznání. Na stromě ovšem žijí také bytosti, které v sobě tuto touhu mají. A to jsou buďto dospělci, odsouzení k záhu-

bě, anebo děti, které jejich povaha neustále vystavuje nebezpečí.

Pohádková totalita

V rodině hlavního hrdiny spojil autor obě – Tobiáš Lolness je chlapec půldruhého milimetru dlouhý, přesně střížený do dobrodružného příběhu: nebojácný, zvědavý, inteligentní a ve správné chvíli také nesmírně statečný a morální. A aby toho nebylo dost, autor mu přisoudí otce, který vidí o něco dál než ostatní a především tuší o mnoho víc než ostatní. Je to vědec, učenec a vynálezce. Jenže některé jeho vynálezy mohou mít pro osud stromu fatální význam. Sim Lolness se rozhodne svůj vynález utajit, z čehož vyplývá nejprve drobné ústrky, které co nevidět přerostou v otevřenou nenávist. Lolnessovy čeká vyhnanství v temných končinách spodních větví a nakonec úplné zatracení. Vězni jsou odsouzeni k zániku uprostřed koule jmelí, stačí je připevnit k bílé bobuli a počkat, až se objeví první pták. Řešení čisté a přitom dostatečně kruté. Něco takového může vymyslet jen bytost zkažená do morku kostí. Tou je velký Jo Mitch, velkochovatel nosatců, který má zálibu v hloubení otvorů a touží po moci. Jenže hloubit otvory v živém stromě není jen tak, v konečném důsledku jde o činnost pro tento strom smrtící. Zejména když hloubí otvory nosatci, kteří pracují mnohokrát rychleji a výkonněji než lidští obyvatelé stromu. Jo Mitch však odmítá hledět dál než za práh svých nízkých pudů a tím dostává strom do přímého ohrožení. Je zřejmé, že tato část v příběhu supluje velké, aktuální téma ohrožení naší planety. Devastace přírody, ničení životního prostředí, globální oteplování, i to jsou otázky, ke kterým se autor nepřímou vyjadřuje. Ještě více prasto-

René Magritte: Hlas krve, 1948

ru ale věnoval systému, který na stromě Jo Mitch postupně zavádí. V mnohém připomíná totalitní režim a kupříkladu atmosféru Orwellova románu *1984*. Dopodrobna jsou zde popisovány kruté praktiky tyranů i jeho přísluhovačů a zkoumají se důsledky jejich nenávisti a zloby, což posouvá příběh daleko za hranice dětské literatury.

Společensko-sociální rovina příběhu Tobiáše Lolnesse však pro pochopení knihy není zásadní, Tobiáš zastává vůči společenské situaci na stromě spíše pozici pozorovatele. Je to venkoncem malý chlapec, který ještě netouží spasit svět, jde mu výhradně o to zachránit sebe, svůj domov a svoji rodinu. Vyšší společenské cíle jsou zde přítomné, ale vytvářejí jakýsi druhý plán. Pro Tobiáše má daleko větší význam talíř palačinek, maminčin úsměv a především Eliša, dívka mnohých tajemství, která nejprve jako jeho přítelkyně a později pochopitelně jako osudová láska první díl příběhu uzavírá a současně zve čtenáře, aby otevřeli jeho druhou část.

Autorka je spisovatelka a nakladatelská redaktorka.

Timothée de Fombelle: Tobiáš Lolness.

Přeložila Drahoslava Janderová. Ilustrace François Place.

Baobab, Praha 2007, 296 stran.

literární zápisník

Film bez kina

Důsledný Žižkov Jana Nováka

JAN ŠTOLBA

Kolik ulic má Žižkov? Je to někde spočteno? „Prošel jsem i všechny ulice Žižkova,“ říká v květnovém pátém čísle revue Host v rozhovoru s Petrem Motýlem básník Jan Novák, dnes velký Pražák, původem ovšem z Kyjova. „Na některé z těch ulic se pak dostalo v knize Žižkovské vertikály. Ale napsané mám všechny.“ Tomu říkám literatura. Něco prochodit, něčím projít, pak to napsat. Navíc systematicky, s dávkou posedlé důkladnosti. Důkladné, nutkavé hravosti. Přitom však nebýt doslovný, zachovat si, jak to Jan Novák umí, lehkou, plebejsky dandyovskou auru toho, kdo zároveň třeba ani nikde nebyl, neboť si dokáže leccos domyslet, vymyslet, případně usmyslet, a nepotřebuje se vláčet po všech čertech.

Přitom procházky to nejsou snadné. Žižkov je terén příkrý a nevyzpytatelný. „Trpělivé krovky krá-/ sek ze žižkova: *umí/* odnikud/ výmluvně: *zvěřina hlavou/ dolů, němohrou* předmět...“ V Novákových žižkovských textech je jistě zašifrováno a do abstraktní „němohry“ rozsekáno i leccos konkrétního.

Co konkrétně, zůstává sladkým tajemstvím. Zároveň je tu ale konkrétní místopis pobídkou k volným jazykovým jízdám, spanile krkolomným, zavádějícím a nahodilým do té míry, že to začne mít svou okouzlující, svůdnou logiku. Obličej samý ksicht. Ulice „v kap-/ slovně“. Prásknutí *ničem*. Rub a líc? Ale ne, rub a *jilm*. A obzvlášť pražsky rafinované: barevné okovy. Novákovy texty jsou prapodivné mozaiky. Slovo je tu schopné si samo sebe v půli rozmyslet a zahrnout do slova jiného, do jiného gramatického tvaru, tedy i do jiného významu. „Nepochy-/ byl“. Významy? Ty si tu drží hravé privilegium náznaku. Pluje tu básníková zamilovaná *kurzíva*, vytvářející záhadné, dráždivé akcenty, tak jako rozdělená slova či osamělé předložky na hranách veršů. Stejně představy tu jedna druhou slastně navozují i podřívají, spěchají si vstríc i mimoběžně jinam, představa samu sebe opustí pro pouhý zvuk, vzápětí však jediný „citoslovečný“ záchvěv smyslového světa vyvolá další představu – a v ní třeba skrytý fragment osobní historie, úlomek rozverné osudové hloubky. „K tanci máme jive jív/ a čas unry/ který ne-/ přibrzdil:/ krev, kdy se narodil/ můj otec, *měla* ne-/ nucenost pohlaví/ (...)/ mrtvý k světu nezatéká...“ Ale co je osud? Neptejme se, Jan Novák se neuchyluje k velkým slovům. Anebo: žádné slovo mu není dost velké.

Z permanentní asociace se stává vůdčí, vysvětlující životní princip. Permanentní nároží, které je skrytým tíhnutím ulic. Novák

svá místa nikdy nepopisuje. Popis tu není ani východiskem či odrazovým můstkem. Místo je hned rozehráno ochutnávačským, frajersky uvolněným i zbrklým štouchem, a než se nadějeme, třesne pár nečekaných karambolů. Střet slov, věcí, představ, fragmentů nikam příliš nedospěje, pár překřížených linií přesto začne neomylně ustalovat jisté „místo“. Pár dlažebních kostek, zdaleka ne chodník, složí pod nohama chvějivý, „chybující“ vzorec.

Ne vnější malebnost, ale přitažlivá, právě svou sverepou křivolakostí jakoby důvěrně známá peripatetická nemalebnost vnitřku. „Jsou židle a střeva/ nad hlavou. nic konečného/ jen jeho rozjímání/ o něm/ v ulici radhoštěské.“ Novákovy představy jsou záračné rozvolněné, přitom ale vždy jaksi „přísně“ rezné, nabitě uhrančivou konkrétností, ať by si poletovaly v sebeabstraktnějším prostoru. Nemám rád básnickou libovůli a vymyšlenost, v „přebreptech“ Jana Nováka ale nikdy nic podobného necítím. Každá svévole tu má své tvrdé, ohmatané a zažité podloží. Citlivost k niternému smyslu, niterné „chuti“ slov a vztahů mezi věcmi, citlivost k jejich zrnu, stejně jako k zrnění všedního života dohromady spletou závratná zákoutí: „Ticho bez volantu/ ticho bez postroje/ z platu šibenice ani/ flok“. Vtip je tu jako vzduch. Nikdy to ale není pouze hra, zároveň jde o hledání té správné šifry, která by vše dokonale shrnula – svým utajením. „Povídám nehas nepal/ prameny nepatří hráčům/ klidně se vrať“. Hra se dokáže přirozeně pohybovat na pomezí

magického (městského) příkazu či až zaříkání; vždy ovšem v lůně všední civilnosti.

I místa jsou v Novákově žižkovském eposu jakési konkrétní šifry, s jejich geniem loci se střetneme v nestálé momentce, nikoli ustáleném místopisu. Novákovy žižkovské verše nezachycují nic, co by se příliš blížilo takzvané náladě či atmosféře, neřkuli koloritu. Dobře: „ulice vlkova/ vyčpělá patřičnou/ kundou“... Ale to sedne i Holešovicím. Ony jsou Novákovy žižkovské ulice možná docela zaměnitelné. A v tom právě tkví kouzelný objev Janových veršů. Totiž že specifická místa – jméno, tvar, podoba, příznačné detaily – je zároveň *šifrou jeho zaměnitelnosti*. To, že místo nějak vypadá, „mluví“, je zároveň šifrou toho, že by mohlo být i docela jiné. Přičemž tato latentní zaměnitelnost je ale zas odkazem ke všem nezaměnitelným, nezměnitelným rysům a detailům, navrstveným v průběhu času, které sice došly výsledného tvaru – komín, koleje, hřbitov, výčep –, každý z nich ale povstal ze své šťastné náhody, křehké možnosti, vytříbené prázdnoty. Osud s tváří osudové nenucenosti?

„Kavalír žižkov/ on láme dravce do/ kafe: má ůcta, osude“ – ulice Kališnická. Přiznám se i k potěšení z toho, že ty básně mají svůj exaktní předmět, toulka literární má svůj věcný protějšek, z textů lze takřikajíc vyjít rovnou na ulici. Co nejdřív si ty ulice projít! Ale pozor, básník má náskok. „Já jsem všechny vesnice na Kyjovsku, o kterých píšu, prošel...“ říká Jan Novák, letos sedmdesátiletý.

Autor je básník, literární kritik a hudebník.

Michael Rittstein v krajinách

Několik poznámek k výstavě Lesklá alej

MARTIN MIKOLÁŠEK

I když se může zdát, že poté, co v Národní galerii v Praze a v Muzeu umění v Olomouci proběhla rozsáhlá retrospektivní výstava Michaela Rittsteina (1949), musí být každá jeho další časově blízkce navazující výstava pouhým doplňkem nebo glosou té výše uvedené, dokazuje ostravská prezentace jeho obrazů, nazvaná *Lesklá alej*, že někdy vůbec neškodí, když se vedle retrospektivního pohledu hledají, nacházejí nebo připomínají některé autorovy námětové polohy, které v komplexní syntetizující instalaci musí nutně dostat menší prostor, než by si skutečně zasloužily. *Lesklá alej* je tímto typem problémové prezentace, v níž sice může být případný divák ochuzen o možnost odhalování celkové geneze díla a jejich skrytých souvztažností, na druhé straně má ale o to větší šanci soustředit se „nerušeně“ na samotné obrazy a způsob jejich vytváření.

Zkušenost jako přednost

Na otázku, proč Michael Rittstein stále dokáže hájit své místo v současné české malbě, je možné dávat různé odpovědi. Jejich spojujícím článkem ale vždycky musí být samo zvolené médium malby a způsob, jak s ním Rittstein nakládá, jak jej pod rouškou zvolených témat ohledává, prozkoumává a pitvá a jak jej také hledačsky „uráží“ a „zostouzí“ kombinováním jiných hmot a látek, jako jsou pryskyřice, tmel, písek, gáza nebo plyš, aby se k němu vždy vrátil ve svých rozmáchlých gestech, s nimiž tyto materie nanáší na plátna a sololity často skutečně monumentálních rozměrů. Pokud tedy mluvíme o Rittsteinově způsobu malování, vždy bychom je měli psát s velkým „M“. Zdánlivá svádívá snadnost jeho počínání v sobě skrývá až staromistrovskou bravuru, v níž se pojí zkušenost a řemeslná zručnost s prožitkem samotného malování a živého dotýkání se barevných hmot.

Vyprávěné groteskní příběhy jsou pro diváka jistě důležité, usnadňují jeho recepci stop, které na plochách zanechávají autorovy emoce. Domnívám se ale, že ostravská výstava znovu dokazuje, že v Rittsteinově případě je groteska skutečně pouze vějíčkou vábící k jejich hledání, na niž se téměř každý chytí. Lapan a uvězněn svou touhou po dovyprávění přestává mít potom šanci, aby si uvědo-

mil, že tím skutečným nezastupitelným nositelem a vnitřním zřídlem, které táhne a láká, je právě samotný proces malby, zde vnímaný v tom nejprostším slova smyslu, tj. nejobecněji jako způsob záměrného nebo nezáměrného nanášení barev. Kde jinde se to může projevit okatěji než tam, kde právě typický rittsteinovsky absurdní melodramatický a groteskní mikropříběh ustupuje do pozadí a na jeho místo se prodere téma, v jehož jádru se má šanci naplno projevit to, co tomu příběhu umožňuje vzniknout a rozvíjet se tak, aby divákova pozornost nebyla strhávána směrem k možná až příliš podbízivě působící tvarové a výrazové figurální zkratce a nadsázce?

Možná, že i to měl Rittstein na mysli, když opustil svou populární groteskní malbu a zaměřil se na krajinu. V podstatě ale udělal pouze to, že vyprázdnil jeviště a místo příběhů se na jeho plochách začaly dít samotné kulisy. Tím, že přešel ke krajině, pročistil atmosféru. Možná se to mohlo zdát riskantní, byl to ale rozhodně správný a kýžený obrat. Tento úrok stranou už je dnes sice minulostí, pro Rittsteina ale znamenal mnohé – pravděpodobně ho zachránil od jeho vlastní

manýry, která by hrozila v posledku sklouznout do vyprazdňujícího sebeopakování.

Oproštěná a přetavená figurace

Ve vystavených plátnech se krajiny genetiky proměňují. Patrně je postupné oprošťování, které vede od postupné eliminace a zatlačování figurálních motivů (*Lesklá alej*, 1995), přes mírné ztišení v jemných lazurách (*Pápěří*, 1998) a barevnou redukci (*Vonehdá večer*; 1999; *Prasklé sklo*, 1999) až k opětovnému postupnému probouzení gejzírovitého extatického kombinování pro Rittsteina signifikantních motivů, které vrcholí ve vystaveném plátnu *Tři chalupy* z roku 2005, kde se autor v nových souvislostech znovu vrací k figuraci. Kruh, v němž Rittstein ohledával a kodifikoval svůj vztah ke krajině, se alespoň na čas uzavřel. A jeho výsledky? Nic menšího než řada skvělých, pro české poměry netypicky bez komplexu a velkoryse malovaných monumentálních pláten, ke kterým má cenu se stále vracet.

Autor je kurátor výstav.

Michael Rittstein: Lesklá alej – Malby. Kurátor Jiří Jůza. Galerie výtvarného umění Ostrava, 22. 4. – 14. 6. 2008.

Martin Šárovec: Fitzgaraldo, 2007

TV Show und video

Šárovcovo zvedání opony

LENKA SÝKOROVÁ

Výstava *TV Show und video* Martina Šarovce v pražské Icon Gallery svým duchem navazuje na jeho předchozí výstavy. Silně expresionistické vidění světa poznamenané postmoderní mediální kulturou je pro autora klíčovou charakteristikou. Martin Šárovec (1977; DAMU 1997–2002 – alternativní a loutkové divadlo, obor scénografie, P. Kalfus; VŠUP 2002–2004 – ateliér užité malby, P. Nešleha a S. Diviš) vnímá okolní svět přes deformující clonu mediálního obrazu, způsobenou postmoderním životním trendem. Na pozadí virtuální reality, reklamy, zpráv z tisku, populární kultury hledá samu podstatu lidství. Ve svých velkoformátových obrazech uplatňuje inspiraci fotografií (momentkou), která převedená do malířského projevu se svými nedostatky působí formálně až odlehčeným dojmem odrazu reality. Virtuální realitu, mediální ikony, pop star nebo jen obyčejné lidské příběhy autor expresivním způsobem zachycuje jako by v prchavém časovém okamžiku. Výsledkem jsou kritické až děsivé portréty člověka současné společnosti. Umělec se nejvíce zajímá o okamžik vytržení z reality, kdy figuru či portrét vnímá jako znak, který svými variacemi neustále mění a zároveň se táže po prapodstatě lidské identity. Vznikají pak psychedelické momentky mediálních obrazů, které se svým znázorněním stávají samy jakousi „novou věčností“. Šárovcovy malby působí jako strašáci masové kultury. Na pozadí grotesknosti této tvorby si autor sám uvědomuje pomíjivost a falešnost mediálního obrazu, limity a životnost současné masové kultury.

Hrozivá groteska

Šárovcův styl lze odvozovat z české grotesky 70.–80. let, i když zde nejde o přímo zacílenou karikaturu absurdity komunistického režimu, ale o parodii konzumní společnosti, založené na kapitálu a prioritně ekonomických hodnotách. Osobitý pohled na svět a jeho prožívání nás jako by uvádí do roviny jiného vnímání reality i vlastního kontextu – minulosti. Výstava *TV Show und video* vytrhuje umělecky osobitým nábojem z každodennosti a zároveň nás uvádí do zákulisí účelově řízené mediální reklamní kultury. Jedná se o únik, který naznačuje její limity a úděl z toho, co se skutečně skrývá za jejími hranicemi.

Autorka je kurátorka výstav.

Martin Šárovec: TV Show und video.

Icon Gallery (V Jámě 6, Praha 1), 22. 4. – 15. 7. 2008.

Nebe je modré

Sbírka Waltera Morgenthalera a Adolf Wölflí

Proces společenského etablování art brut je na postupu. Důkazem toho jsou dvě nedávno skončené výstavy ve švýcarském Bernu. Jedna z nich vzdala hold klíčové postavě surového umění Adolfu Wölflimu, autorovi dnes již řazenému do přehledových publikací světového umění.

TEREZIE ZEMÁNKOVÁ

Kunstmuseum v Bernu vystavilo výběr ze sbírky švýcarského psychiatra Waltera Morgenthalera, který působil jako primář na bernské klinice Waldau mezi lety 1913 a 1920. V rámci nařízení vést každému pacientovi životopisný spis zde zavedl „hodiny psaní a kreslení“ jejichž výplody pro něj byly vítaným diagnostickým materiálem. Na jejich základě ostatně zformuloval svoji habilitační práci zabývající se spojitostmi mezi kresbou a písmem u duševně nemocných. Záhy byl ale přemožen syrovou estetikou jejich výtvarné formy stejně jako delirantní poetikou obsahové stránky a při konstituci své sbírky, čítající kolem 5000 výtvarných děl a dokumentů, už uplatňoval i umělecká kritéria.

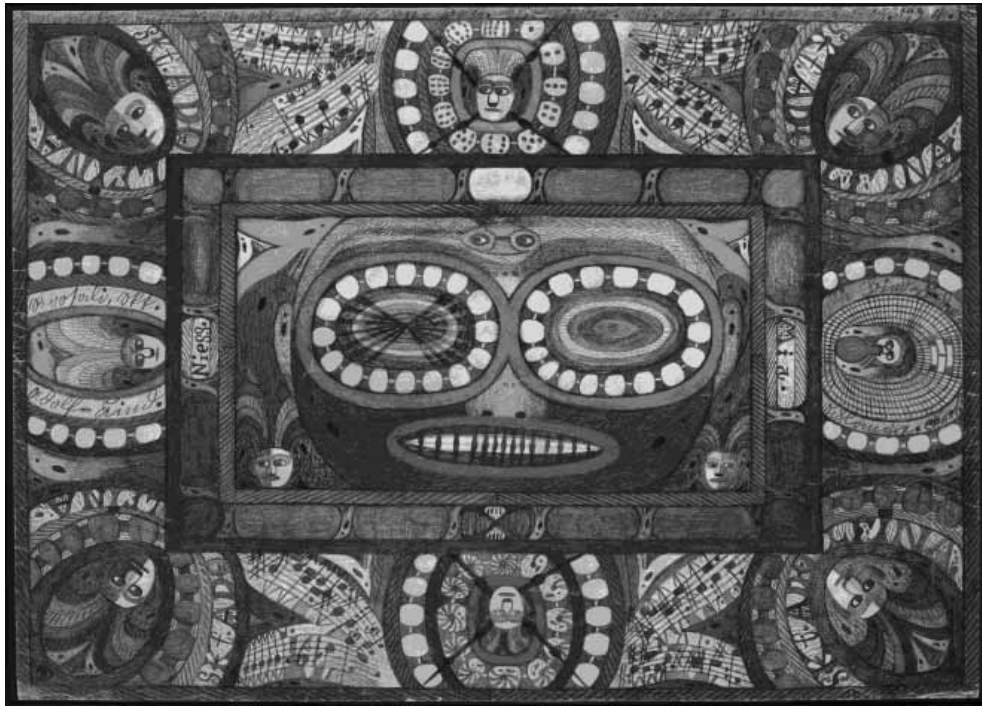
Kolekce a její relace

Svědčila o tom i zmiňovaná výstava, která prezentovala tvorbu 12 autorů. Zmiňme alespoň některé. Ernst Bollin vytvářel kruhové nárysy světa, který se s pomocí propracovaných ornamentálních diagramů připomínajících mandaly snažil ovládnout. Touha vymanit se ze vše beznadějně pohlucujícího chaosu je patrná také z hustě šrafovaných tužkových kreseb Johanna Langa, které překrývají pravidelné rastrování naznačených staveb. Vize světa Oskara Büttikofera byla oproti tomu mnohem smyslnější. Život se mu jevil jako nepřetržitý sled delikátních avantýr s opulentními kráskami, které na jeho kresbách prozatím jen cudně poodkrývají své vnady. Oproti nim působí fantomatické figury šachového šampióna Hanse Fahrniho, připomínající postavy z morbidního románu, karikaturně až monstrózně.

Lina Cécile Colliot Schafterová byla na výstavě zastoupena háčkovanými objekty s vlepovanými papírovými obličejíčky z dobových časopisů. „Ženskou“ technikou, kterou byla dříve zvyklá zpracovávat záclony a ubrusy, zhmotnila své projekty poetických vynálezů, jako je podmořské letadlo, které se ze dna oceánu může odrazit až do nebeských výšin, nebo návrh nového klobouku pro papeže. Bertha Gurtnarová použila postupy klasické výšivky ve svých vyšívaných obrazech a nápišech, a rukodělná činnost se odrazila i v souboru invenčního, byť nepoužitelného „vercajku“ Jakuba Staldera či v modýlcích lodí, aut a letadel Karla Schneebergera.

Bricolage a vizuální básně

Vyjmutí materiálů, technologických postupů, jednotlivých modelů, forem a motivů z kontextu a způsobu užití, které mají v konkrétní kultuře, a jejich použití zcela jiným způsobem, který koresponduje výhradně s aktuálními potřebami tvůrce a jeho magickým myšlením, je v teorii art brut označováno pojmem bricolage – česky přeložitelným jako kutilství. Tento princip se objevuje také v díle Constance

Adolf Wölflí: Svatý Adolf s brýlemi mezi dvěma obřími městy Niess a Mia, 1924. Foto Claude Bornand

Schwartzlin-Berberatové, které je ozdobou expozice. Autorka svoji zkušenost z vedení domácnosti transformovala do francouzsky psaných halucinatorních receptů, které nejvíce připomínají fantasmagorické notové záznamy. Obsedantní opakování písma, které přestává být nositelem významu, ale stává se čistě grafickým prvkem, činí z jejích zápisků jakési kaligrafické vizuální básně. Od této autorky ostatně pochází také název celé expozice *Nebe je modré* (Der Himmel ist blau), který je, stejně jako její recepty, lapidárně konstatující, ale zároveň se stává metaforou nekonečnosti lidské imaginace a kreativity, jež sahá hluboko za hranice rozumu.

Všechny vystavené práce patří do sbírek psychiatrického muzea, které při klinice ve Waldau založil za svého působení právě Morgenthaler. Jeho patrně nejvýznamnějším počinem ale bylo sepsání knihy věnované jeho pacientovi Adolfu Wölflimu *Duševně nemocný jako umělec* (Ein Geisteskranker als Künstler), kde na jeho výslovné přání uvedl jeho jméno a umožnil mu tak hrdě vystoupit z anonymity. Přestože publikace neznamenala žádný výrazný přínos ani na poli psychiatrickém, ani uměnovědném, Morgentha-

ler si jí zajistil nesmrtelnost. Zároveň, avšak nezávisle na se svým současníkovi, německém psychiatrovi a historikovi umění Hansu Prinzhornovi, autorovi slavné knihy *Tvorba duševně nemocných* (Bildneri der Geisteskranken) vynesl na světlo tvorbu opovrhovaných a obávaných odpadlíků společnosti internovaných za zdmi blázců a nechal nahlédnout do jejich fascinujících vnitřních světů.

Wölflího ponorný svět

Wölflího retrospektivní výstava nazvaná *Universum* byla pompézním vyvrcholením přehlídky původní Morgenthalerovy sbírky. Její chronologické řazení dovoľovalo sledovat nejen vývoj autorova výtvarného projevu, který ostatně nedoznával v čase velkých změn, ale především rozvíjení jeho dramatické osobní mytologie.

Adolf Wölflí (1864–1930), který je dnes jednoznačně nejslavnějším „klasikem“ art brut, v dětství osířel a byl vychováván v rodinách sedláků, kde pracoval v ponižujících podmínkách jako pomocná síla. V dospělosti byl opakovaně souzen za pedofilii a nakonec byl internován do ústavu ve Waldau, kde strávil zbytek života. Zde na 25 000 stranách textu

a ilustrací vyfabuloval svoji alternativní existenci, která byla na rozdíl od trpěné každodennosti velkolepá. Svoji epopej rozvrhl do několika celků: Od kolébky k hrobu, Geografické a algebraické sešity, Sešity písní a tanců, Sešity-alba tanců a pochodů a Pohřební marš. V rámci konstrukce paralelního světa, jehož byl Stvořitelem i Vládcem, přepsal geografii, historii i náboženství a vymyslel dokonce nový metrický systém, který vyhovoval jeho megalomanii. Ve svých textech přestavěl celá města, budoval v nich dopravní i sociální sítě, vytvářel krajiny a podmaňoval si vesmír. Jeho vědomí expandovalo za běžné hranice vlastního já a překročilo obvyklá omezení daná časem a prostorem. Vrcholem jeho kreace bylo stvoření Svatého Adolfa II., který byl jeho alter ego a zároveň epicentrem jeho díla.

Odpoutání se od skutečnosti a únik do světa vykonstruovaného na bázi deliria činilo Wölflího v jeho tvůrčím výrazu naprosto svobodným. Stavebním materiálem pro zhmotnění jeho vizí se staly střípky skutečnosti – noty, čísla, úryvky cizích textů a poezie, výstřižky z novin, dobové pohlednice, plakáty, reklamní letáky atd., které zapojoval do svých kreseb. Zcela ignoroval obvyklé rozdělení na text a obraz, vzájemně splývaly v jediný celek.

Konečně šťastná adopce

Wölflího kresby, zpočátku pouze tužkové, později kolorované pastelkami a následně doplněné o koláže, jsou vždy do posledního místa vyplněny. Jejich ústředním motivem bývá multiplikovaná postava Svatého Adolfa II. s křížem na temeni hlavy, dekorativně pojednanou svatozáří a s výrazně obkrouženými, potemnělými očima. Jeho kulovitá hlava bývá umístěna do centra spirály, hodinového ciferníku či rulety a vzbuzuje tak pocit závratí. Kompozice je ohraničena zdobnými pruhy, které ji mnohdy protínají a nezřídka pomáhají vytvořit motiv mandaly. Kromě písma jsou téměř vždy součástí kresby notové záznamy. Důležitou komponentou Wölflího kreseb jsou stylizovaní ptáčci (Vögel – Wölflí), kteří slouží jako výplň hluchých míst obrazu. Zároveň ale sehrávají roli atributu sv. Adolfa II., a jejich funkce je tedy posvátná.

Opulentní mozaika Wölflího děl se zcela vymyká obvyklé konstrukci kompozice výtvarného díla. Může být vnímána (a patrně tak byla i vytvářena) z různých úhlů, v celku i detailu, který diváka strhává do útrob obrazu, do nitra ornamentálního labyrintu, kde pod maskou kentaura číhá tajemství hlubší, než je lidská mysl schopna pojmout. Když pomineme, že výstavu doprovází démonicky monotónní recitace Wölflího Pohřebního marše, kterým své grandiózní dílo završil, jedná se o skutečně burcující zážitek.

Přestože *Universum* Adolfa Wölflího skončilo, omezený soubor jeho díla bude i nadále součástí stálé expozice v bernském Kunstmuseum, pod které spadá Nadace Adolfa Wölflího, jež roku 1975 celý konvolut jeho díla adoptovala.

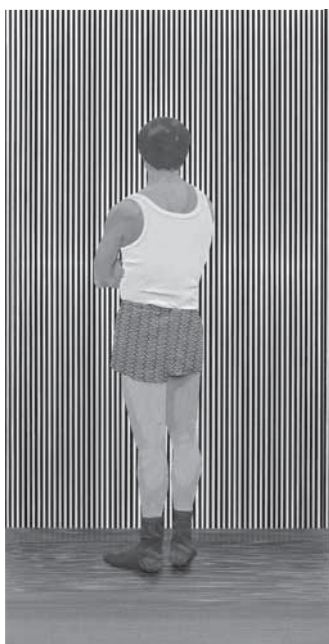
Autorka je kulturoložka se specializací na art brut.

Der Himmel ist blau. Werke aus der Sammlung Morgenthaler, Waldau.

Adolf Wölflí Universum. Eine Retrospektive

(též nová stálá expozice).

Kunstmuseum Bern, 1. 2. – 18. 5. 2008.

Die Gehilfen

Galerie U Bílého jednorožce
Klatovy, 8/6—27/7/2008

Vystavující umělci:
Michal Pěchouček
Jiří Skála
Jan Šerých
Evžen Šimera
Pavel Štýbr

Kurátoři:
Michal Pěchouček
Edith Jeřábková

út—ne 10—12, 13—17
www.gkk.cz

Michal Pěchouček, Vertical Screen, 2007, foto Martin Polák

Stimul Festival presents

Mike Patton & ZU

(USA, It)

myspace.com/pattonmike

myspace.com/zuband

Út/TUE 17. 06. 08 Divadlo Archa Theatre, start 20.00

with J Lesser

MATADOR (USA) myspace.com/matmos1

& special guest **ZAVOLOKA** (Ukraine) myspace.com/zavoloka

ST/WED 18. 06. 08 start 20:00

Divadlo ARCHA Theatre

design / www.sandstudios.cz

Předprodej vstupenek: Divadlo Archa, Ticketpro a Ticketportal Pokladna Divadla Archa

> tel.: 221 716 333 e-mail> pokladna@archatheatre.cz

www.stimul-festival.cz

www.myspace.com/scrapesound

www.archatheatre.cz

A2

kulturní týdeník

Canneské paradoxy

Fenomén festivalu, který už není, co býval

Cannes 2008: na jedné straně velký filmový trh s pragmatickými producenty, na druhé nadšení filmoví kritici a umělecké filmy. Nablýskané limuzíny s červeným kobercem stojí v protikladu k snímkům propagujícím revoluci. Kam míří artové filmy a jejich největší světový festival?

RADOVAN HOLUB

Pozlátka Cannes, to jsou všechny ty obchody s oblečením, restaurace s menu za padesát eur, jachty, vlny moře, křik racků, hory v pozadí, hotely s obrovskými filmovými billboardy velkého Indyho a dalších nesmrtelných filmových hrdinů, kteří jsou aktuálně v produkci nebo distribuci. Letos bylo tohle canneské pozlátka v ostrém kontrastu k filmům, uvedeným v oficiálním programu. Většina z nich ukazovala lidskou bídu, válečné zkázy, chudobu a některé z nich propagovaly myšlenky proletářské revoluce, což bylo trochu úsměvné, protože rozlícený proletariát by jistě jako první rozmlátil drahé jachty, pronajaté filmovými společnostmi a kotvíci u Festivalového paláce, i s lahvešmi šampaňského na palubě. Hrdiny festivalu se staly dvě dnes už historické osobnosti – jedna v reálu a druhá ve filmovém obraze. Byl to fotbalový král Diego Maradona, který se ve filmu Emira Kusturici *Maradona podle Kusturici* hlásí k Fidelu Castrovi jako k největšímu světovému politikovi všech dob, a Ernesto Che Guevara, který na Kubě, v Africe a v Bolívii Castrovu proletářskou revoluci v guerillové válce prakticky prováděl. „Kdyby nebyl fotbalista, byl by revolucionář,“ říká o Maradonovi v komentáři k filmu režisér. Ve své vesnici Drevengrad na pomezí Srbska a Bosny pojmenoval Kusturica tři ulice právě po těchto třech revolucionářích – Maradonovi, Castrovi a Guevarovi. Zajímavé, revolucionáři žijí dnes díky americkému režisérovi Stevenu Soderberghovi, který do Cannes přivezl čtyřapůlhodinový film *Che*, a díky bosensko-srbskému Kusturicovi. Čínská kinematografie, kde se to dřív proletáři a revolucionáři jen hemžilo, se dnes vyžívá ve filmech jako *Určitý pohled* (Ocean Flame). Hrdinou je krvelačný násilník, který udusí bratra polštářem a svou nevěrnou krásnou milenkou pak zřekne a tvrdě propíchne svým monstrózním pyjem na mořském útesu.

Filmy první Třídy

Osobně se domnívám, že nejlepší filmy festivalu přišly z Latinské Ameriky, z Evropy a Středního východu. Mezi filmy pro mě nejpozoruhodnějšími byla argentinská *Leonera* o ženě, která porodí ve vězení, což kamera nervózně a zblízka natáčí, či brazilský film *Linha De Passe* v režii Waltera Sallesse a Danely Thomasové o chudé matce, jež nedokáže uživit své čtyři syny, a ti proto raději kradou. Pozoruhodný byl i izraelský animovaný film *Valčík s Baširem*, který se vrací k vojenským vzpomínkám režiséra Ariho Folmana, když Izrael spolu se Spojenými státy zaútočil na libanonský Sidon, nebo palestinsko-francouzsko-švýcarská *Sál moře* o americké Palestině, která se chce v Ramalláhu domoci dědictví po dědovi, který však legálně neexistuje, protože byl odsunut z palestinského území do uprchlického tábora v Libanonu. Vynikající bylo podle mě též oceněné

Mlčení Lorny od bratří Dardennů (nejlepší scénář) o Albánce, která získala belgický pas, ale její osud leží v rukou ruské mafie, i švýcarsko-belgicko-francouzský film *Domov* v režii Ursuly Meierové o rodině, která vedle zabordeleného, ale milovaného domu zprovozní dálnici.

Zlatou palmu festivalu nakonec získal francouzský film *Třída* (Entre les murs), jenž je svým způsobem duchaplnou, i když trpkou komedií. A také je to polodokument, což dokazuje, jak je dokumentaristický trend v dnešním filmu silný. François Marin je nový učitel čtrnácti- a patnáctiletých studentů 4. ročníku gymnázia na pařížském předměstí. Přichází do smíšené třídy, kde jsou studenti z Francie, Koreje či z Mali. Jeho hodiny francouzštiny jsou de facto hodinami odboček. Žáci ve třídě jsou schopni vymyslet girlandy argumentů kolem každého slova nebo spojení, které učitel použije, a tak je film vlastně geniální alegorií demokracie. Vrcholem snímku je pasáž, ve které mají studenti ve svém eseji popsat sami sebe. Dozvíme se v něm, co holky a kluky opravdu baví: počítačové hry, Korán, rap, tramping, MTV,

ka marketingu. Vytváří se pomalu, ale jistě filmový trh, který umění nepotřebuje, a filmové umění se díky filmovým festivalům zase obejde bez trhu.

Filmový trh, to bylo letos 10 000 účastníků z 96 zemí světa. Největší přírůstek zaznamenali profesionálové z Latinské Ameriky, nejmenší z USA, pro které začalo být kvůli slabému dolaru v Evropě prostě draho. Zajímavá byla velká účast iránské kinematografie a vůbec velký zájem arabských zemí o filmové dění. Například Libye v Cannes oznámila, že bude produkovat velkoformátový libyjský vůdce Omaru Muchtarovi s Omarem Sharifem v hlavní roli a s náklady 40 milionů eur, přičemž producentem a scenáristou filmu bude libyjský vůdce Muammar Kadáfí. V mnoha mezinárodních koprodukcích hraje stále rozhodující roli Francie, která se nechce vzdát svého předního postavení ani v dobách pro evropskou kinematografii obtížných. Prakticky celý filmový obchod je globálně zasažen mnohačetnou chorobou – audiovizuálním pirátstvím, krizí kin, nezávislých distribučních společností a neocho- tou televizních společností financovat filmy,

ský produkt, začínají mít ve stále větší oblibě snímky z jiných zemí, než je USA, zejména své vlastní. Čína a Indie pořád ještě americké zboží nakupují, ale zaměřují se také čím dál víc na vlastní produkci. A v Japonsku už dnes domácí produkt tvoří 50 % televizních programů.

V Cannes bylo mezi obchodníky skloňováno spojení „pomalý obchod“, případně „ponuré časy“. Tato slovní spojení se týkala stavu současné distribuce, která prochází zásadními změnami. Umělecké filmy jsou stále méně prodejné, artová oddělení mezinárodních distribučních společností jsou ohrožena nebo dokonce mizí z trhu, jako například společnost Warner Independent nebo New Line. Pád těchto společností znamenal pro menší, nezávislé distributory doslova šok. V době, kdy se stále větší skupiny lidí orientují podle nabídky internetu a kdy je divák obec atomizována a rozptýlena jako nikdy předtím, je pro artové filmy stále obtížnější získat pozornost diváků. „Není teď dobrá doba pro umělecký film,“ řekl v Cannes producent z české společnosti Negativ John Riley. „Marketing těchto filmů je obtížný a distribu-

Vítězný snímek *Třída* je geniální alegorií demokracie. Foto outnow.ch

televizní seriály, techno, fotbal, tanec, prostě mix tradičního dědictví po rodičích a všeho nového, co už rodiče pořádně neznají. Ve filmu perfektně funguje napětí mezi učitelem a žákem, ale i mezi žáky navzájem, a třída je tak skrze portréty jedinců portrétoována sama jako svébytný, živý organismus.

Tekuté písky současné distribuce

Zásadní paradox však letos zaznamenal v Cannes rozkol festivalu a filmového trhu. Letošní Marché du Film ztratil do velké míry životodárnou pupeční šňůru, kterou byl vždycky spojen s festivalem, a oba segmenty se oddělily. Festival měl své smutné, ale krásné filmy a trh své krvelačné hrdiny, připomínající mlátičky nebo unifikované příběhy popkultury. Dříve se obchodníci po filmech uvedených na festivalu pídili a dokonce se zajímali o názor novinářů. Vítězné filmy z Cannes tehdy ještě mívaly velké komerční šance. Letos mezi festivalovými filmy nebyl žádný, který by zabodoval u obchodníků, s výjimkou italského mafianského thrilleru *Gomorra*, jenž získal Velkou cenu poroty. U čtyřapůlhodinového *Che* se zase řeší otáz-

ka, což se projevilo i v Cannes. Trh pro film se prostě scvrkává. To, jak se vypořádat s pirátstvím, se ostatně řešilo i v Cannes. Francouzská ministryně kultury Christine Albanelová chce co nejdříve iniciovat zákon se sankcemi proti pirátům, kteří nelegálně stahují filmy; uvažuje se dokonce o jejich odstranění od internetu. Lidé sdruženi okolo portálu www.fishbrothers.fr chtějí zase problém vyřešit produkcí nízkonákladových filmů pro internet. „Filmový průmysl dneška je narcistní, filmy polykají miliony, většina filmů jsou jen a jen produkty marketingu,“ říká François Poisson, který by se rád ujal řízení firmy pro produkci nízkonákladových filmů.

Pomalý odchod artových děl?

Tekuté písky dnešní filmové distribuce se přelévají i v důsledku nejistoty kolem dolaru. Američtí producenti a prodejní agenti mají nyní v Evropě zlé časy. Příčinou je padající dolar a globální problémy americké ekonomiky. Americká produkce se dostává do tvrdé konkurence s hongkongskou, korejskou či francouzskou. Japonsko a další teritoria, která byla dříve zaslíbenou zemí pro hollywood-

toři od něj dávají ruce pryč. Naproti tomu žánrový film je jasný, a jeho propagace je tím pádem jednoduchá. „Umělecké filmy natáčené ve státem podporovaných kinematografiích budou sice nadále vznikat, postihne je však patrně již brzy smutný osud – budou uváděny jen prostřednictvím filmových festivalů, protože jiná distribuce pro ně zkrátka nebude možná.

Festival v Cannes je tedy především velký v tom, že dává prostor i nekomerčním filmům. Jak se ale bude žít všem těm krásným a smutným příběhům z Cannes a jestli je vůbec uvidí ještě někdo jiný než festivalový divák, zůstává otázkou.

Autor je filmový publicista.

Pohádka o Jarkovi

Jak přetesar němou sochu titána

PETR FERENC

Před Vánocemi se na pultech knihkupectví objevil objemný svazek s názvem *Hledání Jaromíra Nohavici*. Za třemi sty padesáti stranami knihy z produkce vydavatelství Daranus stojí překladatel a hudební publicista Josef Rauvolf. Tento propagátor beatnické literatury a dalších oblastí kultury, jimž by se daly přispendlit přívlastky „experimentální“ či „undergroundová“. Ve známost vešel kvalitními překlady díla Williama S. Burroughse a autorsky se podílel na zdařilém televizním cyklu *Alternativní kultura*. Proto jsem byl docela překvapen jeho autorstvím nohavicovské publikace a říkal si, že by nebylo na škodu, kdyby ke zpěvákově osobnosti a dílu přistoupil z jiného než fanouškovského úhlu.

nijak neospravedlňuje; to by se muselo jednat o soubor úvah nad Nohavicovou tvorbou a ne o životopis. Zdaleka se nejedná o ojedinelý lapsus, podobných odboček nalezneme v knize desítky. Zbytečné, občas několikastránkové vsuvky na téma marast normalizace jsou (pomyslíme-li na „mladé čtenáře“, kteří třeba nepamatují) vcelku omluvitelné, z perel typu „Seifert na fotografii jistě musel pochvalně pokyvnout hlavou, když mu Jarek přehrával třeba svou písničku Balada česká“ už jen jde hlava nevěřicně kolem.

Mirek a alkohol

Aby nebyla mýlka, Rauvolfova kniha se hemží informacemi, jen je nutné se k nim přes „literaturu“ a občas přemnožené citace textů písní tu a tam prokousat. Dozvíme se mnohé o Nohavicových začátcích, zákazu jeho vystoupení na Portě v roce 1985, za nímž stál pozdější Zemanův poradce Miroslav Šlouf, i o hvězdných devadesátých letech. Pokud

Mezi dechem, hudbou a elektronikou

Fyzické hraní Franze Hautzingera

KAREL KOUBA

Druhé sólové album rakouského hráče na čtvrttónovou trubku Franze Hautzingera (1963), kterého můžeme znát například ze souboru nové hudby Zeitkratzer (viz A2 č. 13/2006) nebo z postjazzových Regenorchester XII (viz A2 č. 36/2007), je přímým pokračováním přelomové nahrávky *Gomberg* (Grob) z roku 2000. Před jejím vydáním byl Hautzinger „pouhým“ experimentujícím jazzmanem, který ozvlášťňoval hru na svůj netradiční nástroj elektronikou a sampley (například v triu s Martinem Siewertem a Wolfgangem Reisingerem na

hraní, včetně jemných jazzových náznaků. Podstatnou změnou je také využití elektroniky – kromě různých distorzí a hall efektů používá samplování nástroje v reálném čase. Díky zmnoženému zvuku trubky, na nějž postupně nabaluje další a další vrstvy, dokáže vytvořit jakýsi minimalistický orchestr o maximálně čtrnácti současně znějících nástrojích, které různě moduluje a vrství. Skládá tak dohromady různorodé prolínající se hudební vrstvy, které mají sice místy zákonitě epičtější tvar než na předchozím albu, přitom ovšem dokonale zachovávají komorní, uzavřenou náladu.

Tvůrčí posun demonstduje Hautzinger hned v první skladbě alba, S. Gone. Ta začíná rytmizovanou souhrou, z níž vystupují mírné nepravdivosti a jemná zaškobrtnutí, překlenuté dlouhými tlumenými linkami. Naopak následující Deep T je přímým návratem k experimentu: bublavé záchvěvy dominantního hlasu trubky jsou umocněny hlubokým podkladovým dronem, který rozrušují poryvy jemného

Jaromír Nohavica. Foto A2/Karel Šuster

Jímal, jímá, dojímal

Překvapení se konalo, ale zcela opačného rázu. *Hledání Jaromíra Nohavici* trpí všemi neduhy oslavných pajánů. Kritický odstup zde zcela schází, o to víc si užijeme patetických fabulací a příkrášlování legendy. Kniha patrně vznikla na objednávku vánočního trhu a pro publikum, které svého písničkáře nekriticky zbožňuje a které nechce, aby někdo narušoval obraz, jež si o něm udělalo. Proč nevyjít vstříc, že, ale měl jsem pocit, že podobné knihy se píší o jednobarevných idolech à la Jan Nedvěd a nestojí za nimi erudovaní hudební experti (což Josef Rauvolf bezesporu je).

Jaromír Nohavica, který životopis neautorizoval (zajímavý paradox – neautorizovaná nic než chvála), se s Rauvolfem nad přípravou knihy nikdy nesešel, a proto Rauvolf především cituje ze starších rozhovorů vedených jinými publicisty a z Nohavicových internetových stránek. Nedostatek osobního vkladu kompenzuje nepatřičným dramtizováním, nepodloženým dovysvětlováním a psychologizováním nebo mimoběžnými úvahami, občas sám sebe dojde divne k pláči. A snaží se naroubovat písničkáře do obrazu tak trochu obrozenického básníka, posledního z velkých, a správného chlapa, který se umí se životem poprat a kriticky nahlédnout své chyby.

Čtu-li v životopisu hudebníka věty: „Společnost totiž potřebuje spíš uhlazené ‚stavební prvky‘ a každý neopracovaný, rozježený kámen představuje problém. Máme v sobě tohle přizpůsobování zakódováno, nebo nám je implantuje sama společnost pomocí výchovy, škol, institucí a kdovíčeho ještě?“, mají patřit onomu umělci, ne autorovi knihy. Výmluva „a to je teď obecná poznámka, která se nemusí týkat přímo Nohavici“ jejich výskyt

se vám nechce dohledávat jednotlivé zdroje, sestavil Rauvolf obsáhlé kompendium doplněné o soubor recenzí všech Nohavicových alb; ale aspoň tady mohl necitovat a projevít svůj osobní vztah ke zpěvákovi dílu. Z chronologického rázu knihy vybočují kapitoly o dvou Nohavicových démonech, alkoholu a spolupráci s StB. S prvním z nich se zpěvák vypořádal se ctí, což je po dramatickém úvodu („Nohavica má problémy s alkoholem. Nohavica chlastá a přestává to zvládat. Nohavica vystupoval opilý... Nohavica...“ – každá věta má svůj odstavec) patřičně oslaveno větami o „opravdovém chlapovi“, kauzu „agent Mirek“ Rauvolf popíše na základě zpráv z tisku a sporých zpěvákových vyjádření a ukončí smířlivým rozhrěšením za pomoci Nohavicova textu Zahlad Bože moje zmýlení. Za Nohavicu v knize přemýšlí, za Nohavicu se lehce pokaje.

Těžko odmítat chválu, natož se pouštět do analýz jejího opodstatnění a správného zacílení. Devátého prosince loňského roku na svých stránkách www.nohavica.cz zpěvák píše: „V těchto dnech se objevila na pultech kniha Josefa Rauvolfa *Hledání Jaromíra Nohavici*. Kniha se opírá zejména o obsáhlé citace z těchto webových stránek, hlavně z Archivu pod lupou a z novinových a časopiseckých rozhovorů Jaromíra Nohavici. Nutno podotknout, že kniha je sice vydána bez souhlasu a autorizace Jaromíra Nohavici, je ale sestavena korektně a solidně. Vydání své vlastní autorské knížky s kompletním Archivem pod lupou, jakož i s příloženými audio a videoukázkami plánuje Jaromír Nohavica na rok 2009, až ji dopíše celou. Zatím je zhruba v polovině.“ Cítím z té zprávy jisté rozpaky.

Josef Rauvolf: Hledání Jaromíra Nohavici.

Darus, Řitka 2007, 352 stran.

Franz Hutzinger. Foto A2/Karel Šuster

albu *Speakers Corner* nebo v dechovém triu doprovázeném bicími na desce *Bent*).

Ticho, intimita, blízkost

Prostřednictvím nahrávky *Gomberg* se ale Hautzinger radikálně odřízl od jazzové minulosti, smazal hudební tradici svého nástroje a začal na něj hrát dosud neslychaným způsobem. Výraz redukoval na minimum, soustředil se na tichý zvukový detail, rezignoval na tónový potenciál trubky a zaměřil se na průzkum možností dechu, kombinovaného s tělem nástroje. Různé techniky mu umožňovaly pracovat s jeho rezonancí, zadržávající sykot proudu vzduchu se stal perkusí, šum dechu snímáný z bezprostřední blízkosti vytvářel temné dunivé záchvěvy. Celek působí atmosférou intimity a soustředěného pohroužení, což ještě umocňují zvuky v pozadí nahrávky: cvrčci, s nimiž se chvílemi hudebník snaží komunikovat, houkání projíždějícího policejního auta nebo ženský hovor.

Tato náhlá změna obecněji souzněla s rozmachem proudu redukcionistické improvizace (to zachycuje například nahrávka *A View From The Window*, kterou nahrál spolu s žánrovým zakladatelem, hráčem na preparovanou kytaru Keithem Rowem a dalším experimentujícím trumpetistou Axelem Dörnerem) nebo přímo s tradicí volné, neidiomatické improvizace, což dokládá společná deska s kytaristou Derekem Baileym.

Kapela ze samých trumpet

Hudba alba *Gomberg II „Profile“*, které Hautzinger vydal v minulém roce, jehož materiál ale začal nahrávat bezprostředně po vydání předešlé desky, v jeho díle představuje novou tvůrčí etapu. Stále zde sice pracuje se zvukem obdobným způsobem, ale zároveň se výraznou měrou vrací k technickému, tónálnímu

praskání. Podobná je i drnčivá J. M., v níž je téměř hlukový podklad překlenut zkresleným zvukem, připomínajícím spíše saxofon nebo strunný nástroj. Dá se říci, že svým minimalistickým charakterem a ohlazenějšími hranami některé skladby odkazují i na ambientní scénu (temná Loha nebo minimalistická Pitch).

Filmové zklidnění

Stejnou metodu Hautzinger užívá i na své nejnovější desce *The Neubacher Blech*, která vznikla jako soundtrack k filmu *The End of the Neubacher Project* rakouského filmaře Marcuse J. Carneyho. V něm zkoumá polodokumentárním způsobem historii své rodiny a obecněji problematiku dědictví fašismu, přetrvávající v podvědomí současného rakouského člověka. V doprovodné hudbě sice zřetelně cítíme Hautzingerův rukopis, ale skladby jsou o poznání uhlazenější a méně proměnlivé, prakticky bez zřejmějších experimentálních postupů. V hlavní půlhodinové skladbě, TEOTNP Score, se měkké melodické linky prostupují v maximálně třech vrstvách, což přispívá k celkovému komornímu dojmu. Kromě ní jsou zde drobné dějovější Trailery a Obrazy, které svou táhlou melancholií doplněnou konkrétními zvuky výtečně dobarvují nočně zasněnou náladu nahrávky.

Osm let po natočení první části *Gombergu* už je redukcionistické užívání nástroje v improvizované hudbě dost rozšířeným jevem, mnohdy nutností. Franz Hautzinger byl jedním z prvních muzikantů, kteří vynalezli nové cesty hry na dechové nástroje, a je logické, že směřuje dál. Čert ví, kam dojde.

Franz Hautzinger: Gomberg II „Profile“.

Loewenhertz; 2007.

Franz Hautzinger: The Neubacher Blech. Extraplatte; 2008.

Taková normální apokalypsa

Destrukce v podání Sightings

Po Black Dice, To Live & Shave in L. A. a Magik Markers přijíždí do Prahy další důležitý reprezentant současné americké noisové scény, newyorské trio Sightings.

JAN KLAMM

Informace o skupině Sightings, kterou v roce 1999 založili kytarista a zpěvák Mark Morgan, bubeník Jonathan Lockie a baskytarista Richard Hoffman, se neshánějí lehce: nemá vlastní webovou stránku, pouze profil na MySpace a na webu domovského vydavatelství Load, a další odkazy snadno zanikají v kvantu stránek věnovaných fotografování celebrit a neidentifikovaným létajícím objektům. Sightings nicméně patří ke smetaně americké noisové a experimentální scény, vydali šest řadových alb a dvakrát vystoupili na prestižním No Fun festivalu (podruhé společně s Tomem Smithem, frontmanem skupiny To Live & Shave in L. A., jejichž aktivit se účastní i Mark Morgan). Ovlivnění newyorskou scénou No Wave z přelomu sedmdesátých a osmdesátých let, směle se mohou zařadit k okruhu skupin tvořících hlukovou hudbu na rockových ostacích (v různém stupni rozkladu), jako jsou Wolf Eyes, Hair Police, Double Leopards, kolegové z vydavatelství Load Records Lightning Bolt nebo již zmínění Black Dice a Magik Markers.

Vychýlení vnitřkem

Dlouhohrající eponymní debut vyšel v roce 2002 a Sightings jako by tu usilovali o dvě věci: 1) stát se nejhluchnější kapelou na světě; 2) překročit hranici intenzity, při které rock bez ohledu na používané postupy a prostředky přestává být rockem. Žádná další deska už nebyla tak přímočará, avšak to, k čemu Sightings na debutu dospěli, má zásadní vý-

znam pro celou jejich budoucí tvorbu: pro totální transformaci rockové písně není nutné zásadně posouvat její vnější hranice ani měnit nástrojové složení – stačí se soustředit na její vnitřek a co nejvíce ho rozvibrovat směrem k neurčitým souřadnicím, které se nacházejí za každé situace *mimo*.

Dalším deskám sice rozhodně nescházejí gesta směřující k vyhocení, nicméně ústřední směřování se proměnilo: rychlou a přímou

kovou rozmanitost Sightings nakročili čtvrtým albem *Arriwed in Gold* (2004) a v této snaze pokračují i na loňské desce *Through the Panama*, kterou produkoval Andrew W. K., hudebník a producent široce rozkročený mezi melodickým hardrockem a experimentální hudbou (spolupráce s Wolf Eyes, To Live and Shave in L. A. nebo Current 93).

Co se týče jednotlivých složek zvuku, za pozornost stojí v první řadě kytara Marka

Tři jezdci z Apokalypsy. Foto Load Records

cestu k extrémním polohám vystřídal krouživý pohyb se zvýšenou pozorností i k dalším kvalitám zvuku než jen k intenzitě. Zároveň postupně přibývá mezer, skladby se stávají nepřehlednějšími, jsou vystaveny nepřírozenému přerušování a je v nich čím dál víc zvukových zákoutí, rozprostírajících se mezi extrémy. K větší zvu-

Morgana, jednoho z mála „opravdových kytaristů“ (kytaru má pověšenou na krku a občas použije i trsátko), kteří se ani v intelektuálnějších kruzích nemusejí za svůj nástroj stydět. Její zvuk dominuje, vyplňuje prostor, ale ne staticky; přelévá se v nepravidelných vlnách ze strany na stranu a hlavně nepřipo-

miná zvuk kytary: zní spíš jako rozbrušovačka nebo tříštící se sklo. Kytaru doplňuje místy až freejazzová baskytara, jejíž party bývají natolik překotné, že jen těžko může tvořit pevnější podloží. Tempo a rytmus skladeb zajišťují většinou bicí, ale i ty se často rozpadají na drobné rytmické úlomky a přispívají k celkové destrukci.

Na pokraji zhroucení

Mezi alby *Arriwed in Gold* a *Through the Panama* udělali Sightings zvláštní odbočku v podobě desky *End Times* (2006), která překvapí zvukovou brutalitou. Příznačná je v tomto smyslu devítiminutová skladba Failure of Words s opravdu apokalyptickou atmosférou: sonické erupce jsou násilně přerušovány a každý další krok působí, jako by byl tím posledním možným před definitivním zhroucením. Sightings tu vytvořili těžko předvídatelnou zvukovou hmotu, která zavalila poslední zbytky rockových ruin a v jejíž třeskutosti se rozplynuly i veškeré vazby k nástrojům, které jí daly vzniknout. I na *End Times* jsou sice místa, kdy se dá stále mluvit o kytaře, baskytaře i bicích bez uvozovek, ale není jich mnoho a jsou značně neútluná: tradiční rockové nástroje přestaly vyzařovat charakteristické teplo a začaly nepřijemně studit.

Sightings ztělesňují ty tendence současné hudby, které se v českém prostředí příliš neujaly. Jde v podstatě o sofistikovaný experiment, jenž ale nerezignoval na některé atributy extrémních rockových žánrů, jako jsou například fyzické prožívání živého hraní nebo vystupňování výrazu ad absurdum. Pražský koncert by měl být důkazem, že spojení dvou odlišných světů může vyústit do strhujících krací.

Autor je hudební publicista.

Sightings, 15. 6. 2008, klub 007, Praha.

hudební zápisník

COH & Cosey: Pitva milostného dopisu

PAVEL KLUSÁK

Kolik ruských hudebníků se dnes prosazuje na západní scéně? Pokud pomineme hitmakerku u klavíru Reginu Spektor (mimořadně, zpívala teď na oficiálních oslavách výročí státu Izrael) a soustředíme se na uměleckou scénu, nenajdeme jich moc. Freejazzmani kolem Ganělin Tria hráli vždy hodně sami mezi sebou, konceptualista Sergej Kurjochin už není naživu. Výtečná autorka parafrází na ženské rituály Evelyn Petrova se zatím prosadila jen málo, čemuž nepomohlo ani společné album s Alexandrem Balanescu (Petrova je tu ovšem výraznější než její slavnější kolega).

Ivanu Pavlovovi, který si po přesídlení do Švédska říká COH, se to povedlo. Muzikant, jenž dnes výrazně spolupracuje s britskými avantgardisty z Throbbing Gristle, má pozoruhodnou historii. Na vysoké škole zkoušel programovat počítač pro hudební účely (v systému MS DOS), aniž vůbec měl

zvukovou kartu. Byl členem skupiny Zvuki Mu: nejen že měla v Sovětském svazu status legendy, ale v roce 1989 převzal její album pro západní vydání Brian Eno. Věci se pohnuly vpřed, když v roce 1995 odjel Pavlov na univerzitu do Stockholmu za akustickým výzkumem. Poslal domácí snímky finskému umělci Mikovi Vainiovi (z Pan Sonic), od něj je slyšel Carsten Nicolai a rovnou nabídl Pavlovovi vydání na své německé značce. Byl doma. Jeho proudy modulovaných pulsací vycházejí od roku 1998 v logickém kontextu – na labelech pro elektronické a šumové hudební koncepty Raster-Noton, Mego, Staalplaat.

Jedno z alb i svou webovou stránku nazval Pavlov *Post-pop*. Jako by v elektronických vlnách a smyčkách pořád cítil zbytky písničky: konečkonců Chris Sharp v časopisu Wire napsal, že COH dokáže svou stručnou, formálně přísnou hudbou vždycky bůhvíjak přesáhnout k expresivitě. „Líbí se mi ta dvojakost latinky a azbuky,“ říká Pavlov ke svému pseudonymu. „Hodně lidí na Západě i v Rusku to pořád vyslovuje nesprávně, není to zábavné? Ruské podstatné jméno ‘son’ znamená jak spánek, tak sen. Zmlouvá se mi, jak můj mateřský jazyk naznačuje, že spánek beze snu nemá cenu.“

Kdo vydává hudbu u tak specifické společnosti, jakou je Raster-Noton, toho lidé vnímají – marná sláva – méně jako individualitu a víc jako člena party, součást celkové

Britsko-ruská milostná korespondence. Foto Raster-Noton

ho spektra. COH skvěle doplňuje stav věcí v německém akurátním, laboratorním, až jakoby výzkumnickém centru pro digitální zvuk, přesné struktury, hudbu modelů. I u něj člověk přímo v duchu vidí asepticky čisté prostory kolem přístrojů, bílé pláště a namodralé světlo. Ale materiál pro programované matrice je v poslední době organický. Na loňských Strings (*Struny*) tkal síť ze zvuků arabské loutny i sovětské metalové kytary. Teď zašel ještě dál, k lidskému hlasu.

Není to hlas ledajaký. Cosey Fanni Tutti, šestapadesátiletá kontroverzní umělkyně a členka Throbbing Gristle, pro Pavlova namluvila pasáže ze svých deníků. Atmosféra celé spolupráce je intimní: Cosey pouští Pavlova do svých úvah, jako by se mu podkládala pod skalpel, jako by se nechala penetrovat

a proměňovat. Pavlov míchá kartami a přeskupuje slova, části vět, ale také dech, vzdechy, smích, úpění, polykání. Je tu šepot, řev, drkotání zuby i zpěv: to všechno při interpretaci názoru a postoje. Pod názvy *Lost*, *Fuck It* nebo *Lying* se COH probírá záznamem a jako psychoanalytik skládá z částí osobnosti její nový portrét. Ve výsledku je pořád znát původní Cosey Fanni Tutti (nelítostně sebe-reflektivní texty přetiskuje booklet), musíme ji však sledovat rychle a pozorně, jako by byla smýkaná za vlasy všemi směry. Občas přitom hraje na kornet: vešel se do konceptu „všechny zvuky jsou tvořeny jejími ústy“.

Texty pro album vzešly z korespondence mezi oběma protagonisty: podobají se milostným dopisům, jež si píší dva skeptičtí lidé, kteří ve svém věku už vědí své. Podle vydavatele se album dotýká upřímnosti, důvěry, soukromí, komunikace a (reflektované) sexuality. Dodejme, že všechny ty pojmy mají jedno společné: blízkost. Elektronické „přesochání“ materiálu do struktury se tu osvědčilo jako podivuhodné prodloužení lidského hlasu: obojí dokáže být silně emotivní, odrazit se k významům, které leží za slovy a za intelektem. Jako by se studené stroje na výtečném albu blízce setkaly s nevypočítatelným životem.

Autor je hudební publicista.

COH & Cosey Fanni Tutti: COH Plays Cosey. Raster-Noton; 2008.

Já už jsem někde jinde

PETR MECNER
ONDŘEJ SÝKORA

Pokračování ze s. 1

Tím se ale trochu odsoudil, protože pak už vlastně nikdy nebyl zahrnován a počítán mezi tvůrce v tom klasickém smyslu. Jednalo se vlastně o dosti přísnou teorii, jakousi předem danou cestu, po níž musíte jít, což od umělce lze těžko čekat. Ale před třemi roky mi napsal z jedné africké země, že už toho konceptu má dost a že si musí odpočnout. A věty v jeho dopise byly najednou proloženy obrázky, takže jsem si říkala, podívejme se, Siby už tam zas dostává něco, co tam nikdy nebylo. On byl jinak velmi strohý, velmi přísný, každé slovo muselo sedět, nikdy mnoho významů, nikdy žádné velké hry se slovy.

Kde je pro vás ta hranice, kdy se koncept nebo objekt, prostá věc, stává uměleckým výtvozem?

Já jsem si všimla, že když vezmete nějakou věc, které byste si nikdy nepovšimli – je obyčejná, někde leží, někdo by ji vzal a zahodil –, a dáte jí místo, dáte jí okolí, dokonce ji pojmenujete, něco s ní uděláte, tak se na ni začnete koukat a říkat si, vždyť ono to není tak málo, kdo ví, co v tom je. Je to jakási výzva: hele, já nejsem jen tak něco obyčejného, prohlídni si mě pořádně.

Takže opět moment komunikace?

Určitě. Později v osmdesátých letech začal Hiršal dělat otisky svých rukou a nohou (ukázky vyšly v revue Pandora č. 14/2007 – pozn. red.) a to už bylo naprosto osobité, protože tam je člověk přítomný rovnou. Já jsem si pořád hrála s písmeny, to je pravda, ale zároveň jsem dělala i to, že jsem psala svým přátelům. Nalepila jsem známku, rozstříhala jsem nejrůznější písmena, z nich jsem pak cosi sestavila a oni měli uhodnout, co to je. Kromě těchto věcí jsme pak dělali ještě auditivní poezii – poezii pro poslech, té jsme ale udělali docela málo.

Jakou roli hrála zvuková složka ve vaší tvorbě?

Když jsme jednou jeli do Liberce na scénický večer experimentální poezie, jel s námi také Václav Havel, jenže samozřejmě Havel by nebyl Havlem, kdyby tam nedělal angažovanou poezii. To bylo angažované absolutně. Politické a velmi ostré. To my jsme vlastně nikdy nedělali. I když často jsme zdůrazňovali fakt, že v raných šedesátých nebo už na konci padesátých let, kdy experiment v literatuře začínal v celé Evropě i jinde, mělo to pro tvůrce hlavně estetické důvody, kdežto pro nás tady doma tomu bylo jinak. Strašlivě špatně jsme snášeli to, co se psalo v novinách, jak jazyk v novinách vypadal, jak vypadal jazyk oficiální, jak byl hnusný a odporný. Čili z těchto důvodů jsme se do toho všeho pustili. Nechtěli jsme dělat básně, jaké se tehdy tiskly. Ale zpět k Liberci. Havel dělal svoji angažovanou poezii, já jsem dělala jednoslabičná slova. Šlo o příběh poskládaný z jednoslabičných slov na -í, takže to bylo takový pištvivý, takový extra speciál. A Josef Hiršal vymyslel svůj pohřeb a svůj hrob, dal tam družičky, jak zpívají, a jak je nesen ke hrobu. To bylo velmi dobré a výrazné. Jenže herci si s tím moc nevěděli rady, protože nikdy nic takového předtím nedělali. Nejdřív z toho byli úplně vedle a nevěděli, jak mluvit. Vysvětlovali jsme jim, jak si to asi představujeme, a oni se trochu chechtali, trochu z toho byli zaražení. Nakonec vše ale dopadlo dobře a dovolili nám, abychom tam mečeli a kvičeli a dělali nejrůznější zvuky. Co se ale týče hudby, ta u toho nebyla, byla to čistě hlasová záležitost.

Takže hlasitá provokace vám nebyla úplně cizí?

Podívejte, my jsme tu byli hodně zavěření. Kdyby byly otevřené hranice..., kdybychom byli jako ostatní státy, tak by to bylo jiné. Ale čím víc jsme tu byli stlačováni, tím víc jsme to chtěli prorazit, tím víc jsme byli pro jakoukoli špatnost. Jakýkoli výstřelek byl dobrý a pomáhal nám uvědomit si, že nešlo o osamocený atak. Nemohli jsme se tady moc hýbat, a právě proto to bylo přirozené.

Zúčastnila jste se také magnetofonových antologií, které připravoval okruh autorů kolem Vratislava Effenbergera. Proč si vybrali právě vaše práce?

Znali jsme se s Effenbergerem i s Medkovými, což byla na rozdíl od nás stmelnější skupina. Několikrát jsme byli u Effenbergera v bytě a dost jsme se tehdy přátelili. No a já jsem také začala psát cosi, co se jim zdálo být surrealistické, tak proto mě potom do svého večera zařadili. Ladislav Dvorský řekl, jo, tohleto tam dáme taky. Já na tom ale neměla žádnou zásluhu. Jim se to zrovna hodilo a bylo to zrovna dobré. U Mikuláše Medka jsme třeba byli ikskrát i s Jiřím Kolářem, ale také ikskrát jsme se tam všichni pohádali. No tak s kým jste se mohli hádat? S komunistama jste se hádat nemohli. Museli jste být v nějaké společnosti, kde každý mohl říct, co si myslí. Tam nebyl důvod nic skrývat, takže každý řekl, co si myslel, a když se to najednou trochu lišilo, byly z toho hádky. Určitě tam bylo veliké napětí, zároveň ale i respekt.

A jaký byl váš vztah k drsnějším reakcím na tehdejší realitu? Například na informel, akční umění, postsurrealismus...

Drsnější reakce přišly později, kdy už jsme se od experimentu začali trochu vzdalovat. To jsme zase zpět u té komunikace s druhým – představovali jsme si, že by nás to dovedlo do nějakého prostoru, který už není pro lidi běžně k dosažení, a my bychom tam byli osamělí. Nevěděli jsme, co s tím, a hlavně jsme se potřebovali živit překládáním. Tehdy jsme to nebrali, ale dneska už to samozřejmě беру. Pokud se někde vynoří nějaký jedinec, který provokuje svým dílem, tak se zase vynoří někdo jiný, kdo to chce vyvážit, nebo ho i nějakým způsobem napadne. Tenhle pohyb je přece ustavičný.

V knize Let let je pasáž, kde popisujete vaše první kontakty s pop artem. To, jak jste si s ním tehdy nevěděli rady, působí až komicky.

Ježiš, to ano. To bylo něco neuvěřitelného.

A jak se na to díváte z odstupu?

No dobrý, jo, prošlo to. Víte, já už si dneska vůbec netroufám nějakou etapu zavrhnout, to také podle mě nemá žádný smysl. Jsou prostě etapy, které se vyčerpají a v něco jiného se promění. Pak někdo přijde a zase se jimi inspirovuje. Víím, že jednou přišel Ladislav Novák na to, že existují náhrobky z doby římské, doby Césarů, které jsou udělané jako konkrétní poezie, a povídal, jak jsou ta rozházená písmena na těch náhrobcích neuvěřitelná a co jsme teda objevili. Čili jsou jistě etapy, které se vracejí. Manýrismus, to už bylo trochu moc, ale pak se to najednou zase zjemní, dostane to úplně jiné kvádry, je z toho něco jiného a jede to dál.

Později se základna autorů literárního experimentu poněkud rozšířila a začali se objevovat i epigoni. Nedošlo tím náhodou k popírání samotné podstaty experimentu?

Jistě, to je přirozené. Často se stalo, že najednou se přihlásil někdo, kdo použil postup, který byl použit už dlouho před ním, třeba deset let. Protože kdybyste vzal jenom českou abecedu a začal s ní pracovat, a to dost usilovně, tak se dostanete k podobným postupům, to je evidentní. Nebo se objevovaly takové nápady, že z nějakého čtverce se stane hudební podklad, takže se to celé roztrhá, a z toho se nadělá dlouhá muzika – dalo se dělat všechno se vším. O to se také opírala kritika. Ptala se, co to tedy je. Namítala, že je to cosi, co nepodléhá žádné umělecké metodě, že se pracuje úplně s čímkoli a jak si kdo zamane, že je to libovolné, a hlavně že se překračují meze. To byla největší námitka, protože poezie měla své meze, výtvarníci měli své meze a najednou to neplatilo.

Jste ještě stále v kontaktu s tvůrci a sběrateli vaší generace?

Ano, pořád. Akorát teď, když špatně vidím, tak jim napíšu deset slov velkýma tiskacíma písmenama a konec, šlus. No co můžu dělat. Takové komunikace, jako byly dřív, ty už tedy nejsou. Byl tady ale na návštěvě

Krásné knihy z Meandru chytrým dětem i jejich dospělým

ZÁHÁDKY Petr Nikl

PRÁVĚ VYCHÁZÍ DOTISK KNIHY OCENĚNÉ ZLATOU
STUHOU IBBY V HLAVNÍ KATEGORII

A 1. CENOU MINISTRA KULTURY ČR ZA
NEJKRÁSNEJŠÍ DĚTSKOU KNIHU 2007

KNIHA ROKU
V SOUTĚŽI MAGNESIA LITERA!

Distribuce:

Objednávky knihkupců vyřizují distribuce KOSMAS a PEMIC. Soukromé objednávky vyřizuje redakce na adrese: Nakladatelství MEANDER, Zubatého 1, 150 00 Praha 5, tel.: 257 32 42 32, nakladatelstvi@meander.cz, www.meander.cz

iShop: www.meander.cz

Oceněné knihy MEANDRU:

Zlatá stuha IBBY

2007: Hrubín: Říkadla pro celý den – nakl. počín
2007: O Dorotce a psovi Ukšukovi nominace
2007: Záhádky
2007: Anna chce skočit/Lucie Lomová
2006: Lingvistické pohádky
2006: Kouzelný svět Gabriely nominace
2006: František z kaštanu, Anežka ze slunečnic nominace
2005: Co vyprávěla Dlouhá chvíle
2005: Perlorodky
2005: Podivuhodná cesta Nilse Holgerssona
MAGNESIA LITERA za dětskou knihu
2008: Záhádky
2007: Kouzelný svět Gabriely nominace
2006: Co vyprávěla Dlouhá chvíle
2003: O Rybabě a mořské duši nominace

Nejkrásnější kniha ČR

2007: Záhádky 1. místo
2007: O Dorotce a psovi Ukšukovi 3. místo
2006: Lingvistické pohádky 2. místo
2004: O Sasance 2. místo
2002: O Rybabě a mořské duši 1. místo
Muriel nejlepší původní komiksová kniha roku
2007: Anna chce skočit

Rozhovor s básnířkou Bohumilou Grögerovou

Bohumila Grögerová. Foto A2/Karel Šuster

profesor Denkel z Německa. Poslední tři nebo čtyři roky dával dohromady celý experiment od samotného počátku. A potřeboval právě i určité věci odtud. Říkal sice, že něco má, že toho ale bude potřebovat hodně. On to chce totiž vydat u Suhrkampu, což by bylo vynikající, protože to je pořád nejlepší nakladatelství v Německu. Také mám ještě hodně přátel, kteří mi dávají nebo posílají různé věci. Jsou to tedy hlavně lidé zvenku. Obeslal mě zase nedávno jeden italský sběratel, že zase něco chtějí. Já už ale vážně, jak jsem řekla, dělám úplně jiné věci, které už do tohohle nezahrnuju. Tady vím, že na Moravě je to docela silné, tam dělají dobré věci, ale je to vesměs výtvarné.

Váš okruh čítal nemálo autorů a počet artefaktů, které tehdy vznikly, musel být obrovský. Máte ponětí, kde jsou tato díla dnes?

Některé věci byly skutečně jedinečné, opravdu skvostné. Něco je majetkem sběratelů a galerií, něco v pozůstalostech. Spousta věcí se ale ztratila, protože když některý umělec umřel, nikdo nevěděl, co to je, a vyhodili to někam do popelnice nebo do sběru. Takových věcí je velká škoda. Také jsme potom dostali vynadáno od Němců, protože ti to chtěli všechno vydávat.

Třeba se naopak některá díla po letech znovu objeví...

My jsme s Josefem v Letu let končili šedesátým osmým rokem a všichni nám říkali, že musíme pokračovat. Ale protože Hiršal neměl vůbec peníze, protože nesměl publikovat, bylo třeba dělat to, za co jsme mohli

dostat zaplacené. A tak jsme museli hlavně překládat – překládat tedy anonymně, což ale bylo jedno, protože důležité pro nás byly ty peníze. V Letu let jsme tedy nepokračovali a teď jsem v jednom pytlíku našla celý tlustý 69. rok a k dalším rokům spoustu poznámek. Tak jsem se do toho pustila, ale už z toho nemůžu, už je to pro mě nadlidské, protože já se už nedokážu do ničeho dlouho dívat.

To pro vás musí být obtížné i samotné čtení.

To, že nemůžu číst, je pro mě vůbec ten největší trest. Chodí mně čist přátelé, což je nádherné. Ono to totiž už skutečně nejde. Já i když se koukám na ten svůj velký tlustý tiskací rukopis, tak mě ty oči začnou hrozně bolet.

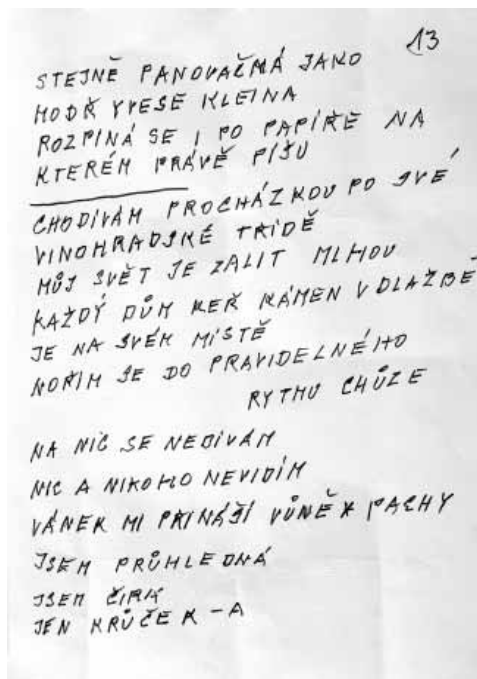
Co jste poslední dobou četli?

Co jsme četli, chcete vědět? To se udivíte. Teď jsme četli pořád o kosmu. Přírodní vědy mě strašně zajímají už léta letoucí. Nedávno vyšly nádherné věci, třeba Paralelní vesmíry, to už máme za sebou. Já čtu všechno, co přichází. Vyšlo ohromné album s fantastickými fotografiemi a s úplně nejnovějšími poznatky – to je radost. To bylo poslední, co mně četli. Teď přijde Petr Král. Vrátil se z Paříže, tak mně popovídá, co je tam nového, pořád tam má dost přátel. Zeptám se ho, co dělá. Jestli už bude mít něco hotového, tak mi bude čist. Občas také zajde do nějaké školy, a pokud jsou tam studenti, kteří studují francouzštinu, zadá jim jednoho francouzského básníka, jednoduchého, aby zkusili český překlad. Pak si všechny práce vybere a tady to probíráme a bavíme

se nad tím. To je ohromné. Několika lidem se povedly moc pěkné věci. To je radost, na to se moc těším.

Jak dneska píšete? Ručně, nebo na stroji?

Píšu takovýma strašně velkýma a tlustýma tužkama. Jednou jsou modré, pak jsou všelijaké – kde které dostanu, koupím, nebo pokud mi někdo nějaké přinese, téma pak píšu. Ale pořád musím mít přehled o těch stránkách, které samy o sobě mají zvláštní tvar. Dělán si ještě další poznámky, na které stránce se vyskytuje které téma, abych s těmi tématy mohla pracovat. Jestli je prohodit, nebo mezi

Z rukopisu Bohumily Grögerové. Osobní archiv autorky

ně něco dát, to je ta skladebnost, na které mi strašně záleží a která je pro mě hrozně důležitá. Já si s tím velice ráda hraju.

V časopise A2 (37/2007) vyšly ukázky z vaší připravované sbírky, před chvílí jste se zmínila, že jste odevzdala poslední rukopis. Text už tedy prošel finální úpravou?

Ty ukázky v časopise A2 byly otištěné normálními písmeny, kdežto oni to chtějí vydat jako faksimile, tedy tak, jak to skutečně vypadá. Takže se to teď rozmnožuje a potom já do toho budu asi také trošku rýt, protože už to má svůj tvar, jak je to psáno. Někde je to schodovité, někde ve sloupcích a někdy zase vzniknou útvary, které jsou dost velké. Záleží tedy i na prostoru, do něhož je text zasazen. Vizuální dimenze mě stále nepřestává zajímat. Nedávno jsme byli v Roudnici na výstavě Adrieny Šimotové – byla jsem zvědavá, co mi ty oči budou dělat. Místnost byla ale velmi dobře osvětlená a velká. Byly tam její obrazy ze sedmdesátých let – to je ještě předtím, než trhala ty postavy, takové ty tlusté – tohle byla vesměs ležící, schoulená ženská těla, anebo vůbec lidé v tom jejím typickém položení. Je to všechno bílé a všechno je to protukávané, ne prořezávané, ale protukávané. Působí to nesmírně jemně, ale ryje vám to do srdce – ten smutek, to je strašné.

Je zajímavé, že vnímáte takové jemnosti na obraze, ale s písmem už máte problémy.

Já jsem měla s sebou obě své lupy a musela jsem různě zkoušet. Dál, blíž, a pak už naprosto nejbliž – všechny ty fukance, všechna ta místa, kde je papír jakoby vytržený ke mně. Působí to drásavě, ale nesmírně jemně. Jsem zvědavá, co Adriena kreslí teď. My jsme byli na výstavě v osmdesátém čtvrtém a pátém, kde začala s něčím naprosto jiným, a přišlo nám to absolutně jedinečné. Musím se jí zeptat, jak dlouho u toho vydržela.

V některých polohách působí vaše texty velmi čistě a křehce – něco podobného lze vidět právě i v pracích Adrieny Šimotové.

Pokud jde o mé texty, ty já si takhle nedovolím hodnotit, ale pokud jde o Adrienu, je mi hrozně blízká jako umělec i jako člověk. My jsme narozené ve stejném dni. To jsme zjistily jednou na chatě, já jsem spala v jednom pokoji, ona ve druhém. Když za mnou přišla, já ještě byla v posteli a ona na mě kouká a říká: Tak na tě koukám, kterej den ty seš narozená. Řekla jsem jí, že 7. srpna, a ona: Nepovídej, já taky. A pak jsme se tomu smály a srovnávaly všechny možné vlastnosti. Teď budu zvědavá, jestli mi bude chtít udělat nějakou ilustraci.

Duben 2008

Multikultura protestu

Jsme prý jako „zombies“ – osamělí a vystrašení jedinci, kteří hledají sami sebe a konzumují při tom, co se dá. „Díky čtyřiceti letům bývalého režimu jsou Češi jako bytosti, které na sebe koukají do zrcadla, ale nevidí se,“ prohlásil nedávno filosof Erazim Kohák. Následující text se pokusí ukázat, že jednou z možností, jak překonat dědictví uzavřené společnosti, je i přijetí multikulturalismu.

JAROSLAV FIALA

Zdá se, že v českém veřejném prostoru došlo v otázce multikulti ke vzácné shodě. Podle Václava Klause mají Evropané vpouštět jen asimilovatelné přistěhovalce a poslouchat „kafonického“ Schönberga, nikoli „naivního Beethovena“; to aby si uvědomili, v jakém zmatku žijí. „I kdyby výbuchů nebylo, měl by multikulturalismus ničivé důsledky. Lidé, kteří se nepřizpůsobí místním zvyklostem, nejsou jen hrozbou pro životní styl sousedů. Jsou také ekonomickou přítěží, protože nejsou schopni se zapojit do svobodné soustavy a představují ostrůvek negativní deviace neúspěšné kultury v rámci úspěšné,“ napsal v roce 2005 Mirek Topolánek.

Jak zakrýt vlastní neschopnost?

Teprve když nucené vystěhování Romů ze Vsetína učinilo Jiřího Čunka jedním z nejpopulárnějších politiků, začali zelení a sociální demokraté tajnosnubně mluvit o nekonceptnosti – že prý je třeba hodně věcí změnit. Nejprůzračnější ilustrací shody na českém zápecnictví „napříč politickým spektrem“ byla ovšem koncem minulého roku diskuse konzervativního vicepremiéra Vondry a komunistického europoslance Ransdorfa. Snad jediné, na čem se oba pánové shodli, bylo dobové módní zaklínadlo: „multikulturalismus selhal“...

Je trochu zvláštní, že se hovoří o selhání něčeho, s čím v Česku nemáme žádnou zkušenost. Multikulturní pojetí integrace se u nás – navzdory snahám o pozitivní diskriminaci Romů či vládním grantům na pod-

poru multikulturního soužití – neprosadilo. Veřejné zneuznání menšin navíc snižuje jejich sebeúctu i šanci najít si uplatnění. Odkud se tedy bere ona samozřejmá jistota? Co nebo kdo tu vlastně selhal? Hlavním argumentem pro odpůrce multikulturalismu jsou sugestivní obrázky hořících čtvrtí ve Francii. Zapomínají přitom, že francouzské pojetí integrace je všechno jiné, jen ne multikulturní.

Je podivné vymezovat se vůči něčemu, co neexistuje. Není ani jasné, co si pod zlověstným multikulti představit – podporu hudebního festivalu, péči o migranty a integrační programy, nebo nesmyslné znějící zákony a zdoluhavé byrokratické procedury? Masivní přítomnost přistěhovalců, nemožnost zastavit další migraci a globální konkurence jsou nevyhnutelnými jevy, jakkoli je mnoho lidí vnímá negativně. Jsou však na ně připraveni politici? Jestliže tvrdí, že „multikulturalismus selhal“, svědčí to o něčem jiném: tím, kdo selhal, jsou oni.

Multikulturní protest

Českým specifickým je, že multikulti nemá podporu shora, nýbrž zdola. Tento stav ale skýtá jinou výhodu: otevírá prostor pro širší aktivismus lidí, kteří nepřijali předem určený výklad světa. Situaci migranta či příslušníka diskriminované menšiny lze přirovnat ke zkušenosti člověka, který se nachází mimo oficiální mechanismy moci; k někomu, kdo nesouhlasí s tím, jak politický systém (lhostejno, zda komunistický nebo kapitalistický) proměňuje lidi k obrazu svému – k někomu, kdo se jakkoli vyvažuje z pevné skupinové identity (nejen barvou pleti či jazykem, ale i kulturním vkusem, prožíváním partnerských vztahů nebo třeba postojem k zaměstnání). Tento vzorec je platný pro všechny, kteří nekonformují s hodnotami upřednostňovanými podle hesla: příslušníci „naší“ skupiny jsou a byli vždy dobří, „oni“ (cizinci) jsou vždy horší nebo zlí.

Edward Said pojal v díle *Orientalism* kulturu jako symbolický prostor, který svými hranicemi vytváří zóny kontroly a výlučnosti: dochází zde ke kolektivnímu vzpomínání a zapomínání informací. Tyto hraniční prostory v sobě zahrnují mocenskou dimenzi – odlišnosti, tedy ti „druzí“, se nacházejí v síti hierarchických vztahů, a jestliže je

něco v rámci západní kultury považováno za „jiné“, bývá to zobrazováno jako méněcenné, podřízené, ekonomicky a politicky zaostalé, chudé či zkorumpované. Být „druhým“ znamená být „kolonizovaným druhým“.

Uvedené zobrazení slouží především k formování a udržování identity západního kulturního okruhu a vypovídá spíše o jeho nadvládě nežli o realitě života „druhých“. Do kategorie „jiných“ proto bývají zahrnuty nejrozličnější etnické menšiny, utlačované sociální skupiny, alternativní komunity i jedinci a nezřídka i ženy. Svět je obecně rozdělen na slabé a silné, na utlačované a vládnoucí, na vítěze a poražené.

Takové černobílé vnímání reality však nastoluje nekritický pohled na to, co vytváří západní civilizace: podkopává soucit s „druhými“, kteří jsou vnímáni jako cizí a nepřátelští, podporuje víru v to, že kdosi nahoře vyřeší naše problémy, snadno člověka vtáhne do reprodukce konzumní společnosti a zakryje před ním to, co je v ní rozporuplné. Přijmeme-li předem daný výklad světa, stáváme se otroky stereotypů, jež nás v médiích, na pracovištích či ve školách snadno disciplinují a učí zavírat oči před (sebe)kritikou. Často můžeme slyšet: „V médiích nezazní nic jiného než liberální a tzv. politicky korektní oslava multikulturalismu a práv menšin, realita po 11. září je ale jiná...“ Ve skutečnosti je právě tento názor alespoň v českých médiích dominantní. Smyšlený obraz „politicky korektní“ perzekuce jen pomáhá prosazovat názory lidí, kteří zvýrazňují jen negativní rysy odlišných kultur; tvrdí, že naše a jejich hodnoty jsou neslučitelné, a vidí na obzoru konfrontaci.

Takový pohled je třeba podvracet. K tomu může přispět každý, kdo přijal za vlastní jakýkoli projev kultury protestu. Ta se neodvíjí na mezní rovině revolučního aktu, nýbrž v každodenní revoltě vůči aroganci moci a s ní spojeného vědění. Stejně jako je svoboda praktickou činností, je jí i multikulturalismus. Východisko spočívá v hledání nových způsobů sebevyjádření, v šíření opomíjených informací, v boji s předsudky, s byrokratickými aparáty, ale i v pomoci bližním. Nikdo tím nevstupuje do říše falešné harmonie, fiktivní naprosté svobody či věčného míru; pouze označuje rozporné a slabé body establishmentu, oslabuje samozřejmé způso-

by myšlení, identifikuje je v konkrétních situacích a řeší je případ od případu. Takto pojatý multikulturalismus je tím, jak jej denně prožíváme. „Selhává“ tehdy, když zavíráme oči nad nespravedlností, upřednostňujeme nadvládu silnějšího, akceptujeme pocit nadřazenosti a bojíme se toho, kdo vypadá jinak. Jedná se o osvobozování v přítomnosti.

Multikulti zdola

Získává člověk skutečně smysl až ve vztahu k jinému? Jisté je, že tím, co nemá bez souboru individuů žádný obsah ani nositele, je právě kultura. Člověk v jejím rámci získává pocit relativního bezpečí: konečně někam patří. Zcela odpoutat od kultury se lze jediné tak, že bychom přerušili veškeré kontakty se světem. Naproti tomu setrvačnost, mýtotvorná schopnost a ritualizace života činí z kultury nadosobní strukturu, která škatulkuje a diskriminuje všechno, co porušuje její normy. Jak ale potom dosáhnout uznání „jiných“, jež hlásají zastánci multikulturalismu? Uznání znamená přistoupit na něco radikálně odlišného a v rámci jedné kultury špatně sdělitelného.

Pro slovinského filosofa Slavoj Žižka je proto multikulturalismus vyjádřením povýšeného liberálního odstupu a falešného respektu k odlišnosti: „Multikulturalismus svědčí o bezpříkladné homogenizaci světa... I tolerantní multikulturalistický liberál občas zavírá oči nad nejbrutálnějším porušováním lidských práv, jen aby nebyl obviněn z toho, že druhému vnucuje hodnoty,“ píše. Žádná neutralita podle Žižky neexistuje. Multikulti nabízí buď příliš málo nebo příliš mnoho: vytváří oddělená společenství nebo znepokojuje kultury. Žižek tudíž vyzývá jednotlivce, aby to, co je v něm jedinečné, prohlásil za postoj přijatelný pro všechny.

Dnešní doba je však charakteristická tím, že kulturní příslušnost člověka je konstituována na více místech. V důsledku cestování, odbourávání jazykových bariér i elektronické komunikaci se identity doslova tříští. Dochází ke konzumaci kulturních vlivů, což sice může vést k povrchnosti, výhodou je nicméně poznávání lidí, jejich zvyklostí a navazování hodnotných přátelství. Namísto proklamovaného „my“ a „oni“ řešíme vztah „já“ a „ty“, což se týká jak migrantů, tak jejich hostitelů.

Kdo že to selhal v české kotlině?

Říkají-li politici, že multikulturalismus selhal, znamená to, že sami selhali v utváření společnosti, v níž by lidé různých kultur nehráli proti sobě, ale společně. Bude se toho tedy muset ujmout někdo jiný. Foto skidmore.edu

Jak ukázal antropolog Leo Chávez, nejdůležitější ve vztahu mezi přistěhovalci a lidmi z lokálních společností je pocit sounáležitosti během příchodu. Migranti v této fázi překonávají izolaci a začínají si budovat přátelské vazby s místními. Právě tento proces je klíčový: přes nejrůznější byrokratické překážky je rozhodující začleňování přichozích do sociálních sítí a jejich symbolické zobrazování. To však nezávisí ani tak na úřadech jako na místních lidech a na míře jejich xenofobie. Aktivismus zdola proto usiluje o to, aby přítomnost migrantů nebo „jiných“ obecně nebyla mezi lidmi považována za nenormální, což zase může zpětně ovlivnit legislativu a byrokracii.

Multikulturalismus zdola představuje takový druh jednání, jež může změnit postoj většiny a tím začlenit respekt k jiné kultuře do právního systému. Česko ale čeká dlouhá cesta. Tento vzorec mi připomněl jistý příběh. Jedna moje známá se setkala s rodinou, která po několikaletém čekání získala azyl, ale neměla kde bydlet. Rodina spadala do Státního integračního programu Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR, což spočívalo v tom, že nedostala dotovaný azylový byt, ale příspěvek na bydlení. Peníze však nemohla od ministerstva obdržet v hotovosti. Obec či městská část, kde si rodina našla bydlení, se musela nejprve rozhodnout, zda má zájem vstoupit do Státního integračního programu, a mohla také program odmítnout; platby od ministerstva byly navíc o několik měsíců zpožděny. Má známá se zasloužila o změnu postoje úředníků v městské části Prahy 9 a rodina nakonec byt získala: „Nedovedu si však představit, že by si tohle měli u nás cizinci vyřizovat sami

bez pomoci. Intenzivně jsme tomu věnovali několik měsíců; bylo toho třeba spoustu obstarat,“ říká dnes.

Kdo hledá nepřítele, najde

Tento stav, kdy místní vládou nepoměrným kulturním a sociálním kapitálem, zatímco přistěhovalci jsou vydáni napospas byrokratickému, sociálnímu a kulturnímu babylonu a neobejdou se bez pomoci místních, svědčí o tom, že přichozím je zapovězeno ovlivňovat identitu hostitelské země. Přizpůsobení je vyžadováno hlavně od přistěhovalců, aby primát národní jednoty nad kulturní růzností zůstal zachován. Následující citát ukazuje, že mezi „my“ a „oni“ jde navíc vytvořit hluboký předěl: „Ne, Západ nepotřebuje žádné lekce od společností, které drží ženy v podřízenosti, odřezávají jim klitoris nebo upírají lidská práva těm, které považují za nižší kasty.“ Jestliže si otevřete stránky www.eurabia.cz, objevíte zde kromě koncentrované islamofobie nekompromisní obhajobu judeokřesťanských hodnot. Web „eurabie“ překypuje negativními stereotypy vůči jiné kultuře: lidstvo se tu dělí na civilizovaný Západ a barbarský Východ. Nabízí se otázka, jak spolu mohou diskutovat lidé s odlišnými morálními názory tak, aby si porozuměli. Pomůže Evropanům odsouzení islámu ve chvíli, kdy mezi nimi žije dvacet milionů muslimů? A může Západ vzhledem ke své válečné minulosti i současnosti skutečně nárokovat morální převahu?

Hlavním viníkem „soudobé letargie“ je podle autorů serveru právě multikulturalismus. Ten je předpojatě chápán jako snaha nahradit evropskou kulturu jinými tradicemi, především islámem. Multikulti podle nich kráčí

rukou v ruce se zkaženým sociálním státem: vidina sociálních dávek a příspěvků přitahuje do Evropy přistěhovalce, stát blahobytu jim umožňuje pohodlný život bez snahy o integraci a motivuje je k vysoké porodnosti. Tím se na Západě mění i demografická situace.

Realita migrujících lidí, které z domova vyhnala chudoba nebo etnické násilí, ale vypadá jinak. Překročení hranic pro něj představuje těžkou životní zkoušku a navíc se málokdy usadí. Česká republika poskytne azyl pouze 4 % žadatelů ročně: tomu předchází zdoluhavé byrokratické procedury a život v ponižujících podmínkách pobytových středisek, kde uprchlíci stráví i několik let. Podle cizineckého a azylového zákona si přichozí nemohou během prvního roku pobytu legálně najít práci. A média přitom milují cizince jako zdroj problémů na základě všeobecně rozšířeného stereotypu: „Nabídli jsme jim nový domov a hledme, stále dělají problémy. Potížíste!“

Bohužel, neuspořádanost je pro mnoho lidí stále příliš vysokou cenou za svobodu, zejména když nevěří, že si společnými silami vynutí změnu pravidel hry. Politici proto snadno vyplňují prázdný prostor obranou národních hodnot a vytvářejí zóny umělé jistoty, aby se jim věci nevymkly z rukou. Je však pozdě. Od určité doby se zdá, že je třeba vytvářet společenství s „interkulturními tradicemi“. Masivní přítomnost přistěhovalců, nemožnost zastavit další migraci a ekonomická konkurence vedly politické elity v západních zemích k přehodnocení postoje k přistěhovalcům. V procesu řízení migrace však státy posilují své administrativní bariéry, což je i příklad České republiky. Ke změně může nejvíce přispět aktivismus

obyčejných lidí a nejrůznějších občanských sdružení, který učiní z protestu vůči diskriminaci a útlaku věc veřejnou a na veřejnosti široce diskutovanou.

Boj proti útlaku

Podarí-li se nakonec multikulturalismus prosadit, nesmí se stát podřízenou ideologií, jež zneviditelňuje existující společenská schémata či rozpory a tváří se přitom nestranně. Jestliže se podaří multikulti zahrnout do českého právního řádu – a to je běh na dlouhou trať – nelze připustit, aby se stal politickým alibi. Nemůže zobrazovat realitu jen „naoko“ a odvíjet se na rovině nejasných právních formulí. Musí se stát každodenním prožitkem, protestem, který bude zpochybňovat stávající diskursivní praktiky, odhalovat nespravedlnosti, a podobně jako tomu bylo dříve u lidských práv, stanovovat meze politické moci. Multikulti se jinak může stát zdrojem útlaku a zničit v sobě potenciál, který bezpochyby má: přispět ke kultuře mezilidské vzájemnosti.

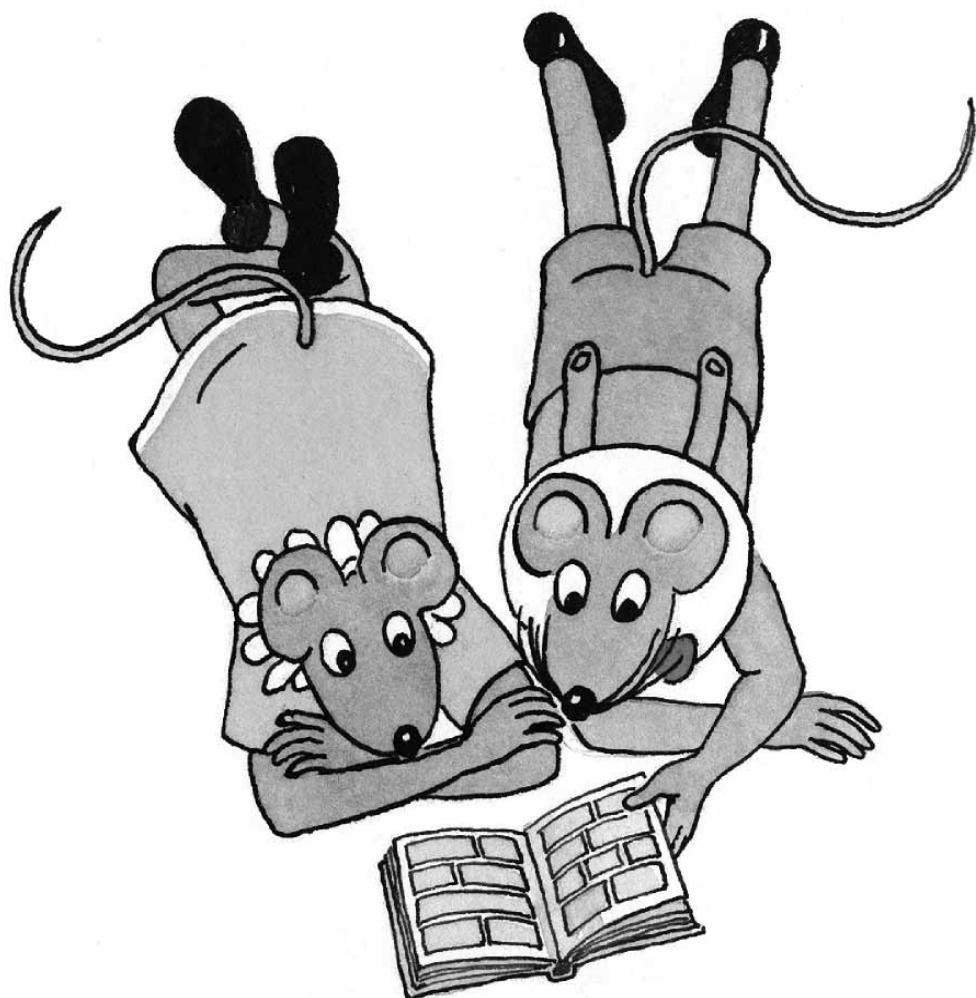
Jak jsem již řekl, často se dnes setkáváme s tím, že se multikulti překonal; tvrdí to nejen politici, ale i přední intelektuálové. Multikulturalismus se však navzdory všem paradoxům a rozporům může stát součástí široké koalice alternativ vůči různým způsobům útlaku: součástí sítě společenských institucí, které sice nemají politickou moc, ale morální dopad. Může napomoci k přijetí faktu, že lidská svoboda je nedělitelná, ale zároveň ji nelze vytvářet bez odpovědnosti. Jelikož je multikulti v Česku budován zdola, má v sobě potenciál kritické instance, možná i sociálního hnutí. Teorie však může nabídnout pouze vodítko a podpořit dosavadní snahy. Rozhodnout, zda je taková vize realizovatelná, není v kompetenci politiků či teoretiků, je to věc společenské praxe. Snaha odhalovat manipulaci a působit proti ní nemá žádné jednoduché východisko.

Není třeba zakrývat, že kultura protestu usiluje o změnu společnosti. Dosavadní historie mocenských aparátů však ukazuje, že donucovací moc měla vždy dost prostředků na to, aby předešla svému zániku. Nebezpečí proto spočívá v tom, že by multikulturalismus podpořil moc jinou, jež by třeba mohla být ještě násilnější. Lze však namítnout, že dnešní společnost vytváří otevřenější formy komunikace, je lépe intelektuálně vybavená a stále v omezené míře poskytuje prostor alternativám. Multikulturalismus sice zatím nebyl schopen jednoznačně demonstrovat, že má jasný recept na řešení problémů, může ale otevřít zamlčované otázky a díky aktivismu sblížit lidi či rozvíjet kritiku falešných autorit. Není tak jen souborem politických teorií; je tím, co denně prožíváme: učí nás bránit se utlačovatelům a získávat sebeúctu. Učí nás protestovat proti xenofobii a bojovat za to, abychom mohli v zrcadle spatřit sami sebe.

Autor je doktorand historie na FF UK.

Vyladěno na děti

Časopis pro teorii a kritiku dětské literatury

Čtvrtletník Ladění je v současné době jediným periodikem u nás, které soustavně sleduje produkci českých nakladatelů určenou dětem. Nezanedbávají vydavatelé deníků a časopisů literaturu pro děti?

JÍŘÍ G. RŮŽIČKA

Počet knih pro děti, které u nás vycházejí, rok od roku roste. Zatímco v roce 2003 jich nakladatelé vydali 746 (z celkového množství 16 451), v roce 2007 už to bylo 1187 titulů (z 18 029). Je otázka, zda se tyto knihy prodají, ale zájem o dětskou literaturu se snad zvyšuje. Tomu však rozhodně neodpovídá její reflexe v tisku. Recenzím na literaturu pro děti se věnují deníky a periodika jen zřídka, a tak se rodič nebo knihovník dostávají do slepé uličky. Jak se v této produkci vyznat? Jak najít kvalitní titul? Často bývá jediným vodítkem reklama. Kritici si totiž většinou všimají jen knih z několika málo „osvědčených“ nakladatelství, zbytek je příliš nezajímá. I to je zřejmě jeden z důvodů, proč je čtenářství mladší generace u nás na tak špatné úrovni.

Konec a začátek

Až do roku 1997 u nás vycházel časopis *Zlatý máj*, který se literatuře pro děti věnoval, nicméně kvůli kvalitativnímu úpadku během devadesátých let bylo jeho vydávání, které zajišťovala Česká sekce IBBY (International Board on Books for Young People), pozastaveno. Od té doby vyšly jen dva stejnojmenné sborníky (v letech 1999 a 2000), o dalším vydávání časopisu se zatím neuvažuje. Jediným periodikem, které se na tuto literaturu

Kresba Lucie Lomová

zaměřuje, tak zůstalo *Ladění* s podtitulem „časopis pro teorii a kritiku dětské literatury“, vydávaný Ústavem literatury pro mládež při Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Kromě Ministerstva kultury ČR ho v současné době finančně podporuje ještě Jihomoravský kraj. Název tohoto čtvrtletníku se vztahuje ke stejnojmenné básnické sbírce Františka Halase. Časopis v roce 1996 navázal na Zpravodaj Ústavu literatury pro mládež Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, který vycházel pět let. *Ladění* se distribuuje především do knihoven a škol, ale podle vyjádření jednoho z redaktorů, Jiřího Poláčka, si ho objednávají instituce i v deseti zemích v zahraničí. Rozsah časopisu je stabilně 44 stran, každé číslo má na titulu ilustraci a formátem trochu připomíná školní sešit. Ilustrace jsou také nedílnou součástí obsahu: zpřijemňují četbu a časopis i díky nim neupadá do akademické šedi. Redakce se skládá z dvou až tří lidí a pětičlenné redakční rady, v níž jsou zastoupeni zejména pedagogové vysokých škol věnující se literatuře pro děti profesionálně. Struktura časopisu je již několik let neměnná, což pravidelným čtenářům napomáhá v dobré orientaci.

Co se skrývá uvnitř?

Úvodní rubrikou *Ladění* jsou Stati, tedy texty zaměřené na teorii literatury pro děti, delší reportáže z významných konferencí nebo rozsáhlejší profily autorů. V zatím posledním čísle z konce loňského roku se Jiří Poláček věnuje příloze Lidových novin určené dětem v roce 1937. Ta prý dobře odrážela tehdejší stav tohoto druhu literatury a pouhá její existence „vybízí ke kri-

tické reflexi dnešního denního tisku, který dětské čtenáře a literaturu pro děti a mládež víceméně ignoruje“. Starší čísla nabízejí témata, jako je Komiks (1/2000), Kýč v dětské poezii (2/2000), Román Jaroslava Foglara (3/2000), Současná dětská detektivka (1/2002), Jak čtou děti s vadami sluchu (2/2002) nebo pravidelný cyklus reflektující literaturu pro děti na Slovensku, který vychází v prvním nebo druhém čísle v roce. Kromě kmenových autorů sem přispívají i významní čeští spisovatelé, například Jiřímu Kratochvilovi tu vyšla úvaha Meandry v dětské literatuře (4/2000). Nejrozsáhlejší rubriku tvoří Recenze a glosy. V každém čísle se objevuje kolem dvaceti recenzí na nově vydané knihy pro děti, ale také na teoretické publikace jim věnované. Ve Zprávách se čtenář dozví krátké informace o konferencích, výstavách, časopisech, literárních cenách a soutěžích, divadle a veletrzích vztahujících se k literatuře pro děti. Rubrika Jubilea může dobře posloužit knihovníkům, kteří k významným výročím mohou připravit tematické výstavy či jiné akce pro své čtenáře. Kromě medailonů spisovatelů se tu objevují i profily nakladate-

lů nebo časopisů pro děti. Bohužel se výroba a distribuce časopisu zpožďují, a tak se výročí často objevuje opožděně. V další části časopisu jsou představována nakladatelství, která se věnují tvorbě pro děti, a autoři tu mají možnost upozornit na knihy, které právě píší.

To, že *Ladění* vzniká víceméně na koleně, je samozřejmě vidět. Redakční práce není dokonalá (v posledním čísle chybějí například závorky, některé citované názvy jsou v kurzívě jen zpola), recenze jsou občas nepříliš zasvěcené (text o Krumlových *Stručných dějinách komiksu* částečně vychází z informací na záložce), profily málo kritické (produkce nakladatelství Čtyřlístek je prý stabilně kvalitní).

Časopis *Ladění* je u nás bohužel ojedinělým pokusem o zmapování knih pro děti, nicméně alespoň částečně supljuje nedostatek kritických textů k této literatuře. Ve svých čtyřech číslech za rok není schopen postihnout ani desetinu knih, které tu pro děti vycházejí. Je na pováženu, že se tak důležitým odvětvím literatury, která vytváří čtenářské návyky, zabývá víceméně jen skupina pedagogů z jedné univerzity.

přešlap

Kterak to s Ábíčkem jde z kopce

Kdysi populární časopis pro mladé techniky a přírodovědce má starosti. Čím víc „modernizuje“, tím víc se mu snižuje čtenost. Zvláště velkým a dětmi kritizovaným propadákem je změna z minulého září, která ubrala textu, přidala fotografií a výtvarných děl pochybných kvalit a zúžila tak pestrost témat. A výsledek? Velké procento čtenářů, kteří se dříve v případě ABC rekrutovali z chytrých a zvědavých dětí, vybočujících z řad davu sbírajícího hokejové kartičky a šílejícího z Pokémonů, dnes přechází ke konkurenci, hlavně k časopisu 21. století Junior. Zhusta také začínají číst odborné časopisy, které jsou sice pro desetileté děti dosti náročné, ale co mají dělat, když ABC už zdaleka neplní funkci všestranně zaměřeného časopisu a cílí právě jen na členy moderního davu? A má to ještě jeden háček – ředitelka vydavatelství Ringier Libuše Šmuclerová pozapomněla, že takový průměrný značkově oděný „týpek“, pro kterého se dnes ABC dělá, nic, ale opravdu nic jiného než návody k počítačovým hrám nečte. Časopis si koupí možná jednou za půl roku kvůli samolepkám, jenže co je to proti stovkám věrných předplatitelů, kteří dnes hromadně ruší objednávky? Děti nejsou hloupější než dřív. Skautů, modelářů, milovníků přírody, malých botaniků, luštitelů bludišť a hádanek, fyziků a chemiků, sportovců, dětí smysluplně trávicích svůj čas a chtivých chytrého časopisu je o něco méně, ale pořád dost. Jenže ABC pro ně už není. Bohužel. Pojďme se jen namátkou podívat na jedno z nejaktuálnějších čísel, desítku. Přeskočíme nové trendy růžové logo a jdeme k obsahu. Zhruba jedenáct stran inzerce, deseti-stránkový (sic!) článek o programu na tvorbu grafiky, který by se vešel na tři, kdyby jej jistý pan Janík, malíř krásných výjevů kvality obchodu Vše za 39 (ale v krásném zlatém rámu, no nekupte to), nezkrátil úchvatnými ilustracemi. Rubrika o mobilech, rubrika Hardware, hokej, rádoby psychologický článek o vztazích v partě jak z Bravo Girl, křížovka, rubrika Internet, Videopsycho a Sound (český jazyk moc nefrčí). Z lepší části zbývá reportáž o kaskadérech, zajímavé foto čísla, jeden osmiřádkový boxík v rubrice Zoom, věnující se přírodě, a můj oblíbený Mourrisson, který jediný má v ABC ještě smysl pro humor. Ono se není co divit. Komiksovým hrdinům prodejnost vrásky nedělá.

Jan Švéd

www.temporevue.cz

Současná hudba a poezie
v dialogu.

Akademický kapitalismus šlape na plyn

Třetí role univerzit

Bílá kniha terciárního vzdělávání, předložená na začátku května k veřejné diskusi ministerstvem školství, se prezentuje jako materiál, který „poskytne expertní oporu pro politická rozhodnutí v dlouhodobé perspektivě řadou na sebe navazujících kroků reformovat systém terciárního vzdělávání“. Politickou vizi lze ale vyluštit již z té části návrhu, kterému se zatím nedostalo větší pozornosti. Jde o „třetí roli“ univerzit.

TEREZA STÖCKELOVÁ

Bílá kniha uvádí „třetí roli“ univerzit takto: „Vysoké školy se postupně na celém světě proměňují z institucí, které v první řadě zajišťovaly *mezigenerační transfer znalostí a vědomostí*, v instituce hrající klíčovou roli v *produkcí znalostí a tvorbě inovačního potenciálu*.“ Tato nová role je specifikována především jako těsnější propojení mezi vysokými školami, sektory průmyslu a služeb a národní a regionální politikou – jak co do financování, zakázek a přenosu technologií, tak konkrétní výzkumné spolupráce. Proto mají být zástupci průmyslu a politiky více přítomni i ve správních radách škol. Vysoké školy se mají stát „centry inovačního procesu“; akademičtí pracovníci musí vedle své odborné specializace pěstovat také manažerské schopnosti a „prodat“ výsledky své práce, především do soukromé sféry. Dejme si toto vymezení třetí role univerzit do širšího mezinárodního kontextu – což nám v předmluvě slibuje sama Bílá kniha, ale činí tak velmi výběrově.

Společnost? Průmysl!

Myšlenka třetí role univerzit se formovala v reakci na požadavek společenské vykazovatelnosti akademických institucí, který se objevil po vyhození osvícenských příběhů legitimizujících univerzitu jako chrám vědění, jenž má smysl sám o sobě nebo jako prostředek k dějinné emancipaci lidstva. Propojení vysokých škol (a akademických institucí obecně) s průmyslem a národními a regionálními politikami prosazujícími „znalostní ekonomiku“ představuje jednu z možných odpovědí na toto legitimizační vakuum. Není však jedinou možnou odpovědí.

Například zpráva o hodnocení „třetí role“ univerzit vypracovaná Sussexskou univerzitou z roku 2003 vymezuje třetí roli obecněji jako aktivity, které se týkají vytváření, užívání a uplatnění znalostí a jiných univerzitních kapacit mimo akademické prostředí. Jinými slovy jde o interakci mezi univerzitami a zbytkem společnosti. Tato zpráva zdůrazňuje, že v žádném případě se nejedná pouze o komerční využití znalostí a dovedností. „Společnost“ ve vztahu k univerzitám představuje nejen byznys, průmysl a regionální politika, ale také místní samosprávy, neziskové organizace, občanské komunity, muzea, média. Britská vláda tak například financuje v tomto směru působící Národní koordinační centrum pro zapojení veřejnosti. V Nizozemí, které nám je též Bílou knihou dáváno za příklad, už mnoho let fungují „vědecké dílny“ (science shops), ve kterých univerzi-

Universita Minho v Portugalsku třetí misi plní. Úřad pro transfer znalostí prezentuje jako službu komunitě a slouží jako prostředník pro management duševního vlastnictví a komerční využití technologií. Foto Alice Červinková

ty v rámci výuky realizují projekty na zadání místních komunit a ve spolupráci s nimi.

V „naší“ Bílé knize se o místních samosprávách či občanské společnosti nedočteme zhora nic. Zřejmě se v těchto místech netočí množství peněz, které by stálo za povšimnutí. Pojem „společenského užtku“ je vytunelován komerční hodnotou.

Podivné perpetuum mobile

Problém je však závažnější. Pojem „třetí role“ sugeruje, že tu existují ještě další dvě „tradiční“ role, výuka a výzkum, které se řídí jinou logikou. Tak tomu však není. Současně s reformou vysokého školství probíhá reforma výzkumu a vývoje, která směřuje k nastolení téhož režimu. Kritéria hodnocení a financování výzkumu z veřejných rozpočtů stále výrazně upřednostňují orientaci na průmyslově uplatnitelný výzkum (výsledky v podobě patentů, technologií, plemen) a spolupráci s komerčním sektorem; i vědecká „excellence“ v oblasti tzv. základního bádání (vysoké impaktní faktory) je přitom soustředěna především do těch oblastí výzkumu, jehož výsledky jsou potenciálně dobře komerčně využitelné (high-tech medicínský výzkum, biochemie, biotechnologie). Aktivity ve vztahu k širší veřejnosti – veřejné přednášky, publikování v nespecializovaných médiích a dokonce ani expertní zprávy – nejsou vůbec hodnoceny. To vzhledem k časové náročnosti akademické práce znamená, že jsou v podstatě sankcionovány.

V oblasti výuky může pak velmi podobným směrem vést plánované zavedení školného. To bude absolventy tlačit k tomu, aby své vzdělání kapitalizovali primárně ekonomicky (ostatní bude představovat jen možný bonus). Pro školné se v Bílé knize argumentuje tím, že průměrná mzda vysokoškoláka je zhruba 1,8krát vyšší než u středoškoláka (v roce 2006 dosahovala téměř 40 tisíc měsíčně). Placené studium tedy představuje investici do zajištění vlastní budoucnosti. Vzápětí se ale říká, že téměř čtvrtina z vysokoškoláků nedosáhla ani na průměrnou mzdu v zemi. Valnou většinu z nich budou zřejmě tvořit vysokoškoláci zaměstnaní ve veřejném a neziskovém sektoru (včetně, paradoxně, asistentů a odborných asistentů na vysokých školách, alespoň v sociálních a humanitních oborech). Aby byli schopni studium zaplatit, natož aby se jim „vyplatilo“, budou vysokoškoláci tlačeni opouštět veřejný a neziskový sektor ve prospěch soukromého. Bílá kniha tuto úvahu potvrzuje tím, když slibuje, že pracovníkům s „velkou společenskou důležitostí“ ve veřejném sektoru může, jako výjimku z pravidla, stát na splácení školného přispívat.

Spíše než o tři vyvažující se role vysokých škol jde tedy o roli jednu, která se uskutečňuje třemi způsoby. Návrh reformy vědy a výzkumu si ji vytkl přímo jako své motto: „Vytvořit inovační prostředí tak, aby platilo: Věda dělá z peněz znalosti, inovace dělají ze znalostí peníze.“

Naturalizovaný neoliberalismus

Reformu vysokého školství potřebujeme. A potřebujeme o ní debatu odbornou a zároveň politickou. Jejím předpokladem je vyslovení politických vizí, které návrhy rámuje. To, co lze vyčíst z předložené Bílé knihy, je vize hodnoty přepočitatelné na peníze, znalosti soustředěné do rukou specialistů, pojetí inovačního řešení výlučně jako změny technologií, nikoli (také) sociálních vztahů, ochabování veřejného sektoru a vymístění sektoru neziskového.

Nenechme si znovu a znovu namlouvat – v kauze radaru, kulturní politiky, reforem ve zdravotnictví – že tu jde o čistě odborné problémy a řešení. Jde především o politickou vizi společnosti, ve které budeme společně žít. Nenechme si namluvit, že neoliberalismus je (a)politickou nutností dneška. Jinak se jí stane.

Autorka působí v Sociologickém ústavu AV ČR a spolupracuje se Zeleným kruhem, asociací ekologických nevládních organizací.

Chèque Déjeuner. Radost, která šetří.

Jídelní kupony. Každodenní chvíle pohody, které potěší i ušetří.

Jídelní kupony patří k nejoblíbenějším zaměstnaneckým výhodám. V současnosti se díky stravenkám Chèque Déjeuner pohodlně stravuje více než 250 000 zaměstnanců po celé České republice. Stravenky jsou daňově uznatelným nákladem, nepodléhají dani z přidané hodnoty. Navíc jsou osvobozené od daně z příjmu a odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Jídelní kupony obdržíte v praktické šekové knížce včetně exkluzivních slevových kuponů!

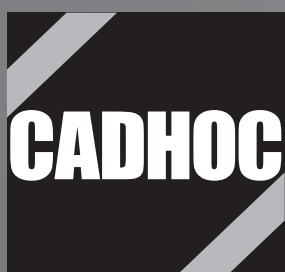
UNIŠEK. Čtyři možnosti výběru, které potěší i ušetří.

Jedná se o poukázku, která v sobě zahrnuje 4 další: **Šek sport, Šek kultura, Šek zdraví a Šek vzdělání.** Poukázka je přijímána v široké síti smluvních provozoven: sportovních a kulturních zařízeních jako jsou bazény, solária, fitness, relaxační centra, kina, divadla, zdravotních a vzdělávacích zařízeních typu lázně, lékárny, masáže, rehabilitace, jazykové školy, autoškoly a celá řada dalších po celé ČR!

Šek dovolená. Bezstarostný odpočinek, který potěší i ušetří.

Šeky dovolená jsou přijímány v široké síti cestovních kanceláří, lázní a hotelů. Je to originální způsob jak odměňovat a šetřit zároveň, protože poukázky jsou osvobozené od daně z příjmu a sociálního a zdravotního pojištění na straně zaměstnance. Výše příspěvku je libovolná až do 20 000 Kč na zaměstnance a rok! Navíc máte možnost využít speciálních slev, které majitelům Šeků dovolená nabízejí někteří naši partneři jako bonus.

Dárkové kupony CADHOC. Překvapení dle vlastního výběru, které potěší i ušetří.

Jednoduchý a administrativně nenáročný způsob motivace zaměstnanců. Odměna, která nepodléhá dani z příjmu ani odvodům na sociální a zdravotní pojištění. Tato odměna může činit až 2 000 Kč na zaměstnance za rok. Odměňujte své zaměstnance, motivujte je k lepším pracovním výkonům a zároveň posilujte jejich pocit sounáležitosti s vlastní firmou nebo institucí! Dárkový kupon je viditelný výraz Vašeho zájmu a uznání.

Univerzalismus jenom pro někoho

Nová kniha Immanuela Wallersteina

Ve jménu „univerzálních hodnot“ se dnes právě tak jako v 16. století vedou války. Lze zpochybnit univerzalismus mocných, ale nevzdat se přitom univerzálních aspirací při hledání hodnot?

ONDŘEJ SLAČÁLEK

Nevelkou poslední publikaci Immanuela Wallersteina tvoří čtyři eseje se značným záběrem. Známy historik a sociolog, zahrnovaný nejčastěji do škatulky „neomarxista“, se zde vyrovnává s různými způsoby, jakými mocní ve světovém systému od 16. století po současnost vydávali hodnoty ospravedlňující jejich panství za hodnoty univerzální. Jaké koncepty jim pomáhaly uchopovat a ovládat realitu? A lze v polemice s nimi objevovat základy pro univerzalismus, který nebude „evropský“ (rozuměj západní), ale skutečně univerzální?

Barbaři, orientálci a ti druzí

Jednou možností evropského univerzalismu je prohlášení ostatních za barbary, divochy neodpovídající základním civilizačním standardům. Takové je třeba podmanit, aby je bylo možné polidštit. Klasifikace barbara je tak nerozlučně spojena s legitimizací války

přesvědčení, že skutečně odporné praktiky a chování odmítají a postihují všechny společnosti a kultury. Snaha o zabránění zločinům nemůže být argumentem pro spáchání jiných, často ještě hořších zločinů a pro „vedlejší škody“. A křesťanství (demokracii) nelze šířit silou, ale hlášením a příkladem. Tato argumentace představuje podle Wallersteina stále aktuální zpochybnění nároků Západu na vojenské vyjádření vlastní domnělé morální nadřazenosti.

Jestliže vůči barbarům a „selhavším státům“ bylo a je možné používat vojenské popření, v 18. století konfrontoval Západ velké říše s významnou náboženskou, kulturní a literární tradicí, které nešlo jednoduše zahrnout do škatulky „barbarství“. Západ si proto vytvořil v orientalistických vědách esencializující znalost, „vysvětlující“ dané kultury z jejich kořenů a implicitně je poměřující s normou v podobě Západu samotného,

musí podle autora znovu propojit empirický výzkum s kladením normativních a politických otázek.

Originální i zavádějící zarámování

Wallerstein v esejích propojuje diskusi konkrétních otázek dějin politického myšlení a vědy se svou teorií světového systému, přičemž své základní teze známé z jiných prací v knize opakuje. Současný světosystém existuje podle něj od „dlouhého šestnáctého století“ (1492–1648), odlišuje se od dřívějších tím, že upřednostňuje teoreticky nekonečnou akumulaci kapitálu. V nejbližších desetiletích však dojde podle Wallersteina k jeho zásadní transformaci, přičemž tato situace výrazně zvyšuje význam jednání aktérů a dramaticky zvětšuje možnost ovlivnit budoucnost... Tyto základní teze starší Wallersteinovi čtenáři znají, pro čtenáře nové je ale bylo nutné v knize shrnout.

Ostatně právě zasazení ve světosystémové analýze je hlavním Wallersteinovým původním přínosem, v kritice orientalismu a evropské vědy jeho eseje nejsou ani první, ani nepřesvědčivější. Neoriginálnější je tak patrně první text – který je ovšem rovněž z celé knihy nejspornější. Zatímco v diskusi orientalismu a evropské vědy se autorovi daří překročit rozehrané dichotomie a naznačit základy pro alternativní univerzalismus oproti partikulárnímu univerzalismu evropskému, v prvním eseji zůstává u sporu mezi dobrotivým odpůrcem intervencí Las Casasem a jejich zlotřilým obhájcem Sepúlvedou. Vypůjčuje si přitom morální kapitál z kritiky hrůz španělské conquisty ke kritice humanitárních intervencí dneška, což je přinejmenším sporné, právě tak jako tvrzení vztahující se k oné debatě z 16. století, že „od té doby k uvedené debatě nikdo nic podstatného nepřidal“. Autor opomíjí velmi bohatou diskusi o intervencích mimo krajní póly, což mu umožňuje jistý morální kýč v podobě tvrzení, že „Sepúlveda nadále z krátkodobého hlediska vyhrává“, zatímco „Las Casasové tohoto světa byli odsouzeni... jako neúspěšní“. Současná levice si ovšem ve vztahu k intervencím zdaleka ne vždy dokázala udržet pozici „Las Casasů tohoto světa“ – „něco pokory v naší domýšlivosti, něco konkrétní podpory utlačovaným a pronásledovaným, jisté trvalé hledání globálního univerzalismu“. Naopak místy až příliš snadno kopíruje stanoviska mocných, jen s obráceným znaménkem, jak vidíme třeba na aktuálním postoji vůči Kosovu, kdy oprávněná kritičnost vůči jednostrannému postupu Západu přerůstá v solidaritu se srbským nacionalismem. Kritickou reflexi vývoje levicového postoje k univerzalismu ovšem v knize nenajdeme.

Je rovněž pozoruhodné, jak autor zachází s odkazy na Aristotela. Aristotelův koncept barbara je pro dějiny Západu určující. Wallerstein jej ale zcela opominul a tím i klíčový zdroj diskuse Las Casas – Sepúlveda. Diskusi tak poněkud dehistorizoval a nadsadil.

Wallersteinova kniha je rozsahem nevelkým, ale přesto podstatným příspěvkem k důležitému, byť v českém prostředí opomíjenému tématu. Je zároveň ukázkou politicky angažované vědy – se silnými stránkami i slablinami, které z tohoto přístupu plynou.

Immanuel Wallerstein: Evropský univerzalismus

– rétorika moci. Přeložil Rudolf Převrátíl.

Slon, Praha 2008, 93 stran.

Historická ilustrace ke knize Bartolomého de las Casas zobrazuje násilí páchané na indiánech.

proti němu a nadvlády nad ním. Wallerstein se v pojednání o barbarství a humanitární intervenci, která mu má zabránit, vrací k diskusi z poloviny 16. století. Chiapaský biskup a zastánce indiánů Bartolomé de las Casas se tehdy střetl se španělským dvorním teologem Sepúlvedou. Druhý z nich obhajoval conquistu čtyřmi argumenty: barbarským stavem indiánů, který činí Španěly nadřazenými, pohanskými zločiny, které si jednak zaslouží trest a jednak je třeba je zastavit a ochránit před nimi nevinné, a konečně šířením pravdy a správného řádu v podobě křesťanství. Stejnou argumentaci podle Wallersteina reprodukuje i dnešní zastánci humanitárních intervencí – jen ony zločiny jsou posuzovány prizmatem lidských práv a nadřazený řád nepředstavuje křesťanství, ale demokracie.

Las Casas proti této argumentaci kdysi podle Wallersteina postavil kulturní a historickou relativitu pojmu „barbar“ a rovněž

údajně jako jediného schopného vykročit z pasti vlastních tradic a přijmout soubor hodnot známých pod názvem „modernita“. Dědice si tento přístup našel v teoriích o boji civilizací. Wallerstein připomíná jejich největšího kritika, palestinského literárního vědce Edwarda Saida, a upozorňuje na to, že jeho polemika se týkala nejen falešného univerzalismu, ale i představy, že nic univerzálního neexistuje a svět je jen shluk nejrůznějších sobě rovných partikulárních částí, mezi nimiž není možné ustavit řád ani celek.

Na nejobecnější rovině funguje nadvláda Západu prostřednictvím privilegované pozice západního pojetí vědy. Ta přitom vznikla odloučením empirického poznávání reality od normativních a estetických otázek. Zdánlivě depolitizovaná a „nehodnotící“ empirická věda přitom učinila z některých normativních soudů své nereflektované východisko. Aby věda obnovila svou relevanci a zároveň ztratila apologetický a služební charakter,

Zimbabwe před změnou režimu

Pro koho hraje čas před druhým kolem voleb

Do zimbabwského Harare se po šesti týdnech v zahraničí vrátil 24. května lídr opozice Morgan Tsvangirai a hned po přiletu prohlásil, že zvítězí v druhém kole prezidentských voleb, jejichž termín je stanoven na 27. června. Již osmadvacet let trvající režim prý svrhne i přesto, že mu dosavadní prezident Robert Mugabe usiluje o život. Kampaň před volbami tak vstoupila do další fáze a ještě více nabrala na dramatičnosti i krvavosti.

FILIP POSPÍŠIL

Již první kolo prezidentských voleb, které se spolu s volbami do parlamentu a místních orgánů konaly v Zimbabwe už v březnu, vyhrál opoziční kandidát Morgan Tsvangirai. Podle opožděně oznámených oficiálních výsledků však prý nezískal potřebný nadpoloviční počet hlasů. Tento závěr volební komise poskytl silám podporujícím dosavadní vládu prostor pro kampaň proti převzetí moci opozicí.

Nevládní organizace z celé země již po řadu týdnů hlásí tisíce případů napadání a násilí na voličích i aktivistech opozice, které provádějí ozbrojenci z řad veteránů, armádních složek a mládežnických skupin podporujících Mugabeho. Akce má údajně název Mavhoterapapi (Koho jsi volil) a jsou při ní vypalo-

vány domy a bití i zabíjení lidí, které ozbrojenci podezírají z podpory opozice. Informace o tom, kdo v posledních volbách dal svůj hlas opozici, zřejmě mají ozbrojenci k dispozici i díky tomu, že volební lísky, kterými bylo prováděno hlasování poštou, byly označeny jedinečnými čísly, a tak volební komise mohla zjistit volbu jednotlivých voličů. Přesné počty obětí nejsou k dispozici, Tsvangirai však po svém návratu prohlásil, že bylo od konce března zavražděno více než 50 členů jeho strany Hnutí pro demokratickou změnu (MDC). Zimbabwská asociace lékařů pro lidská práva předtím v polovině května odhadla, že v důsledku útoku zemřelo 22 lidí, 900 osob bylo mučeno a na 40 000 zemědělských dělníků bylo vyhnáno ze svých usedlostí.

Média v Zimbabwe, která jsou z drtivé většiny pod kontrolou režimu, však odpovědnost za násilí přičítají naopak především opozici. Důležitou roli v propagandě přitom hrají především odkazy na zahraniční síly, které se údajně prostřednictvím opozice a nepokojů snaží svrhnout režim, aby zemi otevřely globalizaci a nové kolonizaci. Za hlavního nepřítele jsou v tomto směru označováni zástupci Spojených států. List Herald například na konci května uveřejnil prohlášení šéfa asociace válečných veteránů boje za nezávislost Jibulani Sibandy, který uvedl, že členové jeho organizace „nejsou odpovědní za násilí, ale naopak obětí – psychologicky i fyzicky – násilí MDC, podněcovaného a podporovaného americkým ambasadorem v Zimbabwe Jamesem McGee, jejich vůdcem“. Zimbabwský prezident Robert Mugabe zase přirovnal náměstkyni minister-

stva zahraničí USA pro Afriku Jendayi Frazarovou, která předtím jeho režim za násilnosti kritizovala, k děvce a varoval před zahraničními vlivy na výsledek hlasování.

Co na to sousedi

Tlak ze zahraničí bude mít nepochybně na soubor o moc svůj dopad. Hlavní roli zde ovšem nesehrají samotné Spojené státy či Evropská unie. Ta ostatně dosud ani nedostala pozvánku k vyslání svých pozorovatelů a k situaci v zemi se zatím nejsilněji vyjádřila Všeobecná rada EU (ministři zahraničních věcí členských států) usnesením z 26. května, v němž vyzvala k „okamžitému ukončení bití, mučení, zabíjení a jiného porušování lidských práv“. Podstatné pro další průběh předvolební kampaně i způsob převzetí moci budou především postoje afrických států. Ty se také Tsvangirai snažil ovlivnit během svého šestitýdenního pobytu v zahraničí. Hned po jeho návratu navštívil Harare ministr zahraničí Angoly, který předsedá Jihoafrickému rozvojovému společenství (JARS), a nechal se slyšet, že organizace vyšle na druhé kolo voleb silnější pozorovatelskou misi. Zatím však delegace rovněž neobdržela oficiální pozvání. Zvýšení počtu pozorovatelů oznámil také Panafrický parlament a Africká unie. Do hlavního města Zimbabwe přijel na konci května jako zprostředkovatel dokonce jihoafrický prezident Mbeki, který měl pomoci zažehnat rostoucí krizi. Jeho návštěvu ovšem státem kontrolovaná média spojila s jinými událostmi – xenofobními útoky proti cizincům, které v Jihoafrické republice

nabraly na intenzitě právě na konci května. I ony jsou však jedním z důležitých faktorů, které mohou k pádu Mugabeho přispět. Do JAR totiž kvůli katastrofálnímu stavu hospodářství v posledních letech odcházely desítky tisíc obyvatel Zimbabwe. Nyní, když podle oficiálních údajů přinesly poslední útoky proti imigrantům v Jihoafrické republice desítky obětí, stovky zraněných a desetitisíce lidí vyhnaných ze svých příbytků, oslabí zřejmě i vstřícnost jihoafrické vlády vůči sousednímu režimu, který přistěhovalce produkuje.

Boj s inflací

Nejdůležitějším faktorem však nepochybně bude touha obyvatel Zimbabwe po změně. Tu posiluje zejména zoufalý vývoj domácí ekonomiky, která docílila podle expertů smutného prvenství – nejvyšší inflace na světě v řádu neuvěřitelných 165 000 procent. Za této situace, kdy ceny všeho včetně základních potravin stoupají každou vteřinou, zahájily bezpečnostní složky, které jsou dosud loajální Mugabeho straně Zanu PF, další akci. V rámci „Operace uzavření trhů“ jsou na některých místech země napadána tržiště a prodejci, kteří nabízejí základní potraviny nebo i ošacení, jsou bití. Tímto způsobem se úřady snaží zabránit černému trhu a rostoucím cenám. Neúspěch těchto snah je pak dalším zdrojem podpory Morgana Tsvangiraiho, v jehož neprospěch nyní hraje především to, že jeho stoupencům až do záměrně odsunutého termínu hlasování nikdo nemůže zaručit bezpečí.

par avion

Z ČÍNSKÉHO TISKU VYBÍRALA
ANNA ZÁDRAPOVÁ

Čínská média všeho druhu zcela pochopitelně okupuje tragické zemětřesení, ke kterému došlo 12. května v provincii S'-čchuan a které je v posledních dnech hlavním předmětem zájmu i západních médií, pokud informují o Číně. Téma přírodní katastrofy tak částečně a jistě dočasně vytlačilo zprávy související s olympiádou a olympijskou pochodní, a to na obou stranách zeměkoule. Čínské noviny krom informací o síle a opakování otřesů, počtech obětí a tryznách za desetitisíce zemřelých obsahují i ideologické texty dodávající odvahy plné rétoriky o síle čínského lidu a jeho schopnosti celou situaci zvládnout a ještě z ní něco vytěžit. V Pekingském deníku (Pej-ting ž'pao) z 26. května například čteme: „Zástupy dobrovolníků spontánně přicházejících do postižených oblastí nejen ztělesňují dobrou tradici čínské humanity, ale hlavně představují dozrávání moderního občanského vědomí. To, že se přes milion lidí přihlašuje do dobrovolnických konvojů a že ještě mnohem více lidí přispívá finančně i věcnou pomocí, znamená, že lid po třicetileté zkušenosti reformní politiky a na cestě k výstavbě moderního státu a civilizované společnosti

ti právě dozrál k občanskému vědomí.“ Právě toto je podle autora článku hlavní poselství, které je třeba si z katastrofy odnést jako dobrou zprávu. S tím souvisí i patos dalšího článku Pekingského deníku ze stejného dne, který údajně cituje ze zahraničních diskusí: „Z ruin zemětřesení povstává velkým písmem napsané ‚Číňané‘.“ Dozrávání občanského vědomí Číňanů má jít ruku v ruce s posunem v hodnotových prioritách i na politické úrovni. Vspělost se neměří jenom ekonomickými ukazateli a rozvojem legislativy, ale pozná se z hodnotového systému společnosti. „Dříve jsme více zdůrazňovali celostní ideu ‚lidu‘, kolektiv a kolektivismus, po třiceti letech politiky otevřenosti se držíme vytyčeného hesla ‚člověk jako základ‘. Dbající na prospěch kolektivu, čím dále tím více hledíme na práva jednotlivce, respektujeme práva a zájmy každého občana,“ tvrdí Pekingský deník.

人民日报

Článek z Lidového deníku (Žen-min ž'pao) se zabývá zřícenými školami, tedy stránkou katastrofy, která zaujala i média na Západě. Tiskový mluvčí čínského ministerstva školství Wang Sü-ming ujišťuje, že za účelem zdokumentování situace v postižených oblastech se budou koordinovat všechny zainteresované úřady i odborníci. Vyhodnocování stavu škol v oblasti by mělo zajistit, že se v budoucnu nebudou používat budovy nevyhovující bezpečnostním standardům. „Rekonstrukce postižených oblastí tak bude stát na vědeckých základech.“ Kromě toho prý se provede vyšetřování celostátní, se zvláštním zamě-

řením na oblasti více ohrožené zemětřeseními. Budovy nevyhovující standardům nebo přímo hrozící zřícením mají být nekompromisně vyraženy z provozu. V odpovědi na pochybnosti veřejnosti Wang Sü-ming uvádí, že síla zemětřesení byla „naprosto bezprecedentní“. Zároveň ovšem nepopírá, že by se „při výstavbě škol vyskytl šlendrián“, a „kdyby se podobná situace měla opakovat, bude se s veškerou vážností vyšetřovat a řešit“. Stanoví se i nové standardy pro výstavbu škol, které budou přísnější než pro ostatní civilní stavby, a na jejich dodržování, neovlivněné úplatky, se prý bude bedlivě dbát.

Zpravodajská agentura Nová Čína (Sin-chua) se 26. května věnovala v sérii článků a obrázkových příloh právě započaté návštěvě předsedy tchajwanského Kuomintangu Wu Bo-siunga na pevnině. Jedná se o první setkání na nejvyšší úrovni mezi Čínou a Tchajwanem za posledních skoro šedesát let. „Dnes odpodledne na nankingském letišti přistál speciál s šestnáctičlennou delegací vedenou předsedou čínského Kuomintangu Wu Bo-siungem a zahájil tak šestidenní návštěvu pevniny.“ Reportáž z návštěvy Wu Bo-siunga u Sunjatsenovy hrobky v Nankingu svědčí o velké obřadnosti a důstojnosti celé návštěvy. Obyvatelé Nankingu přišli návštěvu uvítat a lemovali ulice, kterými delegace projížděla. „Předseda Kuomintangu“ položil u Sunjatsenova památníku věnec, po ceremoniích „lehkým štětcem načrtl slova ‚svět patří všem, lid je největší‘“ a také přednesl krát-

ký projev. Upozornil v něm na to, že Čínané z obou břehů jsou spjati pokrevními svazky. Dále Wu Bo-siung mimo jiné zadoufal, že příští rok, na který připadne osmdesáté výročí Sunjatsenova uložení do této hrobky, vyšle Tchajwan mnohem větší delegaci a že tou dobou už bude existovat přímé letecké spojení mezi oběma břehy. „Zveme všechny občany Nankingu, aby k nám častěji jezdili na výlet, všichni je uvítáme s otevřenou náručí,“ uvedl předseda Wu. Důležitých zahraničně-politických otázek se týkala i další zpráva agentury, která se věnovala tiskové konferenci mluvčího čínského ministerstva zahraničí Čchin Kanga na téma korejsko-čínských vztahů. K nové diplomatické strategii korejského prezidenta Lee Mjung-baka, který chce v budoucnu ustavit princip strategické spolupráce s Čínou, se Čchin postavil pozitivně a na přímý dotaz dodal, že celkové dobré směřování ve vztazích k takto důležitými sousedovi není možné zvrátit epizodami kolem olympijské pochodně (v Jižní Koreji se jako jinde na světě sešla u ceremonií s olympijskou pochodní demonstrace proti Číně). Vojenská aliance mezi Koreou a USA však pochopitelně nevzbuzuje nadšení, protože „se jedná o relikty minulosti, a jak každý ví, časy se změnily a zahraniční politiku nelze stavět na takzvaných vojenských aliancích jako za studené války“. Čína totiž zastává v mezinárodní politice stanovisko „vzájemné důvěry, prospěchu a rovnosti“ a problémy se nemají řešit vojensky, ale posílením komunikace a prohlubováním spolupráce. Čínských předpokládaných 400 jaderných zbraní podle této koncepce nemá sloužit k vojenským účelům, ale k prohlubování spolupráce mezi národy.

Irské referendum

Irové rozhodnou o budoucnosti Evropy

Málokdy v minulosti skloňovali představitelé Evropské unie název Irsko tak často jako nyní. Již 12. června totiž irští občané vyřknou v referendu jako jediní z členů EU svůj ortel nad Lisabonskou smlouvou.

KLÁRA BITVAROVÁ

Dokument Lisabonské smlouvy, jenž nahrazuje bývalou euroústavu a svým tvůrcům již nejednou způsobil bolení hlavy, by měl podle vůdců 27 zemí vejít v platnost již v lednu příštího roku. K tomu je ale zapotřebí souhlas všech členských států, včetně Irska, jehož ústava požaduje k této otázce vyhlášení referenda.

mentu nakonec skutečně řekli ne, může to mít pro budoucnost Evropské unie katastrofální důsledky.

Lisabonská smlouva? Nevím...

„Nejsem si jistá, zda budu volit pro. Musím si prostudovat informace, které nám poskytla vláda, a podle toho se rozhodnu,“ říká šestapadesátiletá sekretářka Madailein. „Většina mých přátel se ale k dokumentu staví negativně,“ dodává. Ještě donedávna, před spuštěním vládní kampaně, byla irská společnost více než z poloviny nerozhodnutá. „Téměř nic o dokumentu nevím,“ vysvětluje váhavě taxikář Ryan. „Politici samozřejmě přesvědčují lidi, aby volili pro. Zřejmě to nakonec i udělám, ale nejprve si o tom musím něco zjistit,“ dodává.

vat. Ještě ani nemohli vědět, co je obsahem smlouvy, a už byli proti,“ poznamenává ironicky středoškolský učitel Patrick na rušné ulici v irské metropoli.

Své první ovoce ale na druhé straně začaly sklízet letáky s proevropskými hesly, které v uplynulých týdnech přistály většině Irů ve schránkách. Průzkum provedený na začátku května totiž zaznamenal desetiprocentní nárůst kladně smýšlejících voličů. Celkově tak nyní lisabonské smlouvě fandí přes 38 procent Irů. I když počet odpůrců smlouvy zůstává i nadále poměrně vysoký – ne by nyní řeklo smlouvě 28 procent dotazovaných –, je podle irského listu Sunday Business Post důležité, že si dokument získal sympatie některých doposud opozičních skupin. Nerozhodnuto však i nadále zůstává přes 30 procent voličů.

Hlas „krále venkova“

Analytici ale předpovídají, že lze věřit v lepší zítřky. Průchodu dokumentu lidovým hlasováním by podle nich mohl pomoci nově zvolený šéf vlády Brian Cowen, který odhlasování lisabonské smlouvy stanovil jako prioritu číslo jedna během svého působení v úřadu. „Momentálně pro mě není urgentnější a důležitější úkol,“ prohlásil premiér krátce po jmenování do funkce 7. května. „Pokud má někdo ze strany s lisabonskou smlouvou zásadní problém, bude ho muset vyřešit, ale již mimo partaj,“ nastolil hned v počátku pravidla hry uvnitř vládní strany Fianna Fáil.

Dlouholetý politik a ministr financí bývalého kabinetu je známý svou neoblomností a přímocarostí. V médiích se mu přezdívá „rváč“ irské politiky, při parlamentních debatách je prý bojovný a nesmlouvavý, ale pouze vůči svým rivalům. Ve své straně je Cowen „miláčkem“ a stejně tak je vnímán na irském venkově, kde se narodil a jehož zájmy dlouhodobě zastával. „Monarcha venkova“, jak je také Cowen označován, by mohl být tím, kdo před 12. červnem „zlomí“ poslední váhavce.

V uplynulých týdnech se o to již pokusili při návštěvě Dublinu i Angela Merkelová či šéf Evropské komise José Manuel Barroso. Ten ve vášnivém projevu na Fóru o Evropě vyzval Iry, aby podpořili Lisabonskou smlouvu, a zaručil jim, že schválením dokumentu nepřijdou o svou národní suverenitu. „Brusel není žádný superstrát, který by rozhodoval za zavřenými dveřmi, vzdálený od lidí,“ vzkázal Irům.

Zemědělské dotace

Lisabonská smlouva má v Irsku momentálně dva největší nepřátele: zemědělce a konzervativnější katolíky, svým ne ale začali hrozit i rybáři. „Farmáři byli dříve proevropští. Od té doby, kdy se evropská komise postavila proti našim snahám a chce naprosto zničit naši pozici na evropském trhu, ale nemůžeme hlasovat pro Lisabonskou smlouvu,“ prohlásil prezident irské asociace farmářů (IFA) Pdraig Walshe. Návrh EK počítá až se 70procentním snížením kvót na produkci hovězího masa, omezení by zasáhla i mlékárenský průmysl či obchod s cereálními výrobky. Pokud by návrh vešel v platnost, přišlo by podle odborníků o práci nejméně 100 tisíc zaměstnanců v potravinářství. Postoj irských farmářů ještě přitvrdil po jednání Světové obchodní organizace (WTO) 20. května v Ženevě, po kterém vyzvali premiéra Cowena, aby návrh WTO zablokoval. „Vyřídte evropskému komisaři Mandelsonovi,

že Irsko na tuto úmluvu nepřistoupí,“ pohrozili zemědělci s tím, že nezmění-li se text WTO, jsou rozhodnuti nepodpořit v referendu lisabonskou smlouvu. Situaci se zatím marně snaží zachránit ministryně zemědělství Mary Coughlanová, jež farmářům připomněla, že za poslední desítky let obdrželi na dotacích od EU více než 46 miliard eur.

Strach z legálních potratů

Tvrdě se proti lisabonské úmluvě postavili také někteří irští katolíci, kterým je trnem v oku postoj Bruselu k otázce potratů a homosexuality. Protest ze strany věřících by v zemi, kde se k římskokatolickému vyznání hlásí 87 procent obyvatel, mohl mít na výsledky referenda silný dopad. „Irští katolíci, kteří si přejí udržet ústavní ochranu nenarozených dětí a hodnot postavených na rodině a manželství, by měli zbystřit,“ napsal irský katolický list Alive. Ten dále kritizuje Evropskou unii za projekty podporující potraty v rozvojových zemích a za financování výzkumu kmenových buněk z embryí. A podobná argumentace sklízí v části veřejnosti úspěch. „Irové by neměli podporovat smlouvu, která by znásobila bolestivé útoky na naše rodinné a životní hodnoty,“ prohlašuje pětatřicetiletá Anna z katolického sdružení matek.

V Irsku, podobně jako v jiných silně katolických zemích, platí přísný zákaz interrupce. Povolena je pouze v případě ohrožení života matky včetně rizika sebevraždy, i tak o ní ale musí ve většině případů rozhodnout soud. Oponenti ústavního dodatku z roku 1983, který tato pravidla uzákoňuje, se odvolávají na stále se zvyšující počet žen, které se zapojují do tzv. potratové turistiky a odjíždějí kvůli legálnímu potratu do sousední Velké Británie. Pravidla se jim ale zřejmě jen tak změnit nepodaří. Rozhodující slovo v debatě zřejmě zůstane konzervativnějším katolíkům, kteří se razantně opřeli do negativní kampaně a rozšiřují po zemi letáčky s varováním: „Na základě Lisabonské smlouvy by se mohly změnit irské zákony, které se týkají umělého přerušení těhotenství, eutanázie či prostituce.“ Vládní představitelé přitom tato tvrzení několikrát dementovali.

Když ne teď, tak jindy

Současnou nezáviděníhodnou pozici irské vlády na evropském poli reflektovala s nadsázkou tamní média. „Jaké očekáváte změny od velkého lisabonského utkání?“ ptá se nového irského premiéra postava v jedné z mnoha karikatur zabývajících se ožehavým tématem. „Nic si z toho nedělám. Když nebude výsledek v červnu, bude se hrát znovu v listopadu,“ odpovídá na obrázku Cowen. Karikatura naráží na referendum v roce 2001, ve kterém Irové přispěli svým ne k ochromení EU. Dokument však poté „prošel“ opakovaným plebiscitem o rok později a předcházely mu úpravy smlouvy i rozsáhlá vládní přesvědčovací kampaň. Irští politici na fiasko před sedmi lety vzpomínají stejně neradi jako na následnou kritiku „nekonečného schvalování“. Citlivosti situace jsou si vědomi i čelní představitelé Evropy, kteří o náhradním řešení zatím mlčí, předseda Evropské komise dokonce v Dublinu přiznal, že „Brusel nemá žádný plán B“. To je velmi riskantní přístup, zvláště v situaci, kdy šance Lisabonské smlouvy zatím v Irsku nevypadají nijak vysoké.

Autorka je redaktorka Deníku.

Třicet procent nerozhodnutých voličů se snaží získat masivní kampaň za přijetí Lisabonské smlouvy.

A zatímco bruselské politické elity míří častěji než kdy dříve do Dublinu a snaží se naladit tamní voliče na evropskou notu, samotní Irové si začínají uvědomovat sílu privilegia, které jim náhle spadlo do klína. Jakékoli téma probírané v Bruselu v posledních týdnech, které se více či méně dotýká irských občanů, se z ostrova dočkalo vždy podobné reakce: Pokud nebude po našem, budeme hlasovat proti. Kdyby podle nejčernějších představ Bruselu Irové doku-

Na rozdíl od severního Dublinu, který se většinou staví k evropskému dokumentu pozitivně, je jižní strana za řekou Liffey od počátku spíše proti. Svůj vzdor dává patřičně najevo, například výraznými nálepkami s přeškrtnutým nápisem „Lisbon treaty“, kterými si zdejší obyvatelé zdobí své automobily. V jižní části Dublinu má totiž silný vliv politická strana Sinn Féin, která zde vede dlouhodobou protilisabonskou kampaň. „Jižňáci jsou divní. Vždycky se musí odlišo-

Kdo tu vydává dobré knihy pro děti

MAGDALENA WAGNEROVÁ

Možná jsme neměli bratry Grimmy ani Andersena, ale ani tak na tom nejsme špatně. V zemi Erbena, Němcové nebo Kubína se autoři mají o co opřít, z čeho vyjít, k čemu se odvolat. Také to dělají. Nelze říct, že se u nás literáti dětské tvorbě příliš nevěnují. Dokonce i autoři zabývající se výhradně tvorbou pro dospělé tu a tam dezertují a zkusí napsat něco pro děti, jejich procento v porovnání s literaturami například našich sousedů rozhodně není malé. Na druhé straně nelze nevidět, že – tradice netradice – význam literatury pro děti je v obecném povědomí jaksi umenšen, důkazů bezpočet. Za všechny zmiňme sledovanou literární cenu Magnesia Litera. Její první ročník kategorii literatury pro děti vůbec neotevřel. Jistě, letos cenu obdržel Petr Nikl a jeho půvabné *Záhádky*, ale ruku na srdce, právě tato kniha a tento autor věkově vymezenou kategorii dětské literatury dalece přesahuje. Nedovedu si představit, že soutěž vyhraje klasická dětská kniha; stejně to nepřipouštějí členové mnoha zavedených literárních porot, kteří v rámci „původní české literatury“ při výběru kandidátů o titulech z výše uvedené kategorie vůbec neuvažují.

Moje první liga

Nelze však nevidět, že z hlediska možností a nabídky – jak pro čtenáře, tak autory – se během posledních let začala tristní porevoluční situace obracet. Vznikají nakladatelství, která se zaměřují výhradně na literaturu pro děti a mládež, a tím vytvářejí žádoucí protipól Albatrosu, byvšímu monopolnímu a poněkud stereotypnímu gigantu této kategorie. Zejména Baobab manželů Horváthových, odvážně mapující dosud beznadějně bílá místa nových možností dětské tvorby, a Meander s obdivuhodně perfekcionista Ivanou Pecháčkovou jsou plnohodnotné odrazy těch donekonečna omílaných velkých tradic. Zde nalézají prostor autoři jako klasicistní Jiří Dvořák, nápaditý Petr Šmalec či nonkonformní Marka Míková v případě prvního, anebo již zmíněný a nikam nezapadající Petr Nikl, vypravěč Pavel Brycz, originální Viola Fischerová anebo půvabný František Skála v případě druhém. Nesporné zásluhy

Kresba Yasen Grigorov

je třeba přičíst i edičnímu rozšíření nabídky Baobabu, co se týče sledování překladové dětské literatury. Za poměrně krátký čas se čtenáři dočkali mnoha znamenitých knih a několika zjevných klenotů, mezi něž patří bezesporu i nesentimentální a hluboce lidský příběh *Medvěd, který nebyl* (Frank Tashlin) nebo pozoruhodný pohádkovo-symbolistní román *Tobiáš Lolness* (Timothée de Fombelle).

Samostatnou kapitolu v historii české dětské tvorby posledních let vytvořilo nakladatelství Brio. Zaštitěno velkým francouzským vydavatelem se mohlo pustit do ekonomicky náročných projektů. Celobarevná kniha s ilu-

stracemi od začátku do konce, za spolupráce slibného autora, prestižního výtvarníka, ověřeného grafika, profesionálního grafického studia a v neposlední řadě kvalitní tiskárny, to je pro dětskou knihu výchozí situace ideální, ale nikoli běžně dostupná. Když se nakladatelství může spolehnout na náklad, rozšířený minimálně o francouzskou mutaci, pak je to možné. Tak mohly vyjít publikace exkluzivně vypravené Adolfem Bornem, Gábinou Miklínovou nebo Martinou Skalou, které slavily úspěch i v zahraničí. Zde vznikla originální řada *Strado a Varius* (Martina Skala), jež dokázala spojit nosný nápad, jemný humor, profesionalitu provedení

i prvek vzdělávací. Je otázkou, kam se budou ubírat cesty nakladatelství nyní, po odchodu francouzského nakladatele Gründy.

Musím se prokopat ven

K rozvoji velkých tradic malé země týkajících se tvorby pro děti náleží i nakladatelství zaměřená na dospělého čtenáře, která mají jednu, dvě řady, kde s větší či menší pravidelností vycházejí pozoruhodné dětské tituly. K nim patřil jako jeden z prvních Jednorozec z Mladé fronty, kde vyšly knihy D. J. Novotného, Kateřiny Sidonové, Lilly Eisenschimlové, Ireny Gálové, Ludvíka Aškenazyho nebo Vladimíra Hulpacha. Nadějná je edice Raketa nakladatelství Labyrint. Volba půvabného textu Pavla Hrnčíře o podivuhodném přátelství jednoho komínu a budíku v kombinaci s ilustracemi Michaely Kukovičové je tím nejlepším příslibem.

Vedle toho se osvědčuje také model vztahu kmenový autor – spřátelený nakladatel, kdy z nejrůznějších důvodů nalezne autor vyslyšení u nakladatele, kterého jinak dětská literatura příliš nezajímá, a zůstane mu věrný, i když jeho tvorba z edičního profilu tohoto nakladatelství vybočuje. Tento vztah dokonce někdy funguje i naopak, kdy nakladatel má zájem vydávat jedno konkrétní jméno nezávisle na zaměření svého nakladatelství. Obé je správně. Za všechny jmenujme několik posledních počínů nakladatelství Paseka v souvislosti s tvorbou pro děti od Pavla Šruta, anebo svěbytného tvůrce Petra Sise (Labyrint).

Samostatnou kapitolou je otázka výtvarné stránky těchto knih, jakož i problematika a možnosti grantové podpory dané kategorie, poměr sponzorovaných a dotovaných knih anebo míra skutečného a do nebe volajícího braku, kýče a tím popření národních tradic, daných velikány Erbenova rozsahu a rozvíjených jmény jako Karel Čapek, Jan Werich anebo Ivan Vyskočil. Tradice se tak dostává do bludného kruhu. Je na každém jednotlivci, co bude ochoten pro dětskou literaturu, tedy pro děti, obětovat. Protože bez obětí tato literární kategorie nemá šanci vyjít z kruhu ven.

Autorka je spisovatelka a nakladatelská redaktorka.

Co chybí naší dětské literatuře?

Juraj Horváth, Baobab

Nakladatelství Albatros by mělo víc pracovat se svým archivem, kde například leží ladem méně známé práce Aloise Mikulky nebo Jiřího Šalamouna. A obecně – českým nakladatelům chybí velkorysost. A to v oblasti překladu i při zadávání práce mladým ilustrátorům. Nakladatelé se většinou bohužel spoléhají na osvědčené vzorce a ani ty nezpracovávají vždy v náležitě kvalitě. Česká ilustrovaná kniha byla – v sepětí s animovaným filmem – bohatá, originální oblast a držela krok se zahraničím. Dnes je vidět, jak je ve srovnání třeba s Francií či Japonskem chudá. Chybějí nám originální nesnobské, nepředražené knihy, které se tam běžně vydávají a kupují.

Radovan Suk, Albatros

Dětská literatura u nás může stavět na velké tradici, je zde stále i řada současných spisovatelů a ilustrátorů, kteří se této literatuře věnují. Vycházejí kvalitní překlady, často s minimálním odstupem od originálu. Vychází a prodává se tolik knih pro děti a mládež jako nikdy v minulosti. Takže

skoro by se chtělo říct, že nechybí nic. Je zde přinejmenším jedno ale. Dětská kniha je vystavena poměrně agresivní konkurenci jiných médií, jako je hudba a film. Přáli bychom dětské literatuře ještě větší množství záslužných programů, jako jsou Noc s Andersenem, Celé Česko čte dětem či Rosteme s knihami, aby se jejich prostřednictvím kniha stala v dobrém smyslu návykovou pro co nejvíce dětí (a s nimi i rodičů či prarodičů). Žádný program však nemůže suplovat roli klasických institucí – a tady vidíme rezervy ze strany státní podpory kvalitní dětské knize třeba právě ve srovnání s filmem. Kniha je v mnoha ohledech ještě zranitelnější kulturní statek než film – to by se mělo promítnout přinejmenším v systému grantů a v propagaci čtenářství.

Iva Pecháčková, Meander

Autoři, peníze, čtenáři. 1) Dětská kniha u nás měla od dvacátých let 20. století vždy velmi dobré zázemí (kultivované čtenáře i nakladatele, vynikající autory a výtvarníky: knížky ilustrovali malíři, sochaři, umělci všech možných profesí, nejen klasičtí

ilustrátoři). Pro děti zcela samozřejmě psali i autoři tzv. velké literatury: bratři Čapkové, V. Vančura, K. Poláček, V. Nezval, F. Langer, O. Sekora, v lepších letech M. Majerová nebo V. Řezáč. Za totality, kdy nemohli psát pro dospělé, psali pro děti I. Klíma, P. Šrut, J. Skácel, A. Kliment. Naši současné dětské literatuře chybějí kvalitní autoři. Proto se často obracím na různé spisovatele a výtvarníky s otázkou, zda nechtějí zkusit pro děti něco napsat. 2) Autoři dnes za knihu, nad jejímž rukopisem stráví rok i víc, dostanou 10 až 15 000 korun (tak je to u nákladů 1500 ks v Meandru), nakladatelé jim nemohou dát víc. Výtvarně dobře udělaná kniha je velmi drahá, a když ji nechcete ošidit, věčně se potýkáte s dluhy. Běžná praxe je taková, že z nově došlých grantů se platí teprve faktury z tiskáren z loňského roku. Nezávislí nakladatelé se živí třeba ještě překlady a redigováním, o redakci s třemi redaktory si mohou nechat jen zdát – většinou pracují doma, na nájem kanceláře nejsou prostředky. 3) Děti nečtou, protože už doma nikoho s knihou nezahlednou. Škola se děti snaží k četbě vychovávat, ale doba je prostě taková – počítače, internet,

mobily, různé televize a stále nové technické vymoženosti se staly lákavější součástí života nejen dětí a mladých.

Nakladatelé tedy sázejí na osvědčenou mainstreamovou produkci, neriskují nové autory, výtvarníky; experimenty na drahém papíře. Rodičů, kteří koupí invenční knihy, je u nás, jak jsem zjistila, kolem tisícovky, vyšší náklady nemá smysl dělat. Na druhé straně hodně pomáhá, když má kniha dobré recenze nebo dosáhne nějakého ocenění – knihkupci ji vystaví a prodává se daleko víc. To se ukazuje například u knih Petra Nikla.

Tereza Horváthová, Baobab

Úplně se ztratil kvalitní román pro mládež, ať už velké fantastické příběhy nebo knihy zabývající se důležitými sociálními tématy (s čestnou výjimkou Ivy Procházkové). Češi píšou o skřítcích, strašidylkách a rodinných idylkách, zatímco na ulicích, u sousedů, u kamarádů, v novinách se povalují velké příběhy, které čekají na zpracování.

Vicente Ferrer, Media Vaca, Španělsko
Děti.

Jak vysvobodili princeznu Chroché / Jiří Dědeček

Prasisko se v noci opět vloupalo do spižírny a snědlo všechno, na co dosáhlo. A dosáhlo skoro na všechno. Teď spalo hlubokým spánkem a ukrutně chrápal. Sešli se nad jeho nadouvajícím se břichem, Malá tlustá víla, Panáče, Nastydlá rybička, Pardynka, Knedlík a samozřejmě především Trpasl. On to přece byl, který naplánoval na dnešní noc vysvobodit zakletou princeznu. Zahlobbání hleděl tedy na ni, zakletou do hrozné podoby Prasiska, a aby se tolik nebál, držel v náruči kocoura Šroubováčka.

„Jářku,“ pravil Trpasl zamyšleně „zakleté je podle mého názoru jenom to jméno. Jářku, když se někdo jmenuje Prasisko, jako by ani nemohl být jiný, než ošklivý, zlý a hloupý. Jářku, princeznu vysvobodí podle mého názoru jenom ten, kdo jí vrátí její původní jméno. Krásné jméno, podotýkám... Inu tedy jářku...“

„Nejsem u tebe žádný Jářek,“ zavrčel kocour a vztekale se vydral Trpaslovi z náruči. „Jářku si říkej někomu jinému, laskavě! A ať si mě radši chová Panáče!“

Ale Trpasl si kocourova prskání nevšímal a polohlasem uvažoval dál: „Ono se řekne vymyslet jméno... To se vezme kalendář a člověk si nějaké pěkné vybere. Ale takové jméno kolikrát s člověkem kráčí celý život.“

„Někdy i déle,“ podotklo Panáče.

„Jak déle?“ vytrhl se Trpasl ze svých úvah, protože vše, co se týkalo délkových měr, ho odjakživa nesmírně zajímalo.

„Časově déle,“ vysvětlila Malá tlustá víla. „Jako že ten dotýčný už třeba dávno není, ale to jméno je pořád.“

„Ano, rozumím,“ řekl Trpasl. „Kupříkladu Alfons.“

„To nebyl tak docela přesný příklad,“ řekla Malá tlustá víla, ale velmi opatrně, aby se Trpasla nějak nedotkla, když se teď od něho očekávají takové veliké věci.

„Nechápu, proč by měl jakýkoli příklad na světě být přesný! Kdo to potřebuje, kdo mu o to stojí!?“ rozčílil se Trpasl.

„Máš pravdu, kamaráde,“ uklidňovalo ho Panáče, „a navíc – kvůli tomu tu teď nejsme.“

A byla to pravda; Trpasl se tedy vrátil ke svým původním úvahám...

„Kdybych já se, přátelé, například nejmenoval Trpasl, nýbrž Krakonoš, jak zněl původní záměr mých rodičů, mohl jsem být někdo úplně, ale úplně jiný. Jenže na úřadech to tenkrát neprošlo. Že prý Krakonoš není vhodné jméno pro miminko. A rodiče to měli tak pěkně vymyšleno, maminka mi chtěla říkat Kraki...“

„Nebo Krakoušku,“ pravilo zasněně Panáče.

„Nebo Krakýši,“ řekla Nastydlá rybička.

„Nebo Konouši,“ řekl Knedlík.

„Nebo Kráko,“ řekla Pardynka.

„Nebo Krakoune,“ zavrčel škodolibě Šroubováček.

„Prosím vás, nechte toho, takhle se nikam nedostaneme!“ napomenula je Malá tlustá víla.

„Právě,“ řekl Trpasl. „Tohle je vážná věc. Mnozí z nás totiž právě zde a právě dnes mají důležité poslání! Nebál bych se říci životní poslání!“

„Ale já jsem myslela, že bychom se tomu vymyšlení jména pro zakletou princeznu, tedy... pro zde přítomné Prasisko... mohli věnovat všichni, kolektivně,“ podivila se opatrně Malá tlustá víla. „Víc hlav víc ví.“

„Velmi správně...“ pokývl Trpasl. „Ovšem poslední slovo bud mít tak jako tak já.“

„Jak to? Proč vlastně?“ divili se Pardynka a Knedlík.

„Protože jsem otcem myšlenky. Byl to můj nápad! S tou zakletou princeznou a tak vůbec. Ovšem pomáhat mi smíte, proč byste nesměli,“ uvažil věc Trpasl a pokračoval. „A proto tedy dnes my, totiž konkrétně já, musíme najít pro Prasisko nějaké krásné jméno!“

„Jenom aby ně bylo pak ochotno slyšet,“ řekla pochybovačně Nastydlá rybička.

„Jenom aby mu to nové jméno pasovalo,“ dodal pochybovačně Knedlík.

„Já mám pocit, že zrovna jméno Prasisko mu sedne jako ulité,“ zavrčel zase Šroubováček.

„Že jsme tě s sebou brali,“ zalitovalo Panáče, „ty máš dneska ke všemu tak strašný přístup...“

Petr Šmalec: Vůně

Ale Trpasl neposlouchal a zasněně pokračoval: „A co je, přátelé, pro zde přítomné Prasisko typické?“

Ale všichni mlčeli, protože je nic pěkného nenapadlo.

Ovšem Trpasl je pobízěl: „No, jen do toho – která z jeho činností by mu mohla vynést takové jméno, které by ho vysvobodilo ze zakletí?“

Ale všichni mlčeli, protože je náhle napadly ještě horší věci než předtím.

„No tak, nebojte se... opravdu nikdo?“ rozhlížel se Trpasl jako ve škole. „Dobrá, pomohu vám – čím se zde přítomné Prasisko vyznačuje?“

„Páchne,“ řekl Šroubováček.

„Samá voda,“ řekl Trpasl.

„Krade,“ řeklo Panáče.

„Samá voda,“ řekl Trpasl.

„Sežere, na co přijde,“ řekl Knedlík.

„Samá voda,“ řekl Trpasl.

„Nemyje se,“ řekla Nastydlá rybička.

„Je nechutně vulgární,“ povzddechla si znechuceně Pardynka.

„Samá voda,“ řekl Trpasl.

„Chrápe,“ řekla Malá tlustá víla.

„Přihořívá,“ zvolal Trpasl radostně. „A já vás nebudu déle napínat – HOŘÍ! Chrápe neboli –?“

Ale zase se nikdo nehlásil.

„Chrápe neboli chrochtá!“ vykřikl vítězně Trpasl. „Ano, chrochtá! Chrochrochro! Já bych se nebál říci: chrochoce! A právě tento roztomilý zvuk budiž základem našemu pátrání. Od něho se odvine jméno, které princeznu vysvobodí! A já hned navrhuji jako první: Chrochistázie!“

A Trpasl v naději rychle pohlédl na Prasisko, zda kletba po vyslovení toho krásného jména pomínula. Ale nepomínula.

„Třeba to nebylo úplně přesně. Tedy jinak, mám to do detailů promyšleno: Chroana!“

Ale zase se nic nestalo.

„Chrolma,“ zkusila to Malá tlustá víla.

„Chrogrid, Chrotýlie, Chrochislava,“ snažilo se také Panáče.

„Chrobuše,“ zavrčel zlomyslně Šroubováček.

„Chronda,“ řekl Knedlík.

„Chronika,“ řekla Nastydlá rybička.

„Chrožena,“ řekla Pardynka.

A pak už to šlo ráz naráz, překřikovali se jeden přes druhého a překrásná jména létala vzduchem jako padající hvězdy... Chrolada, Chroběna, Chororota, Chroněžka, Chroura, Chrobriela, Chrotiška, Chronděla, Chrotlana, Chrovona, Chroňa, Chroťána, Chororika, Chrovana, Chrondula, Chroženie, Chrofiie, Chrotava, Chrotaša, Chrontonie, Chrovla, Chrodriana, Chrotricie, Chroorkéta, Chrolína, Chrolga, Chrochtmíra, Chrostýna, Chrogdaléna, Chrodřiška, Chrodéla, Chronisa, Chroděžda, Chroorta, Chrolivie, Chroška, Chrogáta, Chrodvika, Chrochiela, Chrogita, Chropánka, Chroriam, Chroběna, Chroster, Chrolbína!!!

Ale pořád nic.

Trpasl byl už viditelně nešťastný, ale přece jenom ještě z posledních sil zašeptal: „CHROCHÉ.“

Až na „Chroché“ se Prasisko trošičku pohrnulo, zafunělo a převalilo se na druhý bok. Ale to bylo všechno, jinak nic. Prostě nic, ani známka vysvobození ze zakletí. Trpasl byl velmi, velmi zklamán.

„Nejsem jen velmi, velmi zklamán,“ řekl, když viděl, jak ho všichni účastně pozorují. „Jsem nadto ještě zoufalý. Ano, řeknu vám to otevřeně, život mne přestal těšit, a kdybych nebyl hadrový, já bych snad...“

A Panáče řeklo, že kdyby ono nebylo dřevěné, že by snad také snad... A už už to vypadalo, že budou všichni společně plakat. Když tu se ozvalo zachrochtání, ale nijak hrůzostrašné, nýbrž docela milé, téměř něžné.

„Chrochro vespolek, přátelé,“ řeklo Prasisko a zívlo. Nikoli ovšem na celé kolo jako obvykle, nýbrž zakrylo si rypák, vlastně už bychom mohli říkat rypáček, způsobně kopýtkem. „To se mi ale krásně spalo. A zdálo se mi... že jsem bylo ještě malinké Prasítko a maminka mi říkala krásná slovíčka.“

„Například?“ zeptala se Malá tlustá víla.

„Nepamatuji se už přesně, jenom to poslední mi utkvělo – Chroché. Tak mi říkali, když jsem bylo hodné,“ zasnulo se Prasisko, vlastně bychom už skoro mohli říci Chroché.

„My bychom ti tak také říkali, kdyby...“ pravila nesměle Malá tlustá víla, protože nevěděla, zda se Chroché nerozlítí jako jindy. Ale ne. Jenom si rozespale mnulo očka (jimž bychom ovšem i nadále mohli říkat prasečí, protože úplně převratná změna to zase nebyla).

„Já vím, já vím, odpusťte,“ řeklo Chroché a zapýřilo se. „Nechovalo jsem se k vám vždycky přátelsky. To ten můj prokletý věčný hlad dělá ze mě netvora. Ovšem když se takhle najím na několik let dopředu, vydržím být velmi dlouho poměrně hodné a milé plyšové zvířátko.“

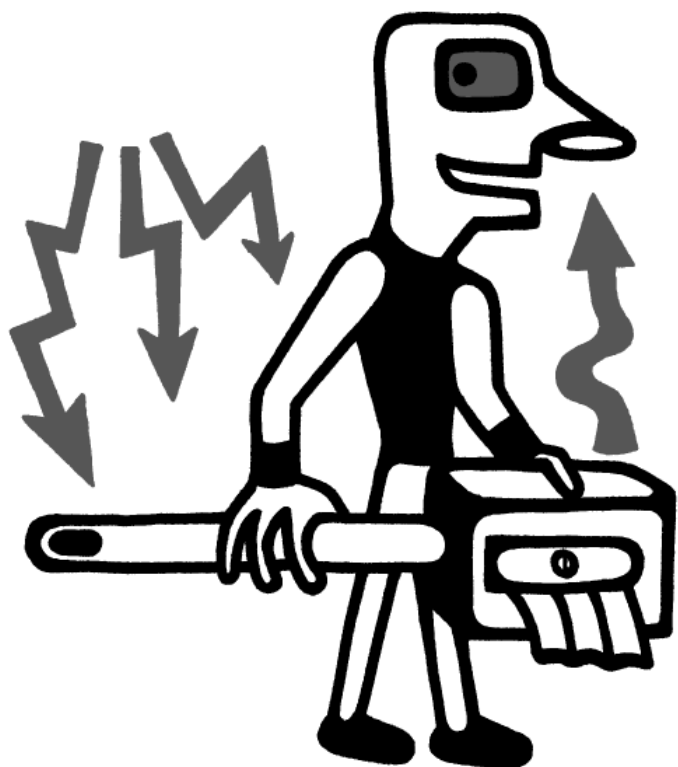
A s tím museli všichni souhlasit. Nikdo o sobě nemohl tvrdit, že by snad byl plyšovější než Chroché (jenom Pardynce připadalo takové srovnání mírně nevkusné, ale opravdu jenom mírně).

A tak Trpasl sice žádnou zakletou princeznu nevysvobodil, ale na druhou stranu se ukázalo, že Chroché je opravdu docela hodné a milé plyšové zvířátko, jenom se s ním musí pěkně zacházet. Ale tak je to v životě se vším.

Knihy vyjde v nakladatelství Brio.

Jiří Dědeček (1953 Karlovy Vary) je písničkář, básník, prozaik, textař a překladatel. V letech 1973–85 tvořil autorskou dvojici s Janem Burianem. Od roku 2006 je předsedou Českého centra Mezinárodního PEN klubu. Z díla: *omalovánky Co se stalo v ZOO* (Albatros, 1987), *Oběžník* (PmD, Mnichov 1989; *Středočeské nakladatelství a knihkupectví, Praha 1990*), *písňové texty Blues pro slušný lidi* (Academia, Praha 2002), *soubor fejetonů Být se krásť* (2005), *román Snídaně se psem* (2008).

Gregerie / Ramón Gómez de la Serna

Existuje jediná vůně, která může soutěžit s vůní po bouřce: vůně ořezávané tužky.

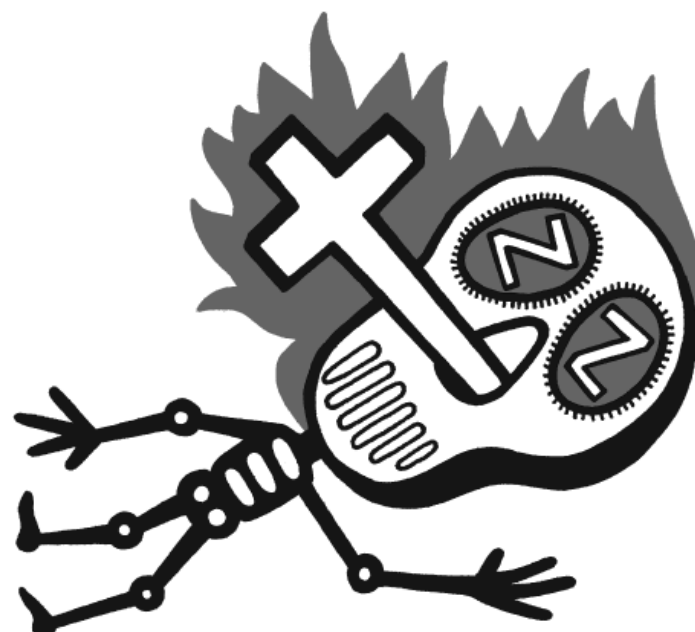
Kůň je skutečně seriózní člověk.

Je vidět, že ementálský sýr byl poznamenaný mnoha prsty, jakoby říkajícími: „Z tohotohle.“

Moucha je prsten chudého.

Smrt je beznosý spánek.

Přeložil Josef Forbelský.

Ilustrace César Fernández Arias.

Knihu vydá nakladatelství Baobab.

Není důležité mít či nemít mikroby, ale mít je nebo nemít vycvičené.

Gregerie je specifický literární útvar na pomezí zrnka moudrosti, sentence, vtipu, slovní hříčky, náhodně zaslechnuté věty, jazykového paradoxu či nonsensu. Tohle všechno mohou, ovšem také nemusejí být gregerie. Žánr vymyslel Ramón Gómez de la Serna (1888–1963), který napsal přes deset tisíc gregerií. „Když jsem o nich mluvil s ženíným učitelem španělštiny, řekl mi, že vydávat gregerie s ilustracemi je nesmysl. Gregerie prý má stát sama o sobě, je to koncept,“ říká jejich český nakladatel Juraj Horváth. „Kultura ilustrace v českých zemích a ve Španělsku si byly vždy blízké,“ dodává. Jihoamerické lidové umění ve své době ovlivnilo českou ilustrátorskou školu a ta navíc velmi dlouho nepodléhala světovým módám.

Media Vaca je malé španělské vydavatelství z Valencie. Mozkem podniku, který tyto staré gregerie s novými ilustracemi původně vydal, je Vicente Ferrer. Firmu založil poté, co mu otec odkázal pomerančový sad. Nakladatelství vydává ročně pár pečlivě vypravených a ilustrovaných knih. Autory a ilustrátory si Ferrer nevybírá podle nálad obyvatelstva nebo tlaku trhu, řídí se výhradně svým vkusem a intuicí. Vydává nově ilustrovanou klasiku nebo zapomenuté autory; oslovuje také karikaturisty, streetartisty atd.

O paroháčích / Petr Nikl

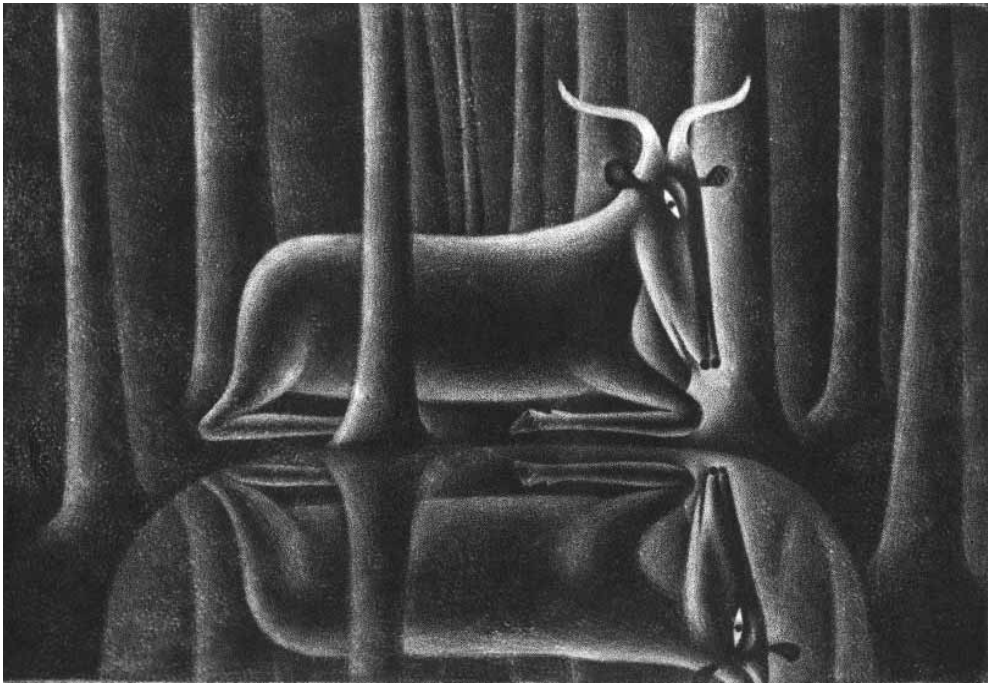
*

Jelen je jelen je jelen je jelen je
je lenje je lenje je lenje je len
jeje len jeje len jeje len je...

*

p. s.

Los skočil do vody — Losos.
Losos vyskočil z vody — Losolos.
Losolos skočil do vody — Losolosos.
Losolosos vyskočil z vody — Losolosolos.
Losolosolos skočil do vody — Losolosolosos.
Losolosolosos vyskočil z vody — Losolosolosolos.
Losolosolosolos skočil do vody — Losolosolosolosos.
Losolosolosolosos vyskočil z vody — Losolosolosolosolos.
Losolosolosolosolos skočil do vody — Losolosolosolosolosos.

atd.

*

Libuje si trnka:
jsem
fialová.

Pod ní stojí srnka,
stín,
ševel shora.

Vtom vítr:
fííí,
a zas jen

jalová zeleň,
jalová zeleň.

Bubínek srnčích zad:
lblblb...
a ze
srnky je jelen,
srnky je jelen.

*

Letěl jsem dnes s jelenem,
takový byl chlupatý.
Doposud je v těle mém
od hlavy až po paty...

*

Dlouhá hlava, ohlý nos,
pod modřínem dřímá los.
Z jedné strany antilopa,
z druhé její opak — lopa...

*

Jelen Lesoň Sitatunga
se tak nějak divně klingá.
Kudy chodí,
chůďy vodí,
slabý jako konvalinka...

*

Z maliní civí
jeleni líní,
z nozder jim funí
jak z obřích dýní
a je jim fuk,
co o nich míní
ostatní, jiní,
co s nimi vyjí.

Jeleni líní
jsou totiž nyní
v měsíční říji!

*

Kam kamzík lozí?
Po svazích kozích,
za cizím steskem
slízat srázy.

Kam kamzík mizí?
Do nízkých mlází,
zazimovat se
v zimostrázích.

O psaní

Jeleni píšou dvojité,
jen jednorožec píše normálně.

—

Protože jeleni nevidí na to, co píšou,
jelikož mají skloněnou hlavu,
čtou potom po sobě,
když ji zvednou,
pěkné nesmysly!

Když jeleni píší
a zabodnou špičky parohů tak,
že nemůžou ani tam, ani zpátky,
Nezbývá
než to dopsat za ně
a na zimu je něčím přikrýt.

1 hlava,
2 kočičky,
3 cypřiše,
4 psícci.

5 jelenů,
0 laněk,
7 plotů,
8 planěk.

Kolik cypřišů je třeba do jedné zahrádky,
aby stín prostředního přikryl
tři laňky, dva psíčky a jednoho jelena?

Někteří jeleni se psaním propíšou
až do krtčích chodeb...
A potom zírají, co vlastně napsali.

Někteří jeleni píší dokolečka to samé,
až se jim z toho zamotá hlava,
a spadnou na bok...

Někteří jeleni skočí na psaní tak prudce,
že udělají přemet podobný skoku o tyči,
a na zádech se pak rozpomínají,
cože to vlastně chtěli napsat?

Někteří jeleni, kteří nemají co psát, jdou spát.
Jiní jeleni, kteří nemají co spát, jdou psát...

Kniha Jeleňovítí vyjde v nakladatelství Meander.
Ilustrace Petr Nikl.

Petr Nikl (1960 Zlín) je výtvarník, hudebník a divadelník. Byl členem výtvarné skupiny Tvrdohlaví. V roce 1995 dostal Cenu Jindřicha Chalupeckého. Vydal autorské knihy pohádek: *Pohádka o Rybitince* (2001), *O Rybabě a Mořské duši* (2002), *Lingvistické pohádky* (2006), *Záhádky* (2007; hlavní cena *Magnesia Litera* 2008). Věnuje se výtvarným a divadelním performancím. Je členem souboru *Mehedaha*, spolupracuje s různými divadelními tělesy i s jednotlivci. Se skupinou *Lakomé Barky* vydal desky *Nebojím se smrti-hlava* (2005) a *Přesletec* (2006).

Mahmúd Darwíš
Prichádzím do stínu tvých očí
 Přeložil Burhan Kalak
 Babylon 2008, 82 s.

„Mír je omluva mocného tomu, kdo je slabší ve zbraní, ale mocnější vlivem“ – taková básnická maxima ve skladbě Mahmúda Darwíše z Palestiny naznačuje, jde o básníka z horizontu těch nejlepších. Kladu si ale otázku: jak má vypadat svobodný stát – jakýkoli stát má na mysli; státy jsou vždy ve vzájemné závislosti a souvislosti; stát není pozemský ráj ani vzdušná Laputia, ale tyranie moci nad lidmi a životním prostředím; povážíme-li vzájemné ničení osad, ale i hájů a zahrad (?) na Předním východě, lze úspěšně pochybovat o idejích mocenského státu obecně: řady zavražděných lidí jak z Izraele, tak Palestiny vyjadřují zřejmě, že jsou mrtví důrazným přičiněním představitelů moci státu. O státu má být slyšet co nejméně; občanství je valnou měrou vyjadřováno vzorem proti administrativním zásahům státu do soukromí. Dělíme lidi na mocné, bezmocné a nemocné. Moc korumpuje, bezmoc vede ke sdružování a nemoc zasluhuje obranu – jde jenom o to, z jaké strany pak do toho člověk jde. Málem jsem zapomněl na velmoc: ta terorizuje. Škoda, že mikrorecenze skýtá málo prostoru: Mahmúd Darwíš ve svém díle zabírá spektrum poeticko-filosofického myšlení; lze jej srovnat kupř. s Czesławem Miłoszem, Franzem Kafkou, zakladateli romantismu, s uměleckými duchy, již formovali svou dobu k dnešku i pro nastávající čas.

Vít Kremlička

Karel Vysloužil
Kolikrát odpustit? – (naděje)
 Lída 2007, 63 s.

Ústředním tématem drobné knížky Karla Vysloužila je pastorec v současné pluralistické společnosti, jejíž různorodé podněty trvale odvádějí člověka z nakročené cesty a svádějí k nesoustavnosti. Autor ve své knize, složené z drobných střipků různých událostí, příhod a pozorování, předkládá – v polemice se zavedenými postupy, které podle něj pozvolna přestávají fungovat (jmenuje např. velká pastorační centra) – svůj vlastní model předávání víry prostřednictvím tištěného slova. Jeho základem je tisk nepatrný svým formátem, tzv. knížekčka lístek, již tvoří drobný čtverec papíru s jedním vytištěným slovem na líci a nerozsáhlým, leč přesně mířeným komentářem na rubu. Tento způsob duchovní komunikace, oproštěný od chladných oficialit a přitažlivý svou prostotou, se zdá být nepochybně vhodnou alternativou k navyklým mechanismům a je také bližší mezilidskému předávání zkušenosti víry, jež je nejúčinnějším prostředkem pastorece. Vyskočilovy nezištné aktivity mi připomínají podobně duchovně dynamickou nakladatelskou činnost Josefa Floriana (především řadu Archů), kterou Jan Čep připodobnil k „hbitým menším lodicím athénskými proti bachratým a nemotorným korábům perských usedlíků od Babylonu“. Lístek „do kapsy“ je všudypřítomným hlasem, berličkou v okamžicích zakolísání vůle a osobně věřím, že jich bude přibývat, protože podobných pomocníků nám bude vždy zapotřebí.

Karel Kolařík

Darek Foks
Svatební pizza
 Přeložil Jan Faber
 Protimluv 2007, 116 s.

Co všechno se dá naládat do svatební pizzy? Na základě četby stejnojmenné knihy bych od jejího autora čekal zběsilou směsku: dejme tomu neplatné mince, použité kapesníky i tampony, ulity hlemýžďů, cokoliv, co někomu vypadne z kapsy o půl čtvrté ráno... Foksovy texty se ucházejí o poetiku nesmyslu, o pravý absurd, v němž je rozsah mimoběžnosti víc než dřevě náplně a významový střed, protože tím hlavním účelem je prostě psaní. Číst znamená vnořit se do skrumáže nesrozumitelných hříček, tautologií a perifrází, připomínajících nápady dvou bláznů – tichého a hlučného. Při dobré vůli v tom shledáme průzkum elementů rozkládacích strukturu komunikace, relativizování normality a deviantnosti; v druhém případě to jsou ataky, pokusy bez vztahu k funkci a záměru, příčinné souvislosti. Když text vpadne do správné drážky, nepostrádá to působivost, ale jinak se motáme v kruhu. Někdy autor neví, jak dál, tudíž třeba nabídne jednu větu ve čtyřech inverzních variacích. U takových textů napadne analogie s výtvarným uměním: tisíce výtvarníků produkují asambláže, objekty a happeningy, ale málokterý nás upoutá natolik, abychom jej vzali na milost a nechali se oslovit, vpustili jej do života. Poetika pokusu a omylu vyžaduje opakovat úkony tolikrát, dokud všechno neutvoří jedinečnou, novou a dokonalou formu – a to se u Fokse neděje. Jeho povídky se dají sledovat a občas ocenit detail, ale brzy znudí a omrzí.

Jiří Zizler

Pavel Hradečný, Ladislav Hladký
Dějiny Albánie
 Nakladatelství Lidové noviny 2008, 720 s.

V rámci edice Dějiny států Nakladatelství Lidové noviny zaujímá tato kniha ve srovnání s historickými přehledy vývoje ostatních balkánských států svou kvalitou zvláštní místo. Odbornou úroveň představuje nesporně nejlepší práci o dějinách Albánie a Albánců, publikovanou v češtině. Komplexnost svého zpracování patří navíc k nejlepším albanologickým dílům v mezinárodním měřítku. Její převážnou část napsal přední český balkanolog Pavel Hradečný. Zákeřná nemoc, které podlehl, mu však neumožnila dokončit celý rukopis. Ladislav Hladký a autorský kolektiv, který se ujal nevděčné role dovést tuto obsáhlou monografii k vydání, odvedli záslužnou práci. Kniha je zpracována detailně, s velkou odbornou akribií. V mnohém překonává dosavadní, slavofilským pohledem dosti zjednodušené české balkanistické práce. Doplněna je řadou ilustrací, map, přehledem albánských panovníků a vlád i soupisem nejdůležitější bibliografie. Doufáme, že toto dílo, jež představuje vrchol české albanistiky – tradice, kterou započal koncem 19. století český jazykovědec Jan Urban Jarník a která je po úmrtí Pavla Hradečného a jazykovědce Pavla Nováka natolik ohrožena, že by se mohla přerušit –, nepředznamenává zároveň i její konec.

Adin Ljuca

Rudolf Roden
Život v napětí a míru
 P3K 2007, 101 s.

Český židovský autor, dnes žijící v Kanadě, se prostřednictvím vzpomínek vrací k tématům dětství, holocaustu a k příběhům z poválečné lékařské praxe. Střípky z minulosti jsou seskládány do krátkých povídkových kapitol na určité téma. Neřídí se přitom striktně chronologicky. Spíše než o souvislé paměti jde o vykreslení okamžiků, které jako by potřebovaly nové zhodnocení. Autor do knihy vtěsnil dětské lumpárny, první erotické zážitky, své „velké okamžiky“, životní peripetie i zvětšil postavy blízkých, jako byl tchán Marek. Navzdory závažnosti témat Roden nezduřazuje hrůznost doby víc, než je třeba, ani nemoralizuje. Knihu staví spíše na obyčejném lidském příběhu odehrávajícím se v obtížné době. Místy by se s notnou dávkou ironie dalo říci: „Všechno zlé je pro něco dobré.“ Například sebevraždu své sestry reflektuje takto: „Hilda (...) mě nepřímou připravila na všechny absurdní komplikace, které na mne v tomtéž desetiletí čekaly.“ Vyprávění vychází vstříc čtenáři využitím hovorového jazyka. Požitek z četby však kazí formální stránka textu. Nesmyslná slovní spojení, neodpovídající českému vyjadřování, nebo nadměrné užití slovesa „být“ působí spolu s mnoha překlepy neohrabaně. Kniha by si určitě zasloužila pečlivější redakci člověka, který je s češtinou ve větším kontaktu. Rodenova kniha je přesto čtivá a až do konce si zachovává dynamiku.

Eliška Boumová

Květoslav Growka
Jeseník
 Paseka 2008, 120 s.

O osudu českých měst často nejvíce vypovědí jména, která v minulosti nosila. A tak i u Jeseníku mnohé vysvětluje fakt, že ještě před rokem 1947 byl známý pod názvem Freiwaldau. Světově proslul ovšem jako Gräfenberg, slavné vodní lázně, které založil Vincenz Priessnitz. Horské město zažilo hony na čarodějnice, i na české a německé obyvatele. Ale to všechno už je dávno zmizelý Jeseník. Květoslav Growka ho přibližuje krátkou historickou studií a téměř sto třiceti starými fotografiemi s komentářem. V Jeseníku totiž nemizeli jen lidé, ale i mariánská grotta, prameny, hřbitov nebo památkově chráněné domy na náměstí. V lavině podobných knih, kterou strhl úspěch výborných Zmizelých Sudet, se čtenář často těžko orientuje. Pečlivě vypravená edice nakladatelství Paseka Zmizelé Čechy, Morava a Slezsko je zárukou kvality. Ke slovu se dostávají regionální odborníci, publikacím prospívá i křídový papír fotografické části a doplňující výběrová bibliografie. V neposlední řadě zaujme i fakt, že se jednotlivé díly ve svých krajích stávají bestsellery, probouzejí zájem o region a jeho historickou paměť.

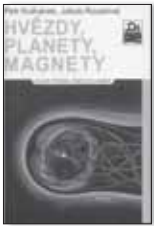
Lucie Kněžourková

Vítězslav Nezval, Václav Cílek
Můj tučňák
 Dokořán 2008, 80 s.

Představovaný výbor veršů není pokusem o novou interpretaci díla známého básníka. Václav Cílek vybírá své oblíbené verše, mnohdy méně známé či hůře dostupné, a vědomě opomíjí ty nejznámější skladby. Svůj výběr soustředil především na Nezvalovo rané období, tedy na sbírky dvacátých a třicátých let. Jak Václav Cílek předeseílá, cílem výboru je knížka, po které člověk sáhne ráno při velké opici, po rodinné hádce nebo v zachmuřeném odpoledni. Svým rozsahem, obsahem i velikostí vydání to kniha bezpochyby umožňuje. Je ale otázka, zda básně vytrhané z kontextu uzavřené sbírky nebudou pro čtenáře spíše matoucí. Bez datace, která je zásadní pro tak proměnlivého básníka, jenž za svůj život tolikrát změnil poetiku tvorby, může docházet až k přílišné svévolné interpretaci. Jak se ale tvrdí v předmluvě, čteme Nezvalovy knihy a jsou pěkné. I básně v tomto výboru jsou pěkné... a pokud přivedou k Nezvalovi náhodně zbloudilého nečtenáře poezie, pak můžeme zapomenout na všechna ale tohoto výboru.

Zuzana Malá

Petr Kulhánek, Jakub Rozehnal
Hvězdy, planety, magnety
 Mladá fronta 2007, 266 s.

Překvapivě svěží pohled na vesmír přináší kniha dvou českých astrofyziků, a to především z hlediska studia elektromagnetických polí a plazmatu. Autoři nás populárním způsobem vedou k pochopení takových jevů, jako je polární záře, sluneční vítr, ovšem i k teoretickému náhledu na vzdálené vesmírné objekty, jako jsou magnetary (největší magnety v nám známém vesmíru, složené z kúry neutronů a extrémně velkého magnetického pole). Některé magnetary mohou vzplanout a vyzářit elektromagnetické záření nepředstavitelné energie, což může ovlivnit i život na naší Zemi. Všechny tyto poznatky obohacují náš pohled na svět i na nás samé. Jaké je tedy naše postavení v kosmu? Jsme jen nepatrným zrnkem pohybujícím se kolem své mateřské hvězdy, zvané Slunce, jež pluje v síti gravitačních a elektromagnetických sil kolem centra naší Mléčné dráhy jako jedné z miliard galaxií našeho vesmíru. Jsme závislí na té „vlasaté kouli“ s jejím vnitřním dynamem, generujícím magnetické pole. Může být dobré si uvědomit, že i naše počasí je ovlivňováno dvojím přepólováním magnetického pole Slunce, jak autoři píší; cyklus trvá 22 let se svými maximy a minimy sluneční aktivity. Kniha je pěkně ilustrovaná, takže názorně přibližuje složité vesmírné jevy. Je tu i několik barevných fotografií dokumentujících vesmírné moře, v němž plujeme.

Jiří Olšovský

Cinepur 57

Květnové číslo „časopisu pro moderní cinefilky“ se nezabývá jen filmem, ale i televizními seriály (Ošklivka Katka, Řím), počítačovými hrami, knihami o filmu (například monografií o Alfrédu Radokovi, Janu Kučerovi či Ingmaru Bergmanovi) a v neposlední řadě i (ne)fungováním filmových institucí. Poslední jmenované rozkrývají hned dva texty – rozhovor s Tomášem Baldýnským o koncepci Rady Státního fondu ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie a o její reformě. Text Luboše Ptáčka zase srovnává na základě výročních zpráv fungování Národního filmového archivu (NFA), který oproti obdobné instituci na Slovensku či Institutu umění – Divadelnímu ústavu vykazuje sice mnohem více zaměstnanců, ale o dost méně výsledků. Tématem čísla se stala kinematografie Jižní Koreje, která vedle blockbusterů produkuje i umělecké a autorské snímky. Koncepce tématu neskrývá, že je vedena spíš cinefilskými choutkami jednotlivých pisatelů než celkovým přehledem a vhladem, přesto nabízí jak reflexi autorské tvorby (lekce asijského minimalismu z pera Davida Bordwella či profil Lee Chang-donga), tak tamní práci s žánry a postavami či kapitolu o jihokorejských hororech. Chyběla mi snad jen kritika u nás přeceňovaného díla Kim Ki-duka. Vyhraněnější koncepci postrádám v rubrice kritik, což je však logickým důsledkem typicky cinepurské pozice být „o krok pozadu“, dané mimo jiné dvouměsíční periodicitou. Díky ní však může jako Cinepur reflektovat z odstupeu jen to opravdu podstatné.

Kamila Boháčková

D. Hooijer
Sleur is een roofdier

Uitgeverij G. A. van Oorschoot 2007, 172 s.

Nizozemskou cenu knihkupců Libris (50 000 eur) letos překvapivě získala autorka písíci pod pseudonymem D. Hooijer (1939) za povídkovou sbírku *Sleur is een roofdier* (Každodenní šed je dravec). Je to vůbec poprvé, co byla tato cena udělena povídkové sbírce, a poprvé po čtrnácti letech, že se laureátkou stala žena. Vedle poezie a ilustrátorské činnosti se D. Hooijer zaměřila na přelomu tisíciletí na psaní povídek. Inspiruje se ovzduším svého bydliště, zazobaného městečka Hilversum, v kontrastu k barvitým postavčkám a jejich bizarním osudům. Její hrdinové jsou převážně zoufalci z okraje společnosti, kteří se nevzdávají a nenechají se spoutat konvencemi či určitými stereotypy jednání. Příběhy lidí vymykajících se z průměru podtrhuje i svérázný jazyk, minimální užití interpunkce, poetické vlivy i krátké věty zdánlivě téměř bez souvislosti, mnohdy s humorným účinkem. Také v líčení postav ponechává autorka čtenáře dlouho v nejistotě – např. o tom, zda je hrdina muž či žena – a mnohé zůstává nedopovězeno. Je na čtenáři, aby zapojil vlastní fantazii. Vyznamenaná kniha je v pořadí třetí povídkovou sbírkou této autorky. Přestože autobiografické prvky používá zřídka, rozhodla se jako dcera místního psychiatra pro pseudonym na ochranu před svými spoluobčany. Sama se ostatně od stísněného maloměstského prostředí oprošťovala tím, že chodila na vřesoviště hledat zkameněliny a zvláštní nerosty.

Magda de Bruin-Hüblová

odjinud

Význam Josefa Kajetána Tyla pro českou literaturu a divadlo zhodnotil u příležitosti letošního 200. výročí klasikova narození (4. 2.) Dalibor Tureček v Českém jazyku a literatuře, roč. 58, 2007/08, č. 4.

Dvě české knihy o **Juliu** (jak psával Jiří Voskovec) **Verneovi** – *Jules Verne a jeho svět* od Ondřeje Neffa (Mladá fronta 2005) a *Jules Verne v nakladatelství Jos. R. Vilímek* (Thyrus 2005) – jmenovala Miroslava Novotná v Hostu č. 4/2008 v reportáži o Verneově muzeu v Amiensu, hlavním městě Pikardie.

Medailon nakladatele **Jana Otty** publikoval ve víkendové příloze Hospodářských novin 11. 4. 2008 Jan A. Novák.

Diplomovou práci o dramatickém díle **Boženy Vikové Kunětické** „v kontextu vývoje českého divadla“ uveřejnila Petra Štěpánková v 9. svazku 55. ročníku Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity Theatralia (2006).

Tvůrčí postupy **Františka Halase** uplatněné v jeho prózách analyzoval v 10. svazku Studií bohemia sborníku Acta Universitatis Palackianae Olomucensis (řada Philologica, 2007) Petr Komenda.

Nad šestisvazkovým *Dilem Bedřicha Fučíka* (Melantrich + Arkýř 1992 – Triáda 2003), doplněným vloni o svazek *Paralipomena*, se zamýšlel v Souvislostech č. 1/2008 Jiří Zizler. Došel k názoru, že „naše literární kritická minulost nám větší postavu než Bedřicha Fučíka neposkytuje“.

Na bohemistu a polonistu **Karla Krejčího**, od jehož smrti uplyne příští rok třicet let, vzpomínala v 9. svazku Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity Bohemica litteraria (2007) překladatelka Alena Morávková.

S literárním historikem **Emilem Lukešem** (22. 5. 1929 – 4. 12. 2007) se v Listech č. 2/2008 rozloučil Jiří Holý.

Medailon **Mojmíra Trávníčka**, který 4. 12. minulého roku převzal v Baťově vile ve Zlíně cenu *Pro amicos musae* za přínos kulturnímu rozvoji regionu, přinesl časopis Zvuk Zlínského kraje (podzim – zima 2007).

Rozhovor s romanistou **Jiřím Pelánem** připravil pro Babylon č. 8/2008 Ladislav Čumba.

Medailonkem básníka **Karla Zlína**, vlastním jménem Karla Machálka, narozeného v roce 1937 ve Zlíně, dospěla k závěru v měsíčníku Uni č. 5/2008 *Malá abeceda současné české poezie*, připravovaná Radimem Kopáčem.

V Listech starohradské kroniky č. 1 z května 2008 se šéfredaktor **Karol Bílek** ohlédl za třicetiletou existencí časopisu a oznámil jeho zánik v důsledku změn, jež nastaly prodejem zámku Staré Hradky do soukromých rukou.

František Knopp

soutěž

Martin Reiner
Pohled z kavárny v Bath

Napište nám, jaký je pseudonym Martina Reiner. Jeden ze čtenářů, kteří správně odpoví, získá tuto knihu. Uzávěrka soutěže je 11. 6. 2008. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail soutez@tydenikA2.cz.

–mam–

SESTAVTE SI NOVÉ ZÁŽITKY

PRAŽSKÁ MUZEJNÍ NOC

www.muzejninoc.cz

14. června 2008 od 19 hod. vstup a doprava zdarma
Prague Museum Night June 14, 2008 admission and transport free

Festival muzejních nocí 2008

NÁRODNÍ MUZEUM

Dopravní podnik hl. m. Prahy, obecní podnik

ANOTACE MUZEJ V PRAZE

POŘADATELÉ

PARTNER

Ministerstvo kultury České republiky

V objektech Pražské informační služby a Národní kulturní památky Vyšehrad symbolické vstupné. Akce probíhá za finanční podpory Ministerstva kultury ČR.

PETRA BATÓK „A PAK UŽ JEN TMA“ NOVÁ PRÓZA

V ČERVNU 2008 VYCHÁZÍ
V EDICI LABYRINT FRESH
„KÁMEN – HORA – PAPIR“
DEBUT BÁRY GREGOROVÉ

WWW.LABYRINT.NET

Pomáhat nemusí nikdo,
někdo ale chce

FORUM 2000
POŘÁDÁ

9. VELETRH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

10. červen 2008, Malé náměstí, Praha 1

VSTUP ZDARMA
www.forum2000.cz/ngomarket

2007

DIVADLO KOMEDIE

2008

DIVADLO ROKU 2007

robert musil

SNÍLCI

ČERVEN 08

ne 1. K. J. Erben: Tři zlaté vlasy děda Vševeda

pro děti v 15.00

po 2. K. J. Erben: Tři zlaté vlasy děda Vševeda

pro děti v 10.00

út 3. E. Jelineková: Klára S.

DERNIÉRA

st 4. M. O. Štědroň: Kabaret Ivan Blatný

čt 5. R. Musil: Snílci

ČESKÁ PREMIÉRA

VI. OPEN MIKE SESSION

HUDEBNÍ VEČER V KAVÁRNE DIVADLA KOMEDIE

pá 6. D. Jařab: PRAHA I – III

JEDEN DEN S TRILOGIÍ PRAŽSKÉ NAVSTĚVY

Vodičkova – Lazarská v 18.00

Žižkov ve 20.00

Karlovo náměstí ve 22.00

po 9. F. Kafka: Proces

ZAHÁJENÍ FESTIVALU DEVĚT BRAN

út 10. R. Musil: Snílci

st 11. D. Jařab: Karlovo náměstí

čt 12. L. Klíma: Utrpení knížete Sternenhocha

ne 15. Večer Analogonu XXI.

po 16. F. Kafka: Proces

út 17. L. Carroll: Alenka v kraji divů

pro děti v 10.00

R. Musil: Snílci

st 18. Divadelní texty z terezínského ghetta

SCENICKÉ ČTENÍ

po 23. R. Musil: Snílci

čt 26. La Machine Divadlo MILOCO

pá 27. La Machine Divadlo MILOCO

st 25. T. Bernhard: Staří mistři

GALERIE RUDDOLFINUM V 19.00

není-li uvedeno jinak, začátky představení v 19.30

informace na www.prakomdiv.cz

činnost Divadla Komédie podporuje hlavní město Praha

provozovatelem Divadla Komédie je Pražské komorní divadlo, s.r.o.

mediální partneri:

A2

KamvPraze.cz

divadlo.cz

PRAHA

RADIO

Hranice smrti Bordertown
Režie Gregory Nava, 2006, 115 min.
Palace Pictures 2008

Většina režisérů má zřejmě pocit, že by se do dějin kinematografie měla zapsat nějakou závažnou výpověď. Gregory Nava patří mezi ně. Zaměřil se na život v továrnách na pomezí Mexika a USA. Tady roste, díky dohodě o volném obchodu v Severní Americe, jedna továrna za druhou a pracovní síla se sem samozřejmě dováží z chudšího Mexika. Většinou jde o mladé dívky (tedy alespoň v tomto filmu), které tu však nezneužívají jen líti kapitalisté, ale i američtí zaměstnanci, kteří je pro jistotu raději rovnou zavraždí (to vše samozřejmě pod rouškou politických elit). Když však jedna dívka povstane ze svého hrobu, neunikne to ambiciózní, empatické a zejména uvědomělé novinářce z jednoho amerického deníku. Uhlazená Jennifer Lopezová tu sice působí jako pěst na oko, ale i sociálně angažované hollywoodské snímky si žádají hvězd. Režisér se snaží ruční kamerou a záběry na nelidské podmínky dělnic vytvořit dojem dokumentu, je to však trochu polopatické, na škodu jsou i novinářčiny vzpomínky z mládí (pochází zřejmě také z dělnické rodiny). Nava se snaží svou výpověď zpestřit jednak thrillerovou zápletkou, a navíc i romantickým příběhem, který tu ztělesňuje dávný vztah mezi novinářkou a nynějším majitelem pronásledovaného dělnického listu v podání Antonia Banderase. Tyto ingredience však není schopen udržet pohromadě, a tak se snímek postupně sesypává, až z něj zůstane jen prázdné gesto. Další promarněná šance...

Jiří G. Růžicka

Anton Pavlovič Čechov Ivanov
Režie Oto Ševčík, 1984, 118 min.
Reflex 2008

Dalším DVD vydaným v rámci edice časopisu Reflex X-krát divadlo je záznam inscenace Čechovova Ivanova v divadle J. K.Tyla v Plzni. Ivanov je jedním z prvních vážných dramát ruského klasika, ale už jsou zde obsažena všechna základní témata jeho nejslavnějších her: frustrace člověka z vlastního neúspěšného života, vidina budoucího štěstí, které však jedinec není schopen naplnit, buď svou leností nebo hloupostí. Takový je i Ivanov, stojící v jedné řadě s Treplevem z Racka nebo Vojnickým ze Strýčka Váni. Oto Ševčík je znám především jako představitel zlých esesáků v mnoha českých filmech, jako režisér inscenace však dokázal citlivě uchopit jemné odstíny Čechovova textu. Odvedl solidní práci s metaforou, významotvornou pauzou a procítěným herectvím. Představitel Ivanova (dnes již zesnulý) Ivo Gubel se důstojně vypořádal s náročným hereckým úkolem, i když jeho pojetí typu „váhavého člověka“ mohlo mít ještě větší míru přesvědčivosti. Inscenace Ivanova v Plzni dozajista nebude patřit do zlatého fondu českého divadla, ale je určitě kvalitním setkáním s legendárním ironickým pozorovatelem lidského mraveniště – A. P. Čechovem.

Vít Pokorný

Rodinný portrét Gruppo di famiglia in un interno
Režie Luchino Visconti, 1974, 120 min.
Levné knihy 2008

Předposlední dílo Luchina Viscontiho vzniklo podle předlohy Enrika Medioliho. Poklidný život uzavřeného a samotářského profesora, který kmladých návštěvníků jeho rozlehlého sídla. Odlišný životní styl a generační rozdíly v pohledu na život vedou na obou stranách ke vzájemným konfliktům i nečekaným přehodnocením dosavadních hodnot. Brilantní herecký part Burta Lancastera jako by rozvíjel filmově starší postavu knížete Saliny, ztvárněnou týmh hercem, když v závěru Geparda (1963) odejde ze scény, aby jako „gepard“ vyklidil místo „šakalům a hyenám“. Rodinný portrét má nepochybné autobiografické rozměry a v kontextu celého Viscontiho díla, zaměřujícího se na nenávratné mizení starého světa ve prospěch nově nastupujících generací a společenských struktur, má výsostné postavení jako umělecká závěť. Po formální stránce vytříbené dílo je bohužel prezentováno jen v přepisu 4:3, což ubírá na kvalitě jeho obrazového pojetí.

Petr Gajdošík

Leoš Janáček Výlety pana Broučka
Deutsche Grammophon 2008

Výlety pana Broučka, uvedené poprvé roku 1920 v Národním divadle v Praze, jsou asi nejméně populární Janáčkovou operou, zvlášť ve světě, kde se jinak jeho opery těší zasloužené pozornosti (větší než u nás!). Možná nejen pro příliš „český“ námět, ale i pro satiru na měšťácký život, která může být v operním žánru pro cizince nepochopitelná nebo příliš složitá. O to zaslouženější je, že nahrávku tohoto díla vydalo prestižní hudební vydavatelství, a to ve skvělé interpretaci. Již mnohokrát se psalo, že je škoda, že náš nejlepší současný dirigent Jiří Bělohlávek, nyní na vrcholu svých sil, není šéfdirigentem České filharmonie. Jeho umění si v této funkci mohou v současnosti vychutnávat hlavně v Londýně, kde od roku 2006 řídí BBC Symphony Orchestra. Právě s tímto orchestrem a s českými sólisty provedl Bělohlávek Výlety pana Broučka v Londýně v únoru 2007 (kdy byla pořízena také tato nahrávka). Provedení se setkalo s velkým ohlasem, referovaly o něm přední britské listy a časopisy. Nemenšího ohlasu se pak zaslouženě dostalo i nahrávce, na níž zazářili Jan Vacík jako Brouček a dále Maria Haan, Peter Straka, Roman Janál, Aleš Bricein, Ivan Kusnjer, Martina Bauerová, Jaroslav Březina a další. Čeští pěvci mají samozřejmě k Janáčkovu blízko, mnozí se mu také ve své kariéře dostatečně věnují, uznání si proto zaslouží hlavně orchestr.

Milan Valden

Philip Jeck Sand
Touch Music / Starcastic 2008

„Ten den jsem poprvé pojala podezření, že koňské hlavy jdou proti věčnosti...“ Citátem z Emily Dickinsonové je uvozeno další album liverpoolského gramofonisty, který archeologicky sestupuje do hlubin záznamů, naší paměti, šumu a tónů na odumírajících médiích. Někteří hráči na gramofon si pohrávají s povědomými hudebními citáty a žánry: Philip Jeck oproti tomu drtí zvuk úplně nejmenno: až na Písek, jak zní titul alba. Přesýpaný zvuk sice víří a rotuje v návratech, ale efekt přeskakující drážky Jeck už moc nepoužívá, rozostřuje hranice a s několika elektronickými dozvuky přede zvukový pás téměř beze švů. Ukrajinský skladatel Valentin Silvestrov používá termín postludium – hudba po hudbě, dohra následující po konci věcí. V Jeckových rozmazaných a vrstvených ozvěnách také lítá a usedá prach, jako když ještě těkají vzpomínky, ale událost sama už je pryč. Z proudu tu a tam konkrétně vyvstávají zvuky varhan, dechů, zvonů, laděného steel drumu – ale kdoví, zda něco z toho není jen akustický klam. Albem prochází třídlírná suita, jež si ukrazuje ze zvuku fanfár a rozmývá ho: atmosféra, čas i tvar se tu od trubačské hudby pochopitelně naprosto vzdalují. Záznamy z živých improvizací, které Jeck vybral a přemíchal do spojitého alba, nejsou po titulech Surf, Stoke a 7 bůhvíjak překvapivé, připomínají ale, jak soustředěně umí ohledávat svůj terén.

Pavel Klusák

Trinacria Travel Now Journey Infinitely
Indie Recordings 2008

Po albu projektu Marvargr, na němž se ikonická postava severského noisu Lasse Marhaug spojila s metalistou Nordvargem (viz A2 č. 22/2008), máme nyní příležitost seznámit se s obdobnou spoluprací. Spojení půvabných norských hlukařek Maji Ratkje a Hildy Sofie Tafjordové z Fe-mail s norskými pravověrnými blackmetalisty Enslaved vzniklo původně jako jednorázová festivalová spolupráce; vydání desky bylo anoncováno s dlouhým předstihem a očekávání byla velická. Posluchač, který před metalem dává přednost noisu, bude ale při prvním poslechu spíše zklamán. Elektronický šum a různé hlukové prvky vytvářené oběma hudebnicemi fungují spíše jako dobarvující efekty a jakési ornamentální pozadí než jako plnoprávný formující materiál – drtivou převahu zde mají temné vikinské písně stojící na výrazných kytarových kilech Ivara Bjørnsona, dominantním řevu Grutle Kjellsona a na hektické rytmy, upomínající na rané Napalm Death. Výrazněji se rukopis Fe-mail projeví až na začátku poslední skladby, a to ve své nejjemnější podobě – nezakreslený vokál kombinovaný s lesním rohem Hildy Tafjordové posléze vplyne jako podklad do výpravného metalového dunění, přičemž v závěru se konečně vzedme tolik očekávaný, nezaměnitelný ječák v podání Maji Ratkje. Mírné prvotní rozčarování se rychle vytratí, protože s každým dalším poslechem se objevují nové kvality, díky jejichž tíže do nás hudba Trinacrie klesne opravdu hluboko.

Karel Kouba

Společnost Topičova salonu a 1. Art Consulting Brno–Praha Vás zvou na výstavu

HUGO DEMARTINI

Akce a proměna geometrické skladby

Topičův salon 27. 5.–4. 7. 2008

Praha 1, Národní 9, 1. patro, otevřeno po–pá 10–17 hodin

Základní partner: 1. Art Consulting Brno–Praha

Sponzoři: Avers, GAVED, nakladatelství KANT, Koválem, LAPAS, Pragoplakát

Mediální partneri: Kulturní týdeník A2, Český rozhlas 3 – Vltava

Celoroční výstavní program Topičova salonu podpořilo Ministerstvo kultury ČR

topicuvsalon@volny.cz

inzerce

Sólo v lyrickém pyžámku

Havlovo nové drama v režii Davida Radoka

O Odcházení, nové hře Václava Havla, jsme psali v A2 č. 49/2007. Tehdy šlo o recenzi na text, dnes už víme, jak vypadá úplně první inscenace této dlouho očekávané divadelní senzace.

MARTA LJUBKOVÁ

Odhlédněme od všech skandálů a nejasností, odhlédněme od snobského premiérového publika a jeho ovací autorovi ve stoje, odhlédněme od finančních problémů divadla Archa, neberme *Odcházení* jako politikum (lze to vůbec?), ale jako návrat autora – ostatně není jediný, v březnu 2007 se po dlouhé pauze do aktivního divadelního života vrátil i další významný dramatik Milan Uhde svým velmi zdařilým *Zázrakem v černém domě*, který má dodnes na repertoáru Divadlo Na zábradlí.

Jen žádnou režii, prosím!

Havel se už předem explicitně vyhrazoval proti jakékoliv „interpretaci“ svého textu, což se mohl dozvědět každý, kdo *Odcházení* četl. Režisér David Radok mu jeho přání splnil jenom napůl – jinak to snad ani nejde –, a tak je jeho inscenace „polotovár“. Za ten ostatně označuje i Havel svou hru. Při inscenaci *Odcházení* se sešel různorodý tým pod vedením režiséra, který u nás získal reputaci hlavně jako operní tvůrce. Jeho brilance v tomto oboru je na výsledku znát, o to víc mu bohužel unikají některé činoherní „drobnosti“.

Začíná se nástupem všech herců, přičemž ještě není jasné, zda na jeviště přicházejí jako postavy, či sami za sebe. Tyto jemné zcizující momenty ještě podporují Havlovy vstupy, které si sám pro sebe do textu vepsal. V inscenaci tak z reproduktoru v různých intervalech zaznívá jeho hlas glosující dění na jevišti. Režisér se k němu postavil velmi nejednoznačně: někdy na něj herci reagují a pozorně ho, otočení směrem, odkud vychází, poslouchají, jindy se zastaví v gestu, počkají si na konec a pokračují dál. Havlovy promluvy působí v inscenaci ještě rušivěji než v psaném textu a vzhledem k tomu, že režie zcela rezignovala na ironický podtón hry, nemají ani žádný valný smysl, kromě teď už zřetelného suchopárného mentorství.

A Fuj zmizel

Sympatickou sebeironii hry totiž nemůžou zachránit. Jak autor příliš nepřeje škrtům v textu, tak obětoval všechny zmínky o bulvárním periodiku Fuj. Tato motivická linie v inscenaci citelně chybí už proto, že na scéně se novinář s fotografem objevují a v příběhu hrají poměrně zásadní roli. S Fujem zmizela jemná satirická linka, kterou Havel pečlivě propracoval: směřovala jak k sebezahledělosti hlavní postavy, odcházejícímu kancléři Vilému Riegrovi, tak i k současnému světu pokleslých médií, s jejichž ataky má autor jistě přebohaté zkušenosti. Ve výsledném jevištním tvaru však chybí i osten vůči soudobé politické scéně (zmizela i autorem předepsaná Óda na radost, hymna EU), a figura budoucího kancléře Vlastíka Kleina nezapadne jen díky hereckému výkonu Ivana Řezáče.

Radok zkrátka rezignoval na možnost textu nikoliv aktualizovat, ale ponechat mu jeho

neostentativní ostrost, což je tedy v případě autora proslulého glosováním společenského života trochu škoda. Mnohem víc se – podle mě právě kvůli svým operním zkušenostem – soustředil na obrazovou stránku textu. Tady se samozřejmě nabízela zejména explicitní learovská a čechovovská linka. Ve druhé půli se na jevišti hromadí kufrы stěhující se rodiny a z Riegra se stává opuštěný král bez království. V působivém dešti stojí Jan Tříska v pyžamu a recituje své monology, které jsme od něj – a téměř stejně – slyšeli už v inscenaci Shakespearovy hry na Pražském hradě. Současné Česko se vytratil úplně, z herectví je manýra, ze slov obraz.

Obrazy se ostatně objevují hned zpočátku, ať to jsou figury zastavené v pohybu, prochá-

řům na požádání recituje své politické zásady, ovládá celou scénu, je tragikomickým pánem situace. Horší je, když začne Riegra stavět jaksi zevnitř, když se stane trpícím hrdinou omývaným vodou v chatrném pyžámku. Tehdy je také těžko říct, zda už herci docházejí síly, nebo je stížen nepříjemnou manýrou: poklesne v kolenou a ohne se, což je prostředek značně vnějškový a v celé druhé půli nemá v textu jednoznačnou oporu. Tříska navíc hraje jako sólista – a tak je sestaven (či režijně veden) skoro celý ansámbl.

Zuzana Stivínová v roli jeho „dlouholeté přítelkyně“ Ireny dělá, co může, ale v situacích zůstává beznadějně osamocena. Její výkon je působivý, přesný, mimořádně profesionální, leč režijně je nevyužit: okamžiky partnerství

Režisér Radok připravil *Odcházení* tak, jak nejlépe umí, využil v něm své přednosti, akcentoval stránky textu, které jsou mu výrazově blízké. Domnívám se však, že se s hrou, která je konstruována na pečlivě propracovaném slově a vztahy mezi postavami, nepotkal. Uvidíme, jak se bude dařit dalším inscenacím a co nového nám o *Odcházení* řeknou. Vzhledem k tomu, že se jich jen v Česku pár chystá, je na co se těšit; zatím aspoň víme, co jsme se o hře nedozvěděli.

Václav Havel: Odcházení. Režie David Radok, výtvarník scény Jaromír Vlček, David Radok, výtvarnice kostýmů Zuzana Ježková, světelný design Petra Beranová. Premiéry 22., 23. a 24. 5. 2008 v Divadle Archa (psáno z představení 23. 5.).

Odcházíme z višňového sadu. Foto Viktor Kronbauer

zející postavy v lehké stylizaci, zmíněný déšť, vítr či stromy, které na konci (odkazující k vykácenému višňovému sadu) povyjedou ke stropu. Funkční a výtvarně působivá scéna (Jaromír Vlček, David Radok) zcela slouží textu, prostor zahrady je rozčleněn a zároveň působí kompaktně, kulisa vily s ironickým klasicistním sloupem, kulis je v závěru co symbol starého světa srolována a odnesena. Hloubku a plasticitu scény podporuje mimořádně pečlivé svícení (Pavla Beranová): a z *Odcházení*, které je primárně postaveno na síle slova, se tak stává sled obrazů, jež ovšem s původní předlohou příliš nesouzní.

Ansámbl sólistů

Havlovi jako by nesvědčil lyrický Radokův přístup – a projevuje se to zejména v hereckých výkonech, a také překvapivě v herecké souhře. Hlavní roli režisér světil Janu Třískovi, který prožil český divadelní comeback právě ve zmíněném Learovi. Tříska nejprve Riegra modeluje s lehce ironickým odstupem, nejzábavnější a nejpřesnější je ve chvílích, kdy se nechá unést svým egem a novinář-

mezi Irenou a Riegreem zůstávají zcela ležet ladem, a tak ve chvíli, kdy Irena Riegra na konci opouští, nedocházíme vrcholu.

Míjení a odcházení

Vedle profesionálních herců, kteří dokonale zvládají velké jeviště (např. roli Riegrovy matky hraje Vlasta Chramostová), se objevují i amatérští herci se všemi logopedickými a jinými nedostatky: smysluplnost takového rozhodnutí mi naprosto uniká a režisér tím sám sobě prokázal službu věru medvědí. Nic jako „havlovský herec“ (byť se sami sobě už dlouho snažíme namluvit opak) neexistuje – dostal-li se poetice autorova odstupu někdo ve svém herectví nejbližší, pak trojice Ivan Řezáč (již zmíněný Klein), Marek Daniel (Viktor) a Bořivoj Navrátil (Hanuš); ti v jemných karikaturách dokázali vystihnout své psychologicky ne příliš hluboké, ale divadelně velmi funkční typy. Stranou zůstala Monika, Irenina nejlepší přítelkyně (Petra Lustigová). V textu je velkou záhadou, zdá se, že její smysl nerozklíchoval ani režisér, a tak se tváříme – inu, jako by tam snad ani nebyla.

OBJEDNÁVKA PŘEDPLATNÉHO

A2 kulturní týdeník

☒ zaškrtněte druh	noviny do schránky	elektronické noviny a přístup do archivu	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
TIŠTĚNÉ	■		☐ 280 Kč	☐ 520 Kč	☐ 988 Kč
ELEKTRONICKÉ		■	☐ 195 Kč	☐ 364 Kč	☐ 650 Kč
STUDENTSKÉ	■	■	☐ 221 Kč	☐ 429 Kč	☐ 832 Kč
KOMPLET	■	■	☐ 312 Kč	☐ 611 Kč	☐ 1196 Kč
SPONZORSKÉ (roční)		☐ stříbrné 2600 Kč	☐ zlaté 5200 Kč	☐ platinové 10400 Kč	

ADRESA PŘEDPLATITELE

titul jméno příjmení

organizace

ulice

PSČ

město

telefon

e-mail

ADRESA PRO ZASÍLÁNÍ jiná než fakturační, např. obdarovaného

titul jméno příjmení

organizace

ulice

PSČ

město

telefon

e-mail

PLATBU PROVEDU

☐ složenkou A, z obdržených údajů lze platit i převodem

☐ fakturou, uveďte IČ

DIČ

☐ prostřednictvím SIPO, uveďte spojovací číslo

OBJEDNÁVKY PŘIJÍMÁ jménem vydavatele firma SEND

adresa: SEND, Předplatné, P.O. Box 141, 140 21 Praha 4

tel.: 225 985 225 fax: 225 341 425 sms: 605 202 115

e-mail: send@send.cz www.send.cz

- neuteče vám žádné číslo
- noviny nemusíte shánět, najdete je ve středu ve vaší schránce
- ušetříte až 312 Kč ročně
- k ročnímu předplatnému zápisník MOLESKINE REPORTER v ceně 226 Kč zdarma
- pro předplatitele ročně zdarma čtyři přílohy (CD, knihy)

tydenikA2.cz/moleskine

MONSTRKABARET FREDA BRUNOLDA UVÁDÍ

HOVORY Z REZIDENCE SCHLECHTFREUND

Jakápak krize německý literatury?! Stačí si všímat podstatného!

A co máte konkrétně na mysli, pane Hermanne?

Třeba rukou psaný jídelní lístky macatý Lady, co roznáší U českýho frajtra, nebo anonymní udání na mojí maličkost vod mýho kumpána a domovníka Rolfiho Bubengasse, kerý už leta posílá policejnímu prezidiu...

A seznam nákupů mý bytný Lotky. Všecko připravuju k vydání!

Jistě, chápu... můj nový postapokalyptický, kosmogonický, existenciální román rád počká...

© MONSTRKABARET FREDA BRUNOLDA 2008

ovšem

Hladovka aktivistů Jana Bednáře a Jana Tamáše za veřejnou diskusi o radaru vyvolala pochybnosti. Právem: hladovka je depolitizací protestu, přesunem debaty ze sporu o obecné a společné dobro k diskusi o dvou konkrétních lidech. Hladovka, legitimní v extrémním případě průniku politiky do osobního života (politický vězeň) či v případě osobně pocíťované zodpovědnosti (Gándhí), je sotva přijatelná v běžném politickém sporu. Představuje mučednickou formou privatizace protestu, neboť jej mění v osobní aktivitu těch, kteří jsou ochotni obětovat vše, těch, které většina nemůže následovat. Přesun od politického k osobnímu také umožňuje (ale rozhodně neospravedlňuje) i agresivní útoky, jakých jsme byli svědky v Lidových novinách od Martina Zvěřiny a Jana Rejzky: první z nich označil hladovku za formu terorismu, druhý svým obvyklým publicistickým stylem na úrovni sprostáka ze čtvrté cenové naplánoval pohřeb obou aktivistů. Nasazovat v prostředí, kde tyto ubohosti tiskne deník Peroutky a Čapka, zdraví v úsilí o veřejnou debatu, je – Tamáš s Bednářem prominou – holý nerozum a naivita.

Ondřej Slačálek

Byly doby, kdy byl rock nebo blues spojen nejen novým typem hudby, ale i s postojem nebo způsobem života. Ještě na konci devadesátých let se křaplavý hlas Toma Waitse nesl kancelářích běloruských opozičníků. Nelegální kopie tehdy právě vydané desky Mule Variations tam z Moskvy dorazila dříve než z Ameriky do Prahy. Beatnická stylizace, nálada vyvrhence, drsný zpěv a doprovod vyvolávaly pocit, jako by Waits desku nahrával ve vedlejší garáži. Kdyby tak byla možnost si do nějakého malého klubu rovnou zajít na jeho koncert! O devět let později to v druhé polovině července bude v Praze opravdu možné. Jen musíte dopředu přes internet nahlásit své jméno, zaplatit až 3250 korun, u vchodu se prokázat svou občankou nebo pasem, prohledají vás a pak už jen usadí do plyšových sedaček v klimatizovaném paláci, který si pro své sjezdy postavila KSČ. Na obří scéně vystoupí vágus a bude vám něco zpívat o mořských pannách, srážkách vlaků a tarantulích. Možná si i vykouří cigáro, což ovšem v publiku radši ani nezkoušejte. Pořád máte ale na výběr. Buď Waitse sterilizovaného, anebo skutečný rockový dýchánek s tím starým známým u vás v garáži.

Filip Pospíšil

Systém dvojích cen – jedné pro domácí, druhých pro cizince – byl v minulosti spojován především se zeměmi východní Evropy, s komunistickými zeměmi Asie a Kubou. Vlády „socialistických“ zemí na jejich obhajobu často tvrdily, že hotely, muzea, národní parky a další prvky infrastruktury financují místní lidé, a proto není důvod, proč by se měl nízkým cenám těšit i návštěvník z ciziny. V posledních letech se však ceny ve Vietnamu a Číně pro místní i cizince vyrovnaly. Zároveň ovšem „ceny pro cizince“ prožívají své zlaté časy v mnohých kapitalistických zemích jihovýchodní Asie – včetně Malajsie, Indonésie, Thajska a Kambodže – kde se zahraniční turista stává jakousi dojnou krávou či kráječjím dolarem. Slavný národní park Kinabalu na malajském Borneu například účtuje za vstup místním návštěvníkům tři ringgity, zatímco cizinci musí platit ringgitů patnáct. Thajsko povýšilo téměř každý malý vodopád či kousek zachovalé přírody na národní park. Za vstup musí cizinci obvykle platit 400 bathů (asi 12 amerických dolarů). V Indonésii přijde vstup do architektonické památky první kategorie Borobuduru místní asi na 75 centů, zatímco cizinci na 7 dolarů. V Kambodže se cizince podívá do Angkor Watu za dvacet dolarů, zatímco místní většinou neplatí nic.

André Vltchek

Praha se zdánlivě otrásá ve změti paradoxů. V dubnu (10.–11. 4.) proběhlo na Akademii výtvarných umění sympozium (A)symetrické historie – zamlčené rámce a vytěsněné problémy, které především nastolilo otázky kolem toho, co to je a jak je konstituována uměnovědná antologie. Takto vzniklá paměťová databanka byla zkoumána a nahlížena jako politický nástroj retušující dějiny podle potřeby. Politické strategie v interpretaci umění? Zvykejme si, je to přece přirozené. Celý minulý týden (26. 5. – 1. 6.) hostila Praha již 7. ročník veletrhu umění Art Prague. Komerční akce byla tentokrát zcela otevřeně vystřižena podle základních příruček obchodního marketingu. Přehlídka galerií byla strukturována do pěti sekcí, nazvaných šťavnatou britštinou Art Prague Basic, Art Prague Sexy, Art Prague Cool, Art Prague Fresh, Art Prague Young. Sami vidíte, že než jako pisatel vyjmenuji všech pět podnázvů, pětkrát zopakuji slovo Art Prague! Fikané. Ovšem kdybych byl galerista a ocitl se v sekci „Basic“, asi by mi to nebylo zrovna příjemné. Prague Sexy zní také velmi podivně. A kdo letos organizátorsky stojí za veletrhem? No přece ti, kdo ho ještě nedávno kritizovali. Další nová přirozenost.

Petr Vaňous

A2 kulturní týdeník, Americká 2, 120 00 Praha 2, tel. 222 510 205, 222 510 151, redakce@tydenikA2.cz, prijmeni@tydenikA2.cz, tydenikA2.cz. Vydává Kulturní týdeník A2, s. r. o. Šéfredaktorka Libuše Bělunková. Zástupce šéfredaktorky Filip Pospíšil. Redakce Kamila Boháčková, Petr Ferenc, Karel Kouba, Marta Ljubková, Jiří G. Růžicka, Lukáš Rychetský, Ondřej Slačálek, Petr Vaňous. Báseň na s. 5 vybírají Petr Borkovec a Vratislav Färber. Editorka Věra Becková. Design a typografie Helena Šantavá. Grafická úprava a sazba písmy Andulka © Storm Type Foundry a Botanika © Suitcase Type Foundry Marek Naglmüller. Manažer Jan Vávra. Počítačová podpora Lukáš Fairaisl. Sekretariát Marcela Mojžíšová. Distribuce Jan Hladoník – distribuce@tydenikA2.cz. Inzerce Milan Greguš – inzerce@tydenikA2.cz (222 510 227). Tisk Moravská typografie, a. s. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele SEND Předplatné (225 985 225). Rozšiřuje Mediaprint & Kapa Pressegrasso, spol. s r. o. Registrace MK ČR E 16272, ISSN 1801-4542. Vychází s podporou Ministerstva kultury ČR, International Visegrad Fund a Nadace Český literární fond. Nevyžádané rukopisy se nevracejí.